

Ds 2007:9

Ett uppföljningssystem för barnpolitiken

*Slutrapport från arbetsgruppen med uppgift att utveckla
indikatorer för barnpolitiken*

REGERINGSKANSLIET
Socialdepartementet

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress:
Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Orderfax: 08-690 91 91
Ordertel: 08-690 91 90
E-post: order.fritzes@nj.se
Internet: www.fritzes.se

Svara på remiss. Hur och varför. Statsrådsberedningen, 2003.
– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som skall svara på remiss.

Broschyren är gratis och kan laddas ner eller beställas på
<http://www.regeringen.se/>

Tryckt av Edita Sverige AB
Stockholm 2007

ISBN 978-91-38-22720-6
ISSN 0284-6012

Förord

Regeringen beslutade den 21 april 2005 att tillsätta en arbetsgrupp inom Regeringskansliet, Socialdepartementet, med uppgift att utveckla indikatorer för barnpolitiken.

I arbetsgruppen har ingått experter från Justitie-, Social-, Finans-, Utbildnings-, Integrations- och jämställdhetsdepartementet samt från Socialstyrelsen, Statens skolverk, Statistiska centralbyrån, Statens folkhälsoinstitut, Barnombudsmannen, Ungdomsstyrelsen och Sveriges Kommuner och Landsting.

Ett stort tack riktas till alla som bidragit med underlag till arbetsgruppen och till dem som läst och kommenterat utkast till denna slutrapport. Samtliga slutsatser och förslag är dock arbetsgruppens egna.

Arbetsgruppen överlämnar sin slutrapport "Ett uppföljningssystem för barnpolitiken – slutrapport från arbetsgruppen med uppdrag att utveckla indikatorer för barnpolitiken".

Stockholm i februari 2007

Tarja Birkoff
ordförande i arbetsgruppen

/Håkan Nyman
sekreterare

Innehåll

Sammanfattning	7
1 Inledning	9
1.1 Uppdraget.....	9
1.2 Formen för arbetets bedrivande.....	9
1.3 Rapportens disposition.....	10
1.4 Indikatorer som verktyg för uppföljning	11
2 Ett uppföljningssystem för barnpolitiken	13
2.1 Barnpolitiken.....	13
2.2 Målstruktur.....	14
2.3 En indikatoruppsättning.....	19
2.4 En indikatormall.....	26
2.5 Andra uppföljningssystem för barns och ungas levnadsvillkor	27
2.5.1 Ungdomspolitiken.....	27
2.5.2 Den ekonomiska familjepolitiken.....	28
2.5.3 Folkhälsopolitiken.....	29
2.5.4 Internationella indikatorer	30

3	Implementering av uppföljningssystemet	31
3.1	En databas	31
3.2	Tolkning och uppföljning	32
3.3	Kostnadsuppskattningar	33
4	Kommunala och regionala indikatorer	35
5	Utvecklingsbehov	37
5.1	Övergripande utvecklingsbehov	37
5.1.1	Kommunal och regional statistik	37
5.1.2	Undersökningar om barns levnadsförhållanden	38
5.1.3	Små barn 0-6 år	39
5.1.4	Barn med funktionshinder	39
5.1.5	Barn i utsatta situationer	40
5.1.6	Integration/segregation	41
5.1.7	Barn som tillhör en nationell minoritet	41
5.2	Utvecklingsbehov per målområde	42
Bilaga 1	Arbetsgruppens direktiv	49
Bilaga 2	Barnkonventionens artiklar 1–40	55
Bilaga 3	Kommunala indikatorer	57
Bilaga 4	Uppföljning av barnpolitiken utifrån indikatorerna – ett exempel	61
Bilaga 5	En detaljerad beskrivning av indikatorerna	69

Sammanfattning

Målet för barnpolitiken är att barn och unga ska respekteras och ges möjlighet till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande. Barnpolitikens sektorsövergripande karaktär innebär att insatser för att förverkliga barnets rättigheter och förbättra barns levnadsförhållanden utförs inom en mängd olika politikområden. Samtliga dessa insatser bidrar till att uppfylla målet för barnpolitiken.

Denna rapport redovisar ett förslag till uppföljningssystem för barnpolitiken. Uppföljningssystemet följer en målstruktur med sex horisontella målområden som utgår från målet för barnpolitiken och de åtaganden som följer av FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

För varje målområde föreslås ett antal indikatorer som beskriver utvecklingen av flickors och pojkars levnadsvillkor, exempelvis när det gäller deras hälsa, levnadsstandard, delaktighet eller utsatthet. Indikatorerna har i första hand utvecklats för uppföljning på nationell nivå. Ett antal indikatorer medger också jämförelser mellan olika kommuner respektive landsting. Statistiken om barns levnadsvillkor behöver emellertid utvecklas på kommun- och landstingsnivå eftersom möjligheterna till lokala och regionala jämförelser idag är begränsade.

Rapporten pekar även på områden där det helt eller delvis saknas möjligheter att följa upp barns levnadsvillkor.

Det föreslagna uppföljningssystemet är i första hand tänkt att vara ett verktyg för regeringens arbete med att följa upp insatser för att förverkliga barnets rättigheter och utvecklingen av flickors och pojkars levnadsvillkor.

Arbetsgruppen föreslår att de statistiska och beräkningsmässiga arbetsuppgifterna avseende indikatorerna görs av Statistiska centralbyrån (SCB) och att uppföljning och fördjupade analyser sker inom Regeringskansliet.

1 Inledning

1.1 Uppdraget

I skrivelse till riksdagen *Utveckling av den nationella strategin för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter* (skr. 2003/04:47) aviserade regeringen sin avsikt att påbörja ett arbete med att utveckla indikatorer för att mäta effekterna av gjorda insatser för att förverkliga barnkonventionen och följa upp barnpolitiken. Mot denna bakgrund beslutade regeringen den 21 april 2005 att tillsätta en arbetsgrupp med uppgift att utveckla indikatorer för att mäta och följa upp insatser inom barnpolitiken. (Arbetsgruppens direktiv framgår av bilaga 1.) Enligt direktiven ska arbetsgruppen redovisa sitt arbete i en slutrapport senast den 31 december 2006. Regeringen beslutade den 11 januari 2007 att förlänga uppdragstiden till den 28 februari 2007.

1.2 Formen för arbetets bedrivande

Arbetsgruppen har med hjälp av berörda departement, myndigheter, organisationer och referensgrupper, gjort en inventering och kartläggning av befintliga indikatorer och mått rörande barns levnadsvillkor. Utifrån en bruttolista på cirka 300 indikatorer och mått har en prioritering gjorts i syfte att fastställa särskilt betydelsefulla indikatorer. Dessa har redovisats i delrapporten *Ett uppföljningssystem för barnpolitiken – Delrapport från arbetsgruppen med uppgift att utveckla indikatorer för barnpolitiken* (Ds 2005:59). I föreliggande rapport har arbetsgruppen ytterligare

granskat och justerat uppsättningen av indikatorer. Parallellt har arbetsgruppen också kartlagt områden som är angelägna att följa upp men där indikatorer inte varit möjliga att ta fram.

I februari 2006 hölls ett seminarium på Socialdepartementet vid vilken delrapporten diskuterades. Delrapporten presenterades dessutom i april 2006 vid ett seminarium hos Rädda Barnen och i maj 2006 vid ett internationellt forskarseminarium anordnat av Institutet för Social Forskning, Stockholms universitet. Delrapporten presenterades också i oktober 2006 vid ett internationellt arbetsmöte angående uppföljning av barns välfärd anordnat av kommissionen inom den europeiska unionen (EU). Arbetsgruppen har vägt in kommentarerna från dessa seminarier i slutrapporten.

1.3 Rapportens disposition

Rapporten inleds med en kortfattad beskrivning av det indikatorbegrepp som används. I kapitel 2 lämnas en redogörelse för barnpolitikens mål och omfattning samt förslag på ett uppföljningssystem för barnpolitiken, vilket innefattar en målstruktur för hur barnpolitiken kan beskrivas och följas upp utifrån åtagandena i barnkonventionen. En översiktlig redovisning görs därefter av de indikatorer som föreslås ligga till grund för uppföljningen av barnpolitikens mål på nationell och regional nivå. I bilaga 3 redovisas de indikatorer som är jämförbara på kommunal nivå. En detaljerad beskrivning av samtliga indikatorer ges i bilaga 5. Ett exempel på hur uppföljningssystemet kan presenteras ges i bilaga 4.

I kapitel 2 beskrivs vidare kort det arbete som sker inom andra politikområden och inom den europeiska unionen (EU) för att utveckla jämförbara indikatorer och mått kring barns levnadsvillkor.

I kapitel 3 ges förslag på hur det fortsatta genomförandet och uppföljningsarbetet kan bedrivas. Detta omfattar bland annat rutiner för datainsamling, bearbetning av statistik, rapportering och återkoppling. I kapitlet ges också en preliminär uppskattning

av kostnader förknippade med att implementera och underhålla indikatorsystemet.

Avslutningsvis presenteras de utvecklingsbehov som arbetsgruppen identifierat under arbetet. Det handlar dels om områden för vilka det i dagsläget saknas statistiskt underlag, dels om områden där statistikutveckling pågår och indikatorer kommer att bli möjliga att definiera.

1.4 Indikatorer som verktyg för uppföljning

Indikatorer används allt oftare som ett hjälpmedel för att följa förändringar inom olika politiska områden. En indikator är ett kvantitativt mått, vanligtvis en kvot. Även subjektiva omdömen om en företeelse kan användas som indikator, om de kan sammanfattas kvantitativt. Det är viktigt att notera att en indikator inte är en absolut sanning varför den alltid behöver tolkas och bedömas utifrån ett större sammanhang.

För att en indikator ska vara användbar är det viktigt att den definieras på ett sådant sätt att den är möjlig att tolka och följa upp. En vägledning i detta är att ställa ett antal statistiska krav då indikatorn definieras¹.

Validiteten ska vara hög, både vad gäller förmågan att mäta det den säger att den ska mäta (*Face validity*), förmågan att täcka väsentliga aspekter av det den ska mäta (*Content validity* eller *innehållsmässig validitet*) och förmågan att samvariera med andra indikatorer som mäter samma sak (*Construct validity* eller *begreppsvaliditet*).

Reliabiliteten ska också vara hög, dvs. upprepade mätningar ska uppvisa så små skillnader som möjligt (låg varians). Detta uppnås genom strikta definitioner och genom noggrannhet med insamlingen och rapporteringen av data.

¹ Bearbetning av en presentation som professor Lennart Köhler, Nordiska högskolan för folkhälsovetenskap, höll för arbetsgruppen våren 2006.

Sensitiviteten och **specificiteten** ska vara höga, dvs. risken ska vara så liten som möjligt att genom mätningen exkludera dem som enligt definitionerna ska höra till gruppen, respektive inkludera dem som inte hör dit.

Utöver dessa krav finns det några centrala egenskaper en indikator bör ha, vilka redovisas nedan. Utgångspunkten är att de indikatorer som tagits fram i denna rapport så långt som möjligt uppfyller följande egenskaper:

- De ska vara lätta att kommunicera, dvs. tydliga och relativt få till antalet.
- De ska helst hämtas från offentlig statistik, nationella register eller nationella urvalsundersökningar med återkommande mätningar.
- De ska vara välfärdsrelevanta, dvs. de ska belysa förhållanden som är viktiga för individens välfärd och livschanser.
- Det ska vara möjligt att påverka de förhållanden indikatorn mäter.
- De ska inte kunna manipuleras.
- De ska vara lätta att följa upp, dvs. helst tillgängliga med kort tidsfördröjning och möjliga att relatera till politiska beslut.
- De bör om möjligt utgå från individstatistik och med uppdelning efter kön, ålder och andra betydelsefulla bakgrundsvariabler.
- De bör kunna vara föremål för omprövning om de inte uppfattas som aktuella.
- En uppsättning av indikatorer bör vara balanserad över olika dimensioner, dvs. enstaka indikatorer bör inte väga över.
- De bör helst kunna jämföras mellan länder, inom ramen för internationell standard.
- Det bör vara förhållandevis enkelt att ta fram och uppdatera indikatorer.

2 Ett uppföljningssystem för barnpolitiken

2.1 Barnpolitiken

Målet för barnpolitiken utgår från FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) och har formulerats på följande sätt:

Barn och unga ska respekteras och ges möjlighet till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande.

Varje flicka och pojke upp till 18 år omfattas av denna målformulering.

Barnkonventionen innehåller såväl medborgerliga och politiska rättigheter som ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Därutöver finns också, på grund av barnets särskilda utsatthet och sårbarhet, ett antal artiklar som ger barnet rätt till skydd mot utnyttjande av olika slag. Barnkonventionen innehåller rättigheter som rör de flesta områden i barnets liv och vardag. Konventionen ger genom de grundläggande principerna om ickediskriminering, barnets bästa, rätten till liv och utveckling samt rätten att komma till tals en helhetssyn på barnet och barndomen.

Barnkonventionen bör ses som ett instrument för ständig utveckling. De olika artiklarna kan sägas ge uttryck för en miniminivå som varje konventionsstat har åtagit sig att uppfylla. Det finns således inget som hindrar att enskilda länder väljer att gå längre i sitt arbete för att förbättra barns levnadsvillkor än vad konventionen sätter som minimistandard.

Utifrån de grundläggande principerna i barnkonventionen är inriktningen på barnpolitiken att:

- inget barn får diskrimineras på grund av härkomst, kön, religion, funktionshinder eller andra liknande skäl;
- barnets bästa ska vara vägledande vid allt beslutsfattande och vid alla åtgärder som rör barn och unga;
- barn och unga ska tillåtas att utvecklas i sin egen takt och utifrån sina egna förutsättningar;
- barn och unga ska ges möjlighet att framföra och få respekt för sina åsikter i frågor som rör dem.

Målet för barnpolitiken omfattar i princip alla politikområden, eftersom barn är en del av befolkningen och därför, per definition, berörs av politiska beslut.

Barnpolitiken är ett tvärsektorielt politikområde med det huvudsakliga syftet att förverkliga barnkonventionen i Sverige. Insatserna inom politikområdet handlar framför allt om att samordna insatser, driva på utvecklingen samt medverka till att det anläggs ett barnperspektiv i alla offentliga beslut och verksamheter som rör barn och unga, såväl inom Regeringskansliet som i myndigheter, kommuner och landsting. De sakpolitiska insatserna för att uppnå barnpolitikens mål utförs huvudsakligen inom andra politikområden som exempelvis utbildningspolitiken, kulturpolitiken, socialtjänstpolitiken, hälso- och sjukvårdspolitiken, migrationspolitiken och transportpolitiken.

2.2 Målstruktur

I arbetet med att utveckla indikatorer för uppföljning av barnpolitiken har arbetsgruppen valt att utgå från en struktur där målet för barnpolitiken har brutits ned i sex horisontella målområden, som var för sig bidrar till måluppfyllelsen. Vart och ett av dessa sex målområden är direkt kopplat till åtaganden i barnkonventionen.

Uppföljningssystemet har i första hand utvecklats för uppföljning på nationell nivå. Ett antal indikatorer medger också jämförelser mellan olika kommuner respektive landsting.

Till varje målområde har arbetsgruppen tagit fram indikatorer vilka har till syfte att ge en beskrivning av utvecklingen av flickors och pojkars levnadsvillkor.

Nedan redovisas målstrukturen med de sex målområdena tillsammans med exempel på politikområden inom vilka insatser krävs för att uppfylla målområdet samt exemplifierande beskrivningar av innebörden av barnkonventionens artiklar. Det kan i detta sammanhang vara på sin plats att tydliggöra att det vare sig är fråga om etappmål eller nya mål för respektive politikområde, utan de sex målområdena ska ses som en övergripande indelning som beskriver bredden av de insatser som krävs för att uppnå det sektorsövergripande målet för barnpolitiken. Redovisningen av relevanta artiklar i barnkonventionen under respektive målområde är inte uttömmande. En sammanfattning av barnkonventionens artiklar 1–40 finns i bilaga 2.

Målområden

Målområde 1: En god levnadsstandard

Artiklarna 26 och 27

Barnkonventionen tillerkänner varje barn rätten till social trygghet, innefattande socialförsäkring. De förmåner som rätten till social trygghet avser ska beviljas med hänsyn till bland annat de resurser och omständigheter i övrigt som finns hos barnet och de personer som ansvarar för barnets underhåll. Vidare tillerkänns barnet den levnadsstandard som krävs för barnets utveckling. Föräldrarna eller andra ansvariga för barnet har, inom ramen för sin förmåga och sina ekonomiska resurser, huvudansvaret för att säkerställa de levnadsvillkor som är nödvändiga för barnets utveckling.

Insatser inom målområdet utförs inom bl.a. den ekonomiska familjepolitiken, socialtjänstpolitiken, bostadspolitiken samt arbetsmarknadspolitiken.

Målområde 2: Bästa möjliga hälsa

Artiklarna 24 och 31

Barnet har en grundläggande rätt till liv och utveckling, vilket innefattar ett åtagande att skapa en miljö för barnet som garanterar maximala möjligheter till överlevnad och utveckling, innefattande barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska, psykologiska och sociala utveckling. I detta ingår som exempel rätten för barnet att åtnjuta bästa uppnåeliga hälsa och rätt till sjukvård och rehabilitering, men också rätten till en säker och utvecklande fysisk miljö.

Insatser inom målområdet utförs inom bl.a. hälso- och sjukvårdspolitiken, folkhälsopolitiken, idrottspolitiken, miljöpolitiken, jordbrukspolitiken och livsmedelspolitiken.

Målområde 3: En god utbildning

Artiklarna 28 och 29

Barnkonventionen erkänner varje barns rätt till obligatorisk och kostnadsfri grundutbildning som bl.a. ska syfta till att utveckla barnets fulla möjligheter i fråga om personlighet, anlag och fysisk och psykisk förmåga. Utbildningen ska vidare syfta till att utveckla respekt för de mänskliga rättigheterna, samt för barnets föräldrar, kulturella identitet, språk och värden samt förbereda barnet för ett ansvarsfullt liv i ett fritt samhälle i en anda av bl.a. förståelse, tolerans och jämlikhet mellan könen.

Insatser inom målområdet utförs huvudsakligen inom utbildningspolitiken.

Målområde 4: En trygg uppväxt

Artiklarna 5, 11, 18, 16, 23, 31 och 33

I varje barns grundläggande rättigheter ingår att få omvårdnad, att få växa upp under goda och trygga förhållanden och att få utvecklas i sin egen takt och utifrån sina egna förutsättningar. Föräldrar/vårdnadshavare ska i sammanhanget få lämpligt bistånd då de fullgör sitt ansvar för barnets uppfostran. Ett barn som är skilt från den ena av eller båda föräldrarna har rätt att upprätthålla en personlig och direkt kontakt med dem, om det

inte strider mot barnets bästa. Vidare har barn med funktionshinder bl.a. rätt till särskild omvårdnad och de som ansvarar för barnet ska, inom ramen för statens tillgängliga resurser, få det bistånd som är lämpligt med hänsyn till barnets tillstånd och föräldrarnas/vårdnadshavarnas förhållanden. I rätten till en trygg uppväxt ingår också att den fysiska miljö barnet vistas i ska var säker och utvecklande liksom rätten till skydd mot narkotika.

Insatser inom målområdet utförs inom bl.a. socialtjänstpolitiken, rättsväsendet, familjerätten samt samhälls- och trafikplaneringen och regionalpolitiken.

Målområde 5: Delaktighet i samhället

Artiklarna 7, 12, 13, 15, 23, 30, 31

Barnet har en grundläggande rätt att få uttrycka sina åsikter och att, utifrån ålder och mognad, få dessa beaktade i alla frågor som rör barnet. Barnets rätt att få komma till tals innehåller två dimensioner. Dels den kollektiva rätten till inflytande, dvs. barns och ungas rätt till inflytande i alla frågor som rör dem, innefattande inflytande över de verksamheter som barn och unga brukar, deras närmiljö och över politiska beslut som påverkar dem. Dels handlar den om det enskilda barnets rätt att få komma till tals och bli respekterad i frågor som direkt rör honom eller henne.

Barnet har även rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet och rätt till yttrandefrihet och information.

Det funktionshindrade barnet har rätt till ett fullvärdigt och anständigt liv under förhållanden som säkerställer värdighet, främjar självförtroende och möjliggör hans eller hennes aktiva deltagande i samhället.

Insatser inom målområdet utförs inom bl.a. demokrati-, integrations- och kulturpolitiken, utbildningspolitik, handikappolitiken, transportpolitiken, bostadspolitik, barnpolitiken, ungdomspolitik samt jämställdhetspolitiken.

Målområde 6: Samhällets stöd och skydd

Artiklarna 19, 20, 21, 22, 25, 32, 37, 39, 40

Ett antal artiklar i barnkonventionen syftar till att ge flickor och pojkar ett särskilt skydd mot övergrepp och utnyttjanden av olika slag. Artiklarna handlar om barnets rätt till skydd i situationer där barnet är särskilt utsatt och sårbart. Artiklarna tar bl.a. sikte på att skydda barnet mot missförhållanden och övergrepp i familjen, mot ekonomiskt eller sexuellt utnyttjande, mot handel med barn och mot väpnade konflikter. När det gäller barn som befinner sig inom den sociala barn- och ungdomsvården, rättsprocessen och asylprocessen har samhället skyldigheter i olika avseenden för att skydda barnet och det ställs särskilda krav på institutioner, tillsyn m.m., liksom åtgärder för att främja rehabilitering och social återanpassning.

Insatser inom målområdet utförs inom bl.a. socialtjänstpolitiken, rättsväsendet, migrationspolitiken samt jämställdhetspolitiken.

Delområden

I arbetet med att utveckla indikatorer har arbetsgruppen, under respektive målområde, identifierat ett antal delområden vilka på en mer detaljerad nivå beskriver olika aspekter av barns levnadsvillkor samt tydliggör innehållet och omfattningen av respektive målområde. Under varje delområde föreslås sedan en eller flera indikatorer.

Målområde	Delområden
1. En god levnadsstandard	Ekonomisk standard
2. Bästa möjliga hälsa	Boende Fysisk hälsa Tandhälsa Psykisk hälsa Alkohol och tobak
3. En god utbildning	Studieresultat Pedagogisk personal Psykosocial och fysisk miljö
4. En trygg uppväxt	Otrygghet Olycksfall och skador Tonårsgraviditeter
5. Delaktighet i samhället	Medbestämmande i skolan Information Delaktighet i kulturverksamhet Fritid, lek och föreningsliv
6. Samhällets stöd och skydd	Barn i samhällsvård Utsatthet för och delaktighet i brott Barn inom rättsväsendet

2.3 En indikatoruppsättning

Arbetsgruppen har, utifrån den föreslagna målstrukturen och utifrån de kriterier och krav som bör ställas på indikatorer (se närmare avsnitt 1.4), tagit fram en uppsättning indikatorer vilka redovisas nedan. Valet av indikatorer bygger på arbetsgruppens värderingar av vad som är centrala dimensioner av barns levnadsvillkor, givet vad som är möjligt att mäta och kvantifiera.

I värderingen av vilka indikatorer som bör ingå i uppföljningssystemet har arbetsgruppen inhämtat synpunkter från departement, myndigheter, kommuner och landsting, frivilligorganisationer och experter enligt beskrivningen i inledningen av

rapporten. Frågan om barns och ungas medverkan i processen har diskuterats i arbetsgruppen. Det har emellertid inte varit möjligt att i den form som arbetet har bedrivits låta barn och ungdomar få tillfälle att ge sina synpunkter på ett meningsfullt och väl förberett sätt. Arbetsgruppen ser det som viktigt att i det fortsatta arbetet inhämta och ta tillvara barns och ungas synpunkter. Arbetsgruppen ger därför i kapitel 3 förslag på hur barn och unga kan ges möjlighet att finnas med i tolkningen av de samlade resultaten. Barns och ungas medverkan i tolkningen av resultaten kan öka insikten om verkligheten för barn och unga bakom redovisningen av olika indikatorers utfall och därigenom bidra till ett bättre beslutsunderlag för utvecklingen av barnpolitiken.

Arbetsgruppen har också identifierat viktiga områden inom barnpolitiken för vilka det för närvarande inte är möjligt att definiera indikatorer och för vilka det är angeläget med en utveckling av statistiken. Dessa områden redovisas i kapitel 5.

Det system av indikatorer som föreslås i denna rapport ska inte förväxlas med annan viktig statistik kring barns levnadsförhållanden. De indikatorer som beskrivs nedan visar på förändringar i barns levnadsvillkor. Det finns naturligtvis andra förhållanden som påverkar barns levnadsvillkor och som inte direkt belyses genom indikatorerna. Det kan t.ex. röra sig om demografiska, makroekonomiska förhållanden och läget på arbetsmarknaden. Att även definiera och kvantifiera alla dessa områden skulle, enligt arbetsgruppen, ge en oöverskådlig och alltför vag beskrivning mellan en indikators utfall och orsak till utfallet. Denna information redovisas därför inte i rapporten och föreslås inte heller ingå i uppföljningssystemet. Det är arbetsgruppens mening att den i stället bör ligga till grund för den djupare tolkningen och analysen av indikatorernas utveckling.

Redovisningen nedan avser i första hand indikatorer på nationell nivå. Det är viktigt att notera att beteckningen av en viss indikator inte ger tillräcklig information om vad den egentligen mäter. Detta redovisas i stället närmare i bilaga 5.

Samtliga indikatorer är möjliga att redovisa på landstingskommunal nivå eller på regional nivå. Den regionala indelningen varierar mellan indikatorer och omfattar antingen landsting eller administrativt definierade regioner såsom t.ex. SCB:s homogenitetsregioner, se beskrivning i bilaga 5. Med *landsting* menas i rapporten såväl kommunala landsting som regionerna Skåne, Västra Götaland samt Gotland. Definitionen *region* omfattar i denna rapport landsting och olika statistiskt definierade regioner, såsom H-regioner. Statistiken om barns levnadsvillkor behöver dock utvecklas eftersom möjligheterna till lokala och regionala jämförelser idag är begränsade. En utveckling av statistiken i detta avseende är också viktig eftersom en stor del av insatserna för barn sker på lokal och regional nivå.

De indikatorer som för närvarande är möjliga att ta fram på kommunal nivå redovisas i bilaga 3. I kapitel 5 beskrivs också utvecklingsbehov avseende kommunalt och regionalt uppdelad statistik.

Närmare om förslaget till indikatoruppsättning

Målområde 1 En god levnadsstandard

Ekonomisk standard

Indikator 1:1

Andel barn i ekonomiskt utsatta familjer

Indikator 1:2

Andel barn i ekonomiskt utsatta familjer som saknar kontantmarginal

Indikator 1:3

Andel barn i familjer med långvarigt ekonomiskt bistånd

Boende

Indikator 1:4

Andel barn med utrymme för eget rum

Målområde 2 Bästa möjliga hälsa

Fysisk hälsa

Indikator 2:1

Andel barn med övervikt eller fetma

Indikator 2:2

Spädbarnsdödlighet

Indikator 2:3

Andel barn med låg födelsevikt

Tandhälsa

Indikator 2:4

Andel kariesfria barn

Psykisk hälsa

Indikator 2:5

Andel barn med psykiska besvär

Indikator 2:6

Andel barn med psykosomatiska besvär

Alkohol och tobak

Indikator 2:7

Andel barn med en intensivkonsumtion av alkohol minst en gång i månaden

Indikator 2:8

Andel barn som röker eller snusar

Målområde 3 En god utbildning

Studieresultat

Indikator 3:1

Andel elever med gymnasiebehörighet

Indikator 3:2

Andel elever som uppnått grundskolans mål

Indikator 3:3

Andel elever med högskolebehörighet

Indikator 3:4

Andel elever med goda matematikkunskaper

Indikator 3:5

Andel elever med god läsförståelse

Pedagogisk personal

Indikator 3:6

Personaltäthet

Indikator 3:7

Andel lärare med lärarexamen

Psykosocial och fysisk miljö

Indikator 3:8

Andel elever som blivit mobbade av andra elever

Indikator 3:9

Andel elever som känner sig mobbade av lärare

Indikator 3:10

Andel elever 10-18 år som känner arbetsro i skolan

Målområde 4 En trygg uppväxt

Otrygghet

Indikator 4:1

Andel barn som känner sig trygga i skolan

Indikator 4:2

Andel elever som någon gång blivit erbjuden narkotika

Olycksfall och skador

Indikator 4:3

Andel skador som lett till sjukhusvård

Indikator 4:4

Andel skador med dödlig utgång

Tonårsgraviditeter

Indikator 4:5

Andel tonårsgraviditeter

Målområde 5 Delaktighet i samhället

Medbestämmande i skolan

Indikator 5:1

Andel barn som tycker att de har inflytande i skolan

Information

Indikator 5:2

Andel barn som följer nyheter varje dag

Delaktighet i kulturverksamhet

Indikator 5:3

Andel barn som läser böcker varje dag

Indikator 5:4

Andel barn som går i musik- eller kulturskola

Indikator 5:5

Andel barn som besökt kulturaktiviteter

Fritid, lek och föreningsliv

Indikator 5:6

Andel barn som deltar i idrottsaktiviteter

Indikator 5:7

Andel barn som deltar i föreningsliv

Målområde 6 Samhällets stöd och skydd

Barn i samhällsvård

Indikator 6:1

Andel barn i institutionsvård längre än sex månader

Indikator 6:2

Andel barn som återplaceras efter hemgång från alla former av social dygnsvård

Utsatthet för och delaktighet i brott

Indikator 6:3

Andel barn som deltagit i brott

Indikator 6:4

Andel barn som utsatts för brott

Barn inom rättsväsendet

Indikator 6:5

Andel barn lagförda för brott

2.4 En indikatormall

I bilaga 5 har indikatorerna arbetats in i en indikatormall, vilken ger en detaljerad beskrivning av varje indikator. Indikatormallen används bland annat för att underlätta arbetet med att beakta krav och egenskaper som bör ställas på en indikator. Den kan ses som en checklista och kvalitetssäkring av indikatorn. Indikatormallen förenklar också utvärdering av de redovisade måtten genom att tillhandahålla information om t.ex. källor, statistisk tillförlitlighet och tolkning.

Indikatormallen är en bearbetning av en för barnhälsovården föreslagen indikatormall (se Köhler 2005 i *Barnhälsovårdens kvalitetsindikatorer*, Stiftelsen Allmänna Barnhuset). De bakgrundsvariabler som beskrivs i mallen utgör viktiga dimensioner av barns levnadsvillkor utifrån artikel 2, icke-diskrimineringsprincipen, i barnkonventionen. Som nämnts ovan avses med barn alla flickor och pojkar upp till 18 års ålder. Redovisningen sker i första hand utifrån denna definition men kan för vissa indikatorer även omfatta 18-åringar. En orsak till detta är att t.ex. SCB redovisar inkomstförhållanden för barn 0-19 år eftersom en stor andel av 18-åringarna fortfarande bor i föräldrahemmet. En annan orsak till att också inkludera 18-åringar i redovisningen är att föräldrarna är underhållsskyldiga för hemmavarande och studerande barn under 21 års ålder.

Det bör noteras att kön inte är en bakgrundsvariabel utan en indelningsgrund, vilket innebär att alla indikatorer, där så är möjligt, ska redovisas fördelat på kön.

Indikatorns namn bör vara enkel att förstå och belysa hur indikatorn ska tolkas. Den operationella definitionen är den tekniska beskrivningen av indikatorn och bör beskriva hur indikatorn beräknas. I bakgrunden redogörs för om måttet använts tidigare, i t.ex. indikatorarbete, analyser eller forskning. Om möjligt bör även bakgrunden omfatta tidigare beräkningar och utfall av måttet eller liknande mått. I tolkningen ges en kort analys av hur indikatorn ska tolkas samt möjliga problem och alternativa tolkningsmöjligheter.

I datakällor beskrivs dels var ansvaret för framtagandet av statistiken ligger, dels vem som ansvarar för lagring och publicering av statistiken. De tekniska kriterierna ska visa vilka bakgrundsvariabler som är möjliga att ta fram. De ska även beskriva indikatorns statistiska representativitet och tillförlitlighet, vilken periodicitet indikatorn har och om den är internationellt jämförbar.

Det är även viktigt att ge en beskrivning av på vilket sätt indikatorn är användbar, dvs. vilka orsakssamband som är möjliga att fastställa och påverka. I kärnreferenser redovisas, om relevant, tidigare empiriska och teoretiska analyser vilka har bäring på indikatorn och dess tolkning.

2.5 Andra uppföljningssystem för barns och ungas levnadsvillkor

I arbetet med att utveckla indikatorer för barnpolitiken har arbetsgruppen även inhämtat information från verksamheter där indikatorer redan har tagits fram för att följa upp barns eller ungdomars levnadsvillkor. Detta avsnitt ger en kort översikt av några sådana områden och relaterar dem till förslagen i denna rapport.

2.5.1 Ungdomspolitiken

Målgruppen för ungdomspolitiken är ungdomar mellan 13 och 25 år, vilket innebär att barnpolitiken och ungdomspolitiken har särskilda beröringspunkter i och med att målgrupperna för politikområdena till viss del sammanfaller. För att barnkonventionens intentioner ska förverkligas är det viktigt att ungdomspolitiken och barnpolitiken samverkar i syfte att uppnå effektivitet i såväl resursanvändning som resultat. Det kan t.ex. gälla samordning av statistik för barn och ungdomar jämte uppföljningar av barns och ungdomars levnadsvillkor.

Ungdomspolitikerna har sedan år 1999 haft ett uppföljningssystem för ungdomars levnadsvillkor. Riksdagen beslutade i december 2004 om den ungdomspolitiska propositionen Makt att bestämma – rätt till välfärd (prop. 2004/05:2, bet. 2004/05:KrU2, rskr. 2004/05:94), vilket innebar att ett nytt system för uppföljning av ungdomars levnadsvillkor infördes. Det nya systemet går ut på att ett antal berörda myndigheter årligen ska följa upp indikatorer som belyser utvecklingen av ungdomars levnadsvillkor inom det egna verksamhetsområdet.

Ungdomsstyrelsen fick vidare i regleringsbrevet för 2006 i uppdrag att stödja och samverka med berörda myndigheter i arbetet med att identifiera nya indikatorer för de mål som omfattas av ungdomspolitikerna. Detta arbete presenterades i rapporten *Indikatorer för uppföljning av ungdomars levnadsvillkor – fortsatt utveckling 2006* (Ungdomsstyrelsen 2006). I regleringsbrevet för 2007 har ett femtontal myndigheter fått i uppdrag att följa upp indikatorer som belyser utvecklingen av ungdomars levnadsvillkor. Redovisning sker antingen i årsredovisningen eller i separata rapporter.

Flertalet av de ungdomspolitiska indikatorerna kan relateras till målområdena i det föreslagna uppföljningssystemet. Några indikatorer sammanfaller också definitionsmässigt.

2.5.2 Den ekonomiska familjepolitiken

Målet med den ekonomiska familjepolitiken är att minska skillnaderna i de ekonomiska villkoren mellan familjer med och utan barn inom ramen för den generella välfärden. Riksförsäkringsverket (numera Försäkringskassan) fick år 2002 i uppdrag att utveckla resultatindikatorer och resultatmätt för att mäta måluppfyllelsen inom politikområdet.

De framtagna indikatorerna visar i vilken utsträckning respektive förmån inom den ekonomiska familjepolitiken verkar för att utjämna de ekonomiska skillnaderna mellan familjer med och utan barn. Indikatorernas utveckling redovisas årligen i budgetpropositionen.

Indikatorsystemet omfattar fyra indikatorer. Den första visar de familjepolitiska förmånernas betydelse för barnfamiljernas ekonomiska standard. Den andra indikatorn omfattar barnfamiljernas relativa ekonomiska standard. Den tredje indikatorn redovisar fördelningen av ekonomisk standard mellan familjer med och utan barn och den fjärde indikatorn är ett mått på den ekonomiska familjepolitikens omfördelade effekter. Samtliga dessa indikatorer kan relateras till målområde 1 i det uppföljningssystem som föreslås i denna rapport.

2.5.3 Folkhälsopolitiken

En central del i uppföljningen av folkhälsopolitiken är den folkhälsopolitiska rapporten i vilken redovisas indikatorer för folkhälsans viktigaste bestämningsfaktorer (*Folkhälsopolitisk rapport 2005*. Statens folkhälsoinstitut). Redovisningen görs i form av tidsserier som gör det möjligt att analysera utvecklingstrender.

Flertalet av folkhälsopolitikens målområden berör också förhållanden som har betydelse för barns livsvillkor. De folkhälsopolitiska indikatorerna har dock i begränsad omfattning definierats för att följa upp barns hälsa. Undantaget är målområde 3 - *Trygga och goda uppväxtvillkor* vilket bland annat rör förskolepersonalens utbildningsnivå, betyg i grundskolan och gymnasieskolan, barns och ungas inflytande och hur elever bemöts av lärare och andra vuxna i skolan. Förhållanden under barndomen har stor betydelse för hälsan under hela livet, vilket är en av anledningarna till att det finns ett speciellt målområde för denna grupp. Genom insatser som påverkar t.ex. familjeförhållanden och skolförhållanden kan barns och ungdomars hälsa främjas, och skillnader i uppväxtvillkor utjämnas. Merparten av de folkhälsopolitiska indikatorerna under målområde 3 sammanfaller eller täcks in av de indikatorer som föreslås i föreliggande rapport.

Arbetsgruppen anser att en fortsatt samordning bör ske mellan barnpolitikens och folkhälsopolitikens målområden och

indikatorer i syfte att uppnå effektivitet i såväl resursanvändning som resultat.

2.5.4 Internationella indikatorer

De i rapporten redovisade indikatorerna har i första hand till syfte att följa upp barnpolitiken på nationell nivå. Där så varit möjligt har indikatorerna valts utifrån ett komparativt perspektiv. Arbetsgruppen har dock i första hand haft kvaliteten på de nationella indikatorerna för ögonen. Detta har medfört att i de fall valet stått mellan två eller flera indikatorer har den indikator valts vilken framstått som kvalitativt bättre vad gäller bl.a. statistisk tillförlitlighet. Möjligheten finns dock att beräkna indikatorerna utifrån alternativa statistiska underlag, vilka definitions- mässigt kan vara bättre lämpade vid internationella jämförelser.

Det kan i detta sammanhang nämnas att EU-kommissionen påbörjat ett arbete med att utveckla ett indicatorsystem för att mäta barns välfärd. Syftet är att skapa ett verktyg dels för underlätta enskilda länders uppföljning av barns levnadsvillkor, dels för att öka jämförbarheten mellan medlemsstaterna. Arbetet är en del av uppföljningen av Lissabonstrategin och sker inom ramen för arbetet i Kommittén för social trygghet. En slutrapport för detta arbete är planerat till hösten 2007.

Även inom utbildningsområdet tas det fram indikatorer på EU-nivå för att följa upp Lissabonstrategin. För närvarande har 29 indikatorer och 5 riktmärken slagits fast. Några av dessa sammanfaller med dem som föreslås i denna rapport.

Vidare ansvarar Statens skolverk löpande för insamling och utveckling av internationell statistik och indikatorer på utbildningens kvalitet inom ramen för OECD och denna organisations samarbete med EUROSTAT och Unesco. De indikatorer som tagits fram inom detta område har publicerats i OECD:s publikation *Education at a Glance*. Indikatorerna omfattar bland annat information om utbildningens funktionssätt och utveckling samt avkastningen på investeringar i utbildning.

3 Implementering av uppföljningssystemet

För att anpassa uppföljningssystemet till återkommande uppföljning av barnpolitiken måste det skapas rutiner och strukturer för t.ex. datainsamling, lagring av data, bearbetning av statistik, beräkning av indikatorer och rapporteringsform. Olika målgrupper med olika ansvar och behov medför även att såväl uppföljningssystem som rapportering bör anpassas därefter.

3.1 En databas

De statistiska underlagen till indikatorerna i denna rapport kommer från ett tiotal olika register och intervju- och enkätundersökningar. De myndigheter och organisationer som ansvarar för dessa är Statistiska centralbyrån (SCB), Statens skolverk, Socialstyrelsen, Brottsförebyggande rådet, Migrationsverket, Centralförbundet mot alkohol och narkotika samt Sveriges Musik- och Kulturskoleråd. En stor del av de statistiska underlagen hanteras redan, på ett eller annat sätt, av SCB. Det skulle därför vara effektivt att överföra dessa underlag till en databas på SCB. För några statistiska underlag kan detta vara förenat med juridiska förhinder varför istället överföring av aggregerad data är ett alternativ. På sikt bör avidentifierade grunddata finnas tillgängliga i en sådan databas.

På grund av integritetsskäl och juridiska förhållanden kommer ett begränsat antal tjänstemän inom Regeringskansliet, förutom personal inom SCB, att ha tillgång till grunddata. Alla berörda departement bör dock ha tillgång till de mikrodata som krävs för

att göra fördjupade analyser. SCB föreslås, förutom att ha lagringsansvar, att ansvara för att lägga in den programkod som krävs för att beräkna och uppdatera indikatorerna.

Tillgången till grunddata för tjänstemän inom Regeringskansliet är viktig dels därför att den möjliggör uppföljning och fördjupade analyser i nära kontakt med ansvarig politisk ledning, dels därför att uppdatering av indikatorer då kan ske löpande. Ledtiderna, dvs. tiden från att en indikation på t.ex. en negativ förändring i en indikator som bör och kan åtgärdas till införande av åtgärd, är ofta flera år varför en så snar uppdatering som möjligt är önskvärd. Även leverans av data kan med nämnda system förväntas bli mer tidseffektiv.

Det är såväl naturligt som effektivt att lagringen och en stor del av bearbetningen av data sker inom SCB. Även en årlig rapportering av indikatorernas utveckling skulle vara lämplig att rymmas inom SCB:s arbete. SCB har ett välutvecklat arbete kring att redovisa och publicera barnstatistik.

Vad gäller publiceringen av indikatorernas utveckling är det lämpligt att en sådan sker i tryckt format, och på Internet, så att informationen också sprids till kommuner och landsting. Arbetsgruppen föreslår därför att indikatorerna och deras utveckling redovisas i SCB:s publikation *Barn och deras familjer*. Publikationen finns även tillgänglig via SCB:s hemsida.

3.2 Tolkning och uppföljning

Vidare är det viktigt att indikatorernas utfall kontinuerligt granskas och värderas. Arbetsgruppen anser att detta bör ske i samarbete med ansvariga myndigheter och sakkunniga, lämpligen i form av en referensgrupp. Arbetsgruppen anser att också barn och unga bör ges möjlighet att finnas med i tolkningen av det samlade resultatet. Ansvaret för att sammankalla referensgruppen föreslås ligga på Socialdepartementets funktion för samordning av barnkonventionsfrågor i Regeringskansliet, i samråd med berörda sakenheter i Regeringskansliet.

De områden av barns levnadsvillkor som omfattas av de föreslagna indikatorerna återspeglar till viss del rådande förhållanden i samhället och de specifika förhållanden som barn vistas och lever i. Indikatorerna kan i detta avseende sägas vara välfärdsrelevanta. Det är dock viktigt att indikatorerna också är framåtblickande så att förhållanden som kan komma att utgöra risker för en ogynnsam utveckling av barns levnadsvillkor följs upp. Detta sker delvis redan idag genom t.ex. forskning och myndigheters och organisationers analyser av barns levnadsvillkor. Arbetsgruppen menar att en utökad samordning av sådana arbeten är viktig och skulle öka möjligheten till tidiga insatser inom ramen för barnpolitiken.

Metoden att utgå från indikatorer har blivit ett vanligt sätt att följa upp utvecklingen inom skiftande områden vilket medfört att mängden indikatorer har vuxit, och inte sällan finns det olika eller snarlika indikatorer för att mäta ett specifikt förhållande. Arbetsgruppen anser därför att det föreslagna indicatorsystemet, efter att det införts, kontinuerligt utvärderas och att indikatorerna granskas med avseende på utfall, användbarhet och tillförlitlighet. Arbetsgruppen föreslår att detta arbete sker i samråd med berörda myndigheter och sakkunniga, lämpligen inom eller i samråd med den ovan föreslagna referensgruppen.

3.3 Kostnadsuppskattningar

Statistiska centralbyrån har gjort en preliminär uppskattning av kostnaderna för arbete och publicering enligt ovan redovisat förslag. Arbetet med att lägga in programkod och data för indikatorerna beräknas kosta cirka 500 000 kronor vid den första genomgången. Framtida uppdateringar beräknas kosta cirka 100 000 kronor per år. Detta under förutsättning att tillgången till grunddata är kostnadsfri.

Arbetet med att göra tabeller och diagram beräknas kosta cirka 100 000 kronor. Om publiceringen sker i *Barn och deras familjer* eller på nätet tillkommer inga kostnader för publiceringen.

4 Kommunala och regionala indikatorer

En stor del av de insatser som påverkar barns levnadsvillkor beslutas och utförs på kommunal och landstingskommunal nivå. Arbetet för att uppnå målet för barnpolitiken är därför i hög grad beroende av de lokala huvudmännens vilja, resurser och förmåga att inom ramen för sina kompetensområden förverkliga barnets rättigheter och följa utvecklingen av barns levnadsvillkor på den lokala nivån.

I detta arbete är samordning av de insatser som utförs på olika nivåer i samhället i syfte att förverkliga barnets rättigheter viktig. Indikatorer som underlättar öppna jämförelser är eftersträvansvärda.

De indikatorer som tagits fram av arbetsgruppen ska därför också kunna tillämpas på kommunal och regional nivå. Ett problem är dock att det ofta saknas möjlighet att redovisa indikatorerna på dessa nivåer, eller att information helt saknas på kommunal och regional nivå. Flertalet av de föreslagna indikatorerna är därför inte möjliga att använda i detta syfte.

För många kommuner och landsting finns emellertid tillgång till alternativa statistiska underlag för att beräkna flertalet av de indikatorer som föreslås i rapporten. För kommuner och landsting med tillgång till sådant underlag, är det således möjligt att göra jämförelser mellan några enskilda eller grupper av kommuner respektive landsting. Nackdelen med detta tillvägagångssätt är att kvaliteten på de statistiska underlagen kan vara svår att säkerställa.

Arbetsgruppen anser att det är angeläget att utveckla möjligheterna till en kontinuerlig och systematisk uppföljning av insat-

ser som rör barn på kommunal- och landstingsnivå. Det system av indikatorer som föreslås av arbetsgruppen i denna rapport ska ses som ett första steg i ett sådant arbete. Det bör här också påpekas att utvecklingsarbeten pågår vilka också sammanfattas i följande kapitel.

5 Utvecklingsbehov

Det föreslagna indikatorsystemet har inte till syfte att beskriva alla aspekter av barns levnadsvillkor. De förhållanden som mäts är centrala för barn samtidigt som de är möjliga att påverka genom insatser inom barnpolitiken. Det finns emellertid några områden som inte varit möjliga att ta fram indikatorer för, men som arbetsgruppen finner angelägna att utveckla och vilka redovisas i detta kapitel.

Arbetet med att ta fram nationella indikatorer har begränsats av att statistiska underlag saknas för ett antal områden och att viktiga uppgifter saknas i befintliga underlag. För några av dessa områden pågår utvecklingsarbete, för andra områden anser arbetsgruppen att ett utvecklingsarbete bör initieras. Nedan ges först en beskrivning av några övergripande utvecklingsbehov som arbetsgruppen har identifierat, därefter redovisas utvecklingsbehov inom respektive målområde.

5.1 Övergripande utvecklingsbehov

5.1.1 Kommunal och regional statistik

Arbetsgruppen anser att möjligheterna till jämförelser av statistik om barns levnadsvillkor på lokal och regional nivå bör förbättras. Ett utvecklingsarbete pågår mellan Sveriges Kommuner och Landsting och Socialstyrelsen vilket innebär en överenskommelse om att publicera lättillgängliga och överskådliga jämförelser av hälso- och sjukvårdens kvalitet och effektivitet. Jäm-

förelserna ska genomföras återkommande och åtagandet är långsiktigt. Jämförelserna avser flera olika perspektiv på kvalitet och effektivitet och baseras på enhetliga nationella indikatorer. En första rapport, *Öppna jämförelser av hälso- och sjukvårdens kvalitet och effektivitet*, publicerades våren 2006. Arbetsgruppen är angelägen om att detta arbete också innebär att förhållanden för barn går att följa upp.

5.1.2 Undersökningar om barns levnadsförhållanden

SCB:s årliga undersökningar om levnadsförhållanden (*ULF-undersökningarna*) används för att belysa nivå och förändringar av levnadsförhållanden i samhället. Levnadsnivåundersökningar initierades redan 1968 och genomförs dels av SCB i de årliga ULF-undersökningarna dels i levnadsnivåundersökningarna (LNU) vid Institutet för social forskning (SOFI) vid Stockholms universitet. Sedan 1980-talets början genomförs ULF-undersökningen årligen.

I samband med levnadsnivåundersökningen år 2000 genomfördes för första gången en undersökning om barns levnadsförhållanden vilken innehåller direkta frågor till barn, i åldrarna 10-18 år. I undersökningen belyses barns levnadsförhållanden inom flera olika områden såsom t.ex. ekonomiska och materiella resurser, boende och trygghet, familj och sociala relationer, utbildning, skolmiljö, psykiskt välbefinnande samt jämställdhet. Utgångspunkten är att barnen själva ska vara informanter för de områden där det är rimligt att tro att de vet bäst. Undersökningen kopplades år 2001 till ULF-undersökningen och har där efter genomförts årligen och kallas för Barn-ULF.

Barn-ULF är för vissa områden det enda befintliga underlaget för en beskrivning av barns och ungas levnadsförhållanden på nationell nivå. För flera områden är Barn-ULF även det mest tillförlitliga och övergripande instrumentet för att följa upp barns livsvillkor. För flera av de indikatorer som föreslås i denna rapport utgör Barn-ULF det enda möjliga underlaget. Arbetsgruppen är därför ytterst angelägen om ett fortsatt genom-

förande av Barn-ULF och att eventuella möjligheter till en utvidgning och fördjupning av intervjuerna aktualiseras.

5.1.3 Små barn 0-6 år

En brist i befintliga register och enkäter är att det saknas möjligheter att beskriva yngre barns levnadsvillkor. En orsak är att yngre barn mer sällan förekommer i offentliga register, samt att det kan vara förenat med vissa svårigheter att intervjua yngre barn.

Inte minst utifrån barnkonventionens ickediskrimineringsprincip är det angeläget att få en beskrivning av förhållanden för de yngre barnen. Forskning och analyser har visat att negativa förhållanden i yngre år har stor betydelse för bland annat hälsotillståndet respektive risken att själv bli utsatt för våld i vuxen ålder (se referenser i kapitel 4, *Ekonomiskt utsatta barn*, Ds 2004:41). Det kan t.ex. handla om barn som växer upp i familjer som under en längre tid mottar försörjningsstöd eller där det förekommer våld i familjen.

Det finns pågående projekt som fokuserar på de yngre barnens situation. Statens folkhälsoinstitut har genomfört en pilotstudie om mätning av små barns psykiska hälsa. Resultaten beskrivs i rapporten *Implementering av SDQ-Swe i Barnhälsovården – en pilotstudie gällande mätning av små barns psykiska hälsa*. Statens Folkhälsoinstitut, Rapport nr A 2006:3.

5.1.4 Barn med funktionshinder

Kunskapen om levnadsvillkoren för barn med funktionshinder är idag otillräcklig. De studier som finns om levnadsförhållanden omfattar vanligtvis endast personer över 16 år och i de fall där situationen för barn med funktionshinder har undersökts handlar det om begränsade urval där även jämförelser med andra grupper är begränsade. Dessa urval är inte heller möjliga att använda för en kontinuerlig uppföljning. Det är därför angeläget

att utveckla metoder som inte bara fångar upp situationen för denna grupp barn utan som också möjliggör jämförelser med situationen för andra barn och utvecklingen över tid. Barn med funktionshinder är många gånger särskilt utsatta, till exempel vad gäller risk för diskriminering och bristande tillgänglighet. Detta innebär att det bör utvecklas metoder för att beskriva levnadsvillkoren för barn med funktionshinder inom ramen för större nationella undersökningar samtidigt som särskilt utsatta grupper och samhällsområden i högre grad bör uppmärksammas på ett systematiskt sätt.

Socialstyrelsen bedriver för närvarande ett utvecklingsprojekt i dessa frågor inom ramen för sektorsansvaret för handikappolitiken. Ett av delprojekten handlar om att utveckla en modell för att bättre följa levnadsförhållanden för personer med funktionshinder, innefattande även barn. Arbetet med att utveckla denna modell sträcker sig till år 2010. Under 2006 pågår bland annat ett samarbete med SCB om möjligheterna att utveckla ULF-undersökningarna.

När det gäller barn med funktionshinder kan också nämnas att en förordningsändring har utvidgat möjligheterna för Socialstyrelsen att samla in individbaserad statistik för insatser enligt socialtjänstlagen (2001:453) och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

5.1.5 Barn i utsatta situationer

Befintliga statistiska underlag ger ofta en otillräcklig bild av situationen för barn i utsatta situationer, det kan handla om barn som omhändertas av socialtjänsten eller barn som upplever eller utsätts för våld. Det är angeläget med såväl förbättrade statistiska underlag som fler fördjupade undersökningar om dessa barns levnadsvillkor.

Inte sällan sammanfaller också utsatthet inom ett målområde med utsatthet inom andra områden. Redovisningen av indikatorer i denna rapport, liksom statistiken generellt, har svårigheter att fånga dessa samlade problem. Till exempel kan det vara

samma grupp av barn som återfinns bland de ekonomiskt utsatta och bland dem med dålig fysisk eller psykisk hälsa. För att kunna observera dessa barns totala utsatthet krävs samkörningar av flera register, såväl på nationell nivå som lokalt och regionalt.

Arbetsgruppen finner det angeläget att sådan statistik som underlättar uppföljning av barns utsatthet i olika situationer utvecklas och samordnas. Arbetsgruppen är samtidigt medveten om att individers integritet kan riskeras i och med samkörningar av olika register. Denna risk bör samtidigt vägas mot samhällets ansvar att ingripa till skydd för barn som far illa eller riskerar att fara illa.

5.1.6 Integration/segregation

Frågan om utrikesfödda barns möjligheter att integreras i samhället och skyddas mot diskriminering har varit och är även framgent en central fråga i barnpolitiken. Möjligheterna till uppföljning och fördjupade analyser är relativt goda utifrån befintliga statistiska underlag och frågan har belysts i flera rapporter. Arbetsgruppen anser det angeläget att redovisningen av denna statistik vidareutvecklas och att förekomsten och effekten av segregation för barnen följs upp på ett mer systematiskt sätt. Enbart ett mindre antal av indikatorerna i denna rapport är möjliga att redovisa efter barnets eller föräldrarnas födelseland. Risker finns således att viktiga aspekter av integration och segregation därmed inte synliggörs. I detta sammanhang kan nämnas att SCB har presenterat en rapport om barns boendesegregation (*Barn, boendesegregation och skolresultat*, Demografiska rapporter 2007:2. Statistiska centralbyrån).

5.1.7 Barn som tillhör en nationell minoritet

I Sverige finns fem erkända nationella minoriteter: samer (som också är ett urfolk), sverigefinnar, tornedalingar, romer och judar. De omfattas av en särskild politik som bland annat syftar

till att ge skydd för de nationella minoriteterna och stärka deras möjlighet till inflytande.

Eftersom det inte är tillåtet att registrera etnisk tillhörighet finns det brister i kunskapen om hur många barn som tillhör någon av dessa minoriteter samt hur deras levnadsvillkor ser ut.

5.2 Utvecklingsbehov per målområde

Målområde 1 En god levnadsstandard

Som nämnts ovan är möjligheterna till kommunala och regionala jämförelser av bl.a. barns ekonomiska levnadsstandard begränsad. Arbetsgruppen anser därför att möjligheten till analyser av ekonomisk standard för barn och deras familjer på lokal och regional nivå behöver utvecklas.

Målområde 2 Bästa möjliga hälsa

Uppföljningen av barns hälsa är god på lokal och regional nivå. Skolhälsovården och landstingen har ofta välutvecklade system för att följa upp och analysera hälsotillståndet bland barn i kommunen eller regionen. Problem föreligger emellertid då nationella förhållanden ska beskrivas och följas upp. En samordning av denna typ av statistik är därför angelägen.

Sveriges Kommuner och Landsting har initierat ett projekt kallat Barnhälsodataprojektet. Uppdraget är att utveckla, effektivisera och samordna informationshanteringen i barn- och skolhälsovården. Målet är en nationellt överenskommen modell för barn- och skolhälsovården med elektronisk journalföring inom och informationsöverföring mellan de båda verksamheterna.

Psykisk hälsa

Enligt nationella representativa undersökningar har psykosomatiska symptom som huvudvärk och magont och psykiska symp-

tom som nedstämdhet och nervositet blivit vanligare bland ungdomar i skolåldern under 1990- och 2000- talet (se t.ex. *Ungdomars psykiska ohälsa – Analyser och förslag till åtgärder*, SOU 2006:77). Ökningen i sådana psykiska symtom är större för 15-åringar än för yngre ungdomar och större för flickor än för pojkar.

Arbetsgruppen har under sin kartläggning av den löpande barnstatistiken funnit att det finns stora brister i möjligheten att systematiskt mäta och följa upp barns psykiska ohälsa. Frågan om ett system för en mer omfattande och systematisk mätning av barns och ungdomars psykiska hälsa på lokal, regional och nationell nivå bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Barn och miljöhälsoarbete

Hur barns hälsa kan påverkas av miljöfaktorer har varit förhållandevis dåligt belyst. Ett undantag är Barnens miljöhälsoenkät år 2003 för vilken resultaten presenterades i *Miljöhälso-rapport 2005*. Arbetsgruppen anser det angeläget att denna undersökning fortsättningsvis genomförs eftersom den möjliggör en systematisk uppföljning av barns utsatthet för ohälsosamma miljöer.

Målområde 3 En god utbildning

Den befintliga löpande statistiken som Skolverket ansvarar för möjliggör en god beskrivning av barns förhållanden i förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg och skolan. Statistiken är också uppdelad på kommunal och regional nivå. Vidare finns förutsättningar för fördjupade analyser och uppföljning av en mängd faktorer som påverkar barns situation såsom t.ex. kön, socioekonomisk bakgrund, utländsk bakgrund, segregation och organisatoriska bakgrundsfaktorer.

Samtidigt finns ett behov av att utveckla mer statistik och indikatorer som mäter yngre skolbarns kunskaper. De indikatorer

som föreslås för elevernas kunskaper vid slutet av grundskolan och i gymnasieskolan bör därför i framtiden kompletteras med indikatorer för de kunskaper som eleverna tillägnat sig under de tidigare årskurserna.

Kvalitet i förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen har flera aspekter. Det handlar om vilka förutsättningar verksamheten ges, på vilket sätt det pedagogiska arbetet utförs och med vilken måluppfyllelse verksamheten genomför sitt uppdrag.

Bland förutsättningarna är personaltäthet och personalens kompetens viktiga kvalitetsindikatorer. Dessa variabler går att följa löpande i statistiken när det gäller förskola, familjedaghem och fritidshem. Även gruppstorlekar går att följa löpande i statistiken. Det finns dock inga gruppstorlekar som är lämpliga i alla sammanhang och de kan i hög grad variera beroende på hur verksamheten är organiserad. Utifrån aktuell forskning anger Skolverket att som riktmärke för förskolan är en gruppstorlek om ca 15 barn att föredra (*Allmänna råd och kommentarer. Kvalitet i förskolan*. Skolverket 2005)

Det är svårare att fånga det pedagogiska arbetet och måluppfyllelsen i enkla indikatorer. Här kan till exempel Skolverkets utvärdering av förskolan som behandlar kvalitetsfrågor utifrån läroplanen (*Förskola i brytningstid. Nationell utvärdering av förskolan. Skolverkets rapport 239*. Skolverket 2004) och Skolverkets föräldraenkäter¹ som speglar föräldrarnas inställning vara användbara. Det är angeläget att arbetet med att utveckla metoder för dokumentation och utvärdering, som kan relateras till målen för respektive verksamhet fortsätter samt att insamlingen av Skolverkets föräldraenkäter fortsätter.

¹ Föräldraenkäterna har genomförts 1999 (Skolverkets rapport 203), 2003 (Skolverkets rapport 258) och 2005 (publiceras våren 2007).

Målområde 4 En trygg uppväxt

Utsatthet för och delaktighet i brott

Det finns brister i statistiken kring barn utsatta för och delaktiga i brott. Ett grundläggande problem är mörkertalen i anmälningsstatistiken rörande såväl barn som äldre personer. Detta medför att statistiken ger ett mycket dåligt mått på den faktiska utsattheten. Eventuella förändringar i mörkertalet gör även att det är svårt att tolka utvecklingen. Vid en ökning ställs ofta frågan om denna beror på en ökad anmälningsbenägenhet, bättre kontrollfunktioner i samhället eller på en faktisk ökning eller kombinationer av nämnda faktorer.

Vad gäller relationen mellan anmälda och uppklarade brott redovisas två mått idag i kriminalstatistiken, dels uppklaringsprocenten, dels personuppklaringsprocenten. Även tolkningen av ökning och minskning i dessa mått är svårtolkade och komplexa och kan inte utan vidare relateras till en ökad eller minskad utsatthet bland barn.

Det för närvarande mest lämpade underlaget för att mäta och följa upp barns utsatthet för och delaktighet i brott utgörs av Brottsförebyggande rådets enkätundersökningar till elever i årskurs nio (*Ungdomar och brott åren 1995-2005, Resultat från sex självdeklarationsundersökningar bland elever i årskurs 9, Rapport 2006:6*. Brottsförebyggande rådet). Arbetsgruppen är angelägen om att det löpande genomförandet (vart annat år) av denna kommer att ske även i framtiden.

Åldersindelning

FN:s kommitté för barnets rättigheter rekommenderar att Sveriges statistik om barn som utsätts för övergrepp separeras från motsvarande uppgifter om vuxna samt att statistikuppgifter rörande barn som utsätts för sexuell exploatering är mer precisa. Som nämnts ovan finns dock brister och luckor när det gäller statistik om barn och unga. I anmälningsstatistiken och statis-

tiken över uppklarade brott sker åldersindelningen idag efter brottsbalkens indelning vilket medför att barn redovisas enligt 0–14 år och 15 år och äldre. Det är således f.n. inte möjligt att urskilja gruppen barn 0–17 år enligt nämnda uppdelning.

Samtidigt som det hade varit önskvärt med en särredovisning säger dessa mått lite om den faktiska utsattheten bland barn. Arbetsgruppen anser dock att möjligheterna att följa upp andelen barn som utsatts för brott och som bevittnat våld behöver utvecklas, såväl vad gäller statistikens träffsäkerhet som möjligheten att identifiera gruppen barn 0–17 år.

Målområde 5 Delaktighet och inflytande

Sammantaget saknas det i stor utsträckning goda mått på barns inflytande och delaktighet i samhället. Viss information är möjlig att erhålla från Barn-ULF (se närmare avsnitt 5.1.2) men många aspekter av begreppen går inte att observera. Särskilt på kommunal och landstingsnivå saknas i stor utsträckning nationellt jämförbara statistiska underlag.

Statistik kring barns deltagande i kulturaktiviteter samlas in av bland annat SCB, Kulturrådet och Ungdomsstyrelsen. Insamlingen sker dock med långa tidsintervall och inte återkommande. Även på kommunal nivå finns statistik kring barns kultur och fritidsvanor men som nämnts ovan är denna statistik i de flesta fall inte möjlig att följa upp på nationell nivå.

Flera aspekter av barns livsvillkor saknar täckning av statistiska undersökningar. Några exempel är barns deltagande i virtuella sammanhang såsom chattande och s.k. *communities* på Internet samt användande av virtuella verktyg såsom t.ex. datorer, mobiler. Den virtuella verkligheten har kommit att bli en stor del av barns vardag och ofta är barn och ungdomar först med att ta del av den nya teknikens möjligheter.

Arbetsgruppen anser att statistik rörande olika aspekter av barns inflytande och delaktighet i samhället, såsom kultur, skola, Internet och föreningsliv bör utvecklas och att insamlingen bör sker på ett sätt som möjliggör lokala och regionala jämförelser.

Målområde 6 Samhällets stöd och skydd

Statistiska underlag från framför allt myndigheters register, bl.a. Sveriges officiella statistik om barn och unga som Socialstyrelsen ansvarar för, utgör viktiga underlag för uppföljning av hur samhället skyddar och stödjer barn som far illa eller riskerar att fara illa. Mot bakgrund av att dessa barn är en särskilt utsatt grupp och att möjligheterna till uppföljning av deras levnadsvillkor är särskilt angelägen, anser arbetsgruppen att tillgången till denna typ av statistik bör utvecklas. Det pågår för närvarande ett projekt på Socialstyrelsen för att utveckla den officiella statistiken i dessa frågor.

Vidare kan nämnas arbetet med att motverka hemlöshet. Ett av de nyligen antagna målen i regeringens strategi för att motverka hemlöshet säger att antalet vräkningar ska minska och att inga barn ska vräkas. Tidigare studier har visat att ca 1 000 barn drabbas av vräkning varje år (*Ekonomiskt utsatta barn*, Ds 2004:41). Kronofogdemyndigheten fick i regleringsbrevet för 2007 i uppdrag att utveckla statistik om antalet vräkningar per kommun och hushållens sammansättning och det ska tydligt framgå om det finns barn i familjen. Arbetsgruppen föreslår att, om så är möjligt, denna statistik ligger till grund för framtida indikator/er om hemlöshet eller vräkningar i ovan föreslagna indikatorsystem.

Arbetsgruppen föreslår dessutom att indikatorer tas fram för att följa situationen för barn i asylsökande familjer. Två indikatorer har diskuterats inom arbetsgruppen, vilka är tänkta att beskriva genomströmningstider i asylärenden som omfattar barn och andelen barn i asylsökande familjer som är inskrivna i skolverksamhet. Dessa indikatorer bör kunna läggas till den föreslagna indikatoruppsättningen.

Utveckling av indikatorer för barnpolitiken

Bakgrund

I Regeringens skrivelse Utveckling av den nationella strategin för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter (Skr. 2003/04:47) aviserar regeringen tillsättandet av en arbetsgrupp med uppgiften att utveckla ett uppföljningssystem av gjorda insatser inom barnpolitiken.

Riksrevisionen har i en granskning av regeringens politik för att följa den strategi som riksdagen antagit för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) (Barnkonventionen i praktiken RIR 2004:30) bl.a. rekommenderat regeringen att formulera mer precisa mål knutna till strategin och förbättra redovisningen av utfall i förhållande till strategin.

Barnpolitikens mål

Målet för barnpolitiken utgår från barnkonventionen och har formulerats på följande sätt:

Barn och unga skall respekteras, ges möjlighet till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande.

Utifrån de grundläggande principerna i barnkonventionen är inriktningen på barnpolitiken att:

- Inget barn får diskrimineras på grund av härkomst, kön, religion, funktionshinder eller andra liknande skäl;
- Barnets bästa skall vara vägledande vid allt beslutsfattande och vid alla åtgärder som rör barn och unga;
- Barn och unga skall tillåtas att utvecklas i sin egen takt och utifrån sina egna förutsättningar;
- Barn och unga skall ges möjlighet att framföra och få respekt för sina åsikter i frågor som berör dem.

Dessa delmål gäller inom alla relevanta politikområden och bör lämpligen konkretiseras och brytas ned till indikatorer.

Barnpolitiken utgår från barnkonventionen och är tvärpolitisk. Den spänner över alla politikområden som på något sätt rör barn. Insatserna inom politikområdet består av att samordna insatser, driva på utvecklingen samt att också bevaka att det finns ett barnperspektiv i de beslut som fattas av regeringen och som berör barn och unga. Med barn avses alla flickor och pojkar upp till 18 års ålder. Insatserna riktas mot såväl Regeringskansliet som myndigheter, kommuner och landsting.

Nedbrytning och konkretisering av målen

Barnets rättigheter och insatser för barn sker inom en mängd olika politikområden. En beskrivning av uppfyllelsen av barnkonventionen skulle bli oöverskådlig och ohanterlig om delmål formulerades för varje enskilt politikområde. I de dokument som tas fram för att beskriva resultat av barnpolitiken, se t.ex. skrivelserna till riksdagen med redovisning av insatser för barn och unga i statsbudgeten, har regeringen i stället valt att samla insatserna under olika huvudrubriker som tar sikte på områden av barns liv och vardag.

Huvudrubriker som kan vara lämpliga i detta arbete och fortsättningsvis:

- Barns rätt till välfärd
t.ex. familjers ekonomi, barns egen ekonomi, integration, rasism och främlingsfientlighet, barn med funktionshinder

- Barns rätt till skydd
t.ex. asylsökande barn, barn i rättsväsendet ...
- Barns rätt till hälsa
t.ex. hälso- och sjukvård, tandhälsa, psykisk ohälsa, alkohol, tobak och narkotika, övervikt och fetma, anorexi ...
- Barns rätt till utbildning
t.ex. utveckling, lärande och resultat, mobbning ...
- Barn och deras föräldrar
t.ex. barn i förskoleverksamhet och skolbarnomsorg, familjesammansättning, socialtjänstens stöd ...
- Barns rätt till delaktighet i samhället
t.ex. kultur, fritid, lek, inflytande och delaktighet

De indikatorer som tas fram skall kunna användas såväl av regeringen, som av myndigheter, kommuner och landsting.

Levnadsvillkoren för barn kan skilja sig åt beroende på kön, etnicitet, kulturell eller socioekonomisk bakgrund, ålder, bostadsort och eventuellt funktionshinder. Därför är det viktigt att ett uppföljningssystem, när det så är lämpligt, belyser skillnader i utvecklingen av barns levnadsvillkor med utgångspunkt i dessa faktorer. Urvalet av indikatorer skall också i möjligaste mån tillåta internationella jämförelser av barns levnadsvillkor.

Arbetets organisering

En arbetsgrupp sammansatt av dels representanter från några departement, dels myndigheter men också företrädare för Sveriges Kommuner och Landsting tillsätts. Arbetet leds av barnfunktionen och analysfunktionen i Socialdepartementet.

Departement och myndigheter som inte är företrädare i arbetsgruppen, men vars verksamhet har betydelse för gruppens arbete, skall involveras i arbetet på sätt som gruppen finner lämpligt.

Till arbetsgruppen knyts en referensgrupp av kommuner. Landstingets nätverk kan tjäna som ytterligare en referensgrupp.

Arbetets bedrivande

Fas I – inventering av befintliga indikatorer (våren/sommaren 2005).

Fas II – kartläggning av utvecklingsbehov gällande befintliga indikatorer och kartläggning av inom vilka områden nya indikatorer kan behöva utformas (hösten 2005).

Fas III – sammanställning av förslag till uppföljningssystem. Rapport/Ds (december 2005).

Fas IV – förslag till utformning av nya indikatorer och stöd till implementeringen av regeringens nya uppföljningssystem (2006).

Rapportering

Slutrapporten skall innehålla en beskrivning av barnens levnadsvillkor där även indikatorredovisning ingår. Denna första resultatredovisning kommer att väsentligen bestå av lättillgänglig statistik. Om arbetsgruppen finner att nya indikatorer behöver utvecklas, skall detta rapporteras. Beräknade kostnader för att skapa dessa nya indikatorer skall i möjligaste mån också anges. Dessa nya indikatorer bör redovisas i den därefter närmast kommande indikatorrapporten.

Tidsplan

Arbetsgruppen skall presentera en slutrapport senast den 31 december 2006. En första rapport skall lämnas senast den 31 december 2005.

Fas I bör klaras av under våren och sommaren 2005.

Till gruppens första sammanträde skall förslag till målformuleringar tas fram av Socialdepartementet och diskuteras.

Fas I sätts igång så snart arbetsgruppen är formerad. En första kartläggning av befintliga indikatorer diskuteras vid arbetsgruppens andra sammanträde i slutet av maj månad.

Fas II och III sker under hösten och resulterar i en rapport december 2005 med förslag till uppföljningssystem.

Fas IV sker under 2006.

Barnkonventionens artiklar 1–40

- Art 1 Definition av barn
- Art 2 Ickediskriminering
- Art 3 Barnets bästa
- Art 4 Genomförande av rättigheterna
- Art 5 Föräldrarnas ledning
- Art 6 Rätt till liv och överlevnad
- Art 7 Rätt till namn och nationalitet
- Art 8 Rätt att behålla identitet
- Art 9 Åtskiljande från föräldrar
- Art 10 Familjeåterföreningar
- Art 11 Olovligt bortförande
- Art 12 Åsiktsfrihet och rätten till att bli hörd
- Art 13 Yttrande och informationsfrihet
- Art 14 Tanke-, samvets- och religionsfrihet
- Art 15 Förenings- och församlingsfrihet
- Art 16 Rätt till privat- och familjeliv
- Art 17 Massmediers roll
- Art 18 Uppfostran och utveckling
- Art 19 Skydd mot övergrepp
- Art 20 Alternativ omvårdnad
- Art 21 Adoption
- Art 22 Flyktingbarn
- Art 23 Handikappade barn
- Art 24 Hälsa- och sjukvård
- Art 25 Översyn avseende omhändertagna barn
- Art 26 Social trygghet
- Art 27 Levnadsstandard

- Art 28 Utbildning, rätt till
- Art 29 Utbildning, syfte
- Art 30 Minoritets- och urbefolkningsbarn
- Art 31 Vila och fritid
- Art 32 Skydd mot ekonomiskt utnyttjande
- Art 33 Skydd mot narkotika
- Art 34 Skydd mot sexuellt utnyttjande
- Art 35 Förhindrande av handel med barn
- Art 36 Skydd mot annat utnyttjande
- Art 37 Skydd mot tortyr och dödsstraff
- Art 38 Skydd mot väpnade konflikter
- Art 39 Rehabilitering
- Art 40 Straffprocess och kriminalvård

Kommunala indikatorer

Målområde 1. En god levnadsstandard

Indikator 1:1

Andel barn i ekonomiskt utsatta familjer är möjlig att beräkna utifrån SCB taxeringsregister, dock med sämre kvalitet på hushålls/familjebegreppet och således sämre uppskattning av familjens/barnens disponibla inkomst.

Indikator 1:3

Andel barn i familjer med långvarigt ekonomiskt bistånd

Målområde 2. Bästa möjliga hälsa

Indikator 2:1

Andel barn med övervikt eller fetma

Indikator 2:2

Spädbarnsdödlighet

Indikator 2:3

Andel barn med låg födelsevikt

Indikator 2:4

Andel kariesfria barn

Målområde 3. En god utbildning

Indikator 3:1

Andel elever med gymnasiebehörighet

Indikator 3:2

Andel elever som uppnått grundskolans mål

Indikator 3:3

Andel elever med högskolebehörighet

Indikator 3:6

Personaltäthet

Indikator 3:7

Andel lärare med lärarexamen

Målområde 4. En trygg uppväxt

Indikator 4:3

Skador som lett till sjukhusvård/*(möjlig att redovisa på kommunal nivå dock tveksamt om nedbrytning meningsfull på grund av få antal observationer)*

Indikator 4:4

Skador med dödlig utgång/*(möjlig att redovisa på kommunal nivå dock tveksamt om nedbrytning meningsfull på grund av få antal observationer)*

Indikator 4:5

Tonårsgraviditeter/*(möjlig att redovisa på kommunal nivå dock tveksamt om nedbrytning meningsfull på grund av få antal observationer)*

Målområde 5. Delaktighet i samhället

Indikator 5:6

Andel barn som går i musik- och kulturskola

Målområde 6. Samhällets stöd och skydd

Inga indikatorer är möjliga att redovisa på kommunal nivå.

Uppföljning av barnpolitiken utifrån indikatorerna – ett exempel

I denna bilaga ges en första schematisk beskrivning av barns levnadsförhållanden utifrån föreslaget indicatorsystem. Redovisningen omfattar målområde 1 En god levnadsstandard och ska ses som ett exempel på hur en uppföljning av barnpolitiken kan se ut då systemet används.

Nedan redovisas förändringen för fyra enskilda indikatorer sedan föregående mättillfälle och för några år tillbaks i tiden. Presentationen omfattar en begränsad del av den information som är möjlig att ta fram och analysera. För en utförligare beskrivning av utfallen för delgrupper av befolkningen t.ex. för utrikesfödda jämfört med inrikesfödda krävs specialbearbetningar av datamaterialet. En sådan redovisning görs endast i begränsad omfattning i denna bilaga.

I avslutningen av redovisningen ges en sammanfattande bedömning av utvecklingen för hela målområde 1.

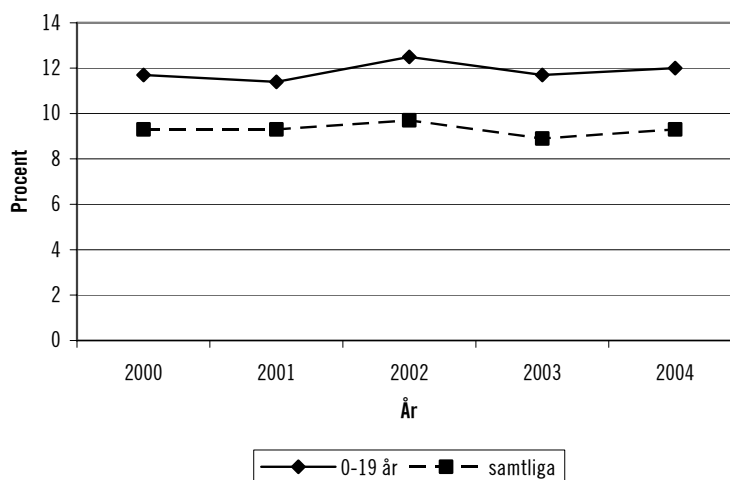
Indikatorernas utveckling

Målområde 1. En god levnadsstandard

Indikator 1:1

Andel ekonomiskt utsatta barn

Andel individer 0-19 år med en låg disponibel inkomst per k.e*. år 2000-2004

*SCB:s konsumtionsenhetskala för 2004 används här.

Källa: SCB, Inkomstfördelningsundersökningen.

Andel ekonomiskt utsatta barn visar att den relativa ekonomiska utsattheten för barn har varit relativt oförändrad under nämnda period. Samtidigt kan noteras att inkomststandarderna (den disponibla inkomsten för den familj barnet bor i) för barn 0-19 år ökat med ca 3 procent under samma period.

Förändringen är liten både vid en jämförelse mellan åren 2003 och 2004 och vid en jämförelse av utvecklingen sedan början av 2000-talet. Skillnaden mellan pojkar och flickor, vilken inte redovisas här, är liten och inte statistiskt signifikant. Vid en jämförelse mellan barn i olika åldrar visar statistiken att en något

högre andel av barn, 0-5 år, lever i ekonomiskt utsatta familjer jämfört med äldre barn.

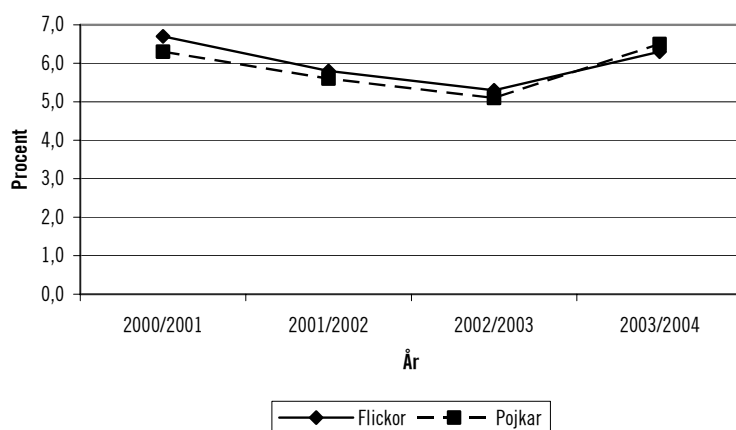
I förhållande till den totala befolkningen är det en större andel av barnen som lever i ekonomiskt utsatta familjer, 12 procent respektive 8,5 procent år 2004.

Utvecklingen av andelen ekonomiskt utsatta skiljer sig åt för olika delgrupper av befolkningen. Tidigare beräkningar visar att en större andel av barnen i ensamförälderhushåll lever i ekonomiskt utsatta familjer. Detsamma gäller barn som har minst en förälder född utanför Norden. Utvecklingen mellan 2003 och 2004 visar inte på någon förbättring för dessa grupper.

Indikator 1:2

Andel barn i ekonomiskt utsatta utan kontantmarginal*

Andel barn 10-18 år i familjer som har en disponibel inkomst per konsumtionsenhet under 60 procent av medianinkomsten för befolkningen och saknar en kontantmarginal på 14 000 kr. Procent av totala antalet barn i åldersgruppen**.

*Se definition för indikator 1:1.

** Glidande medelvärden.

Källa: SCB, ULF-undersökningen.

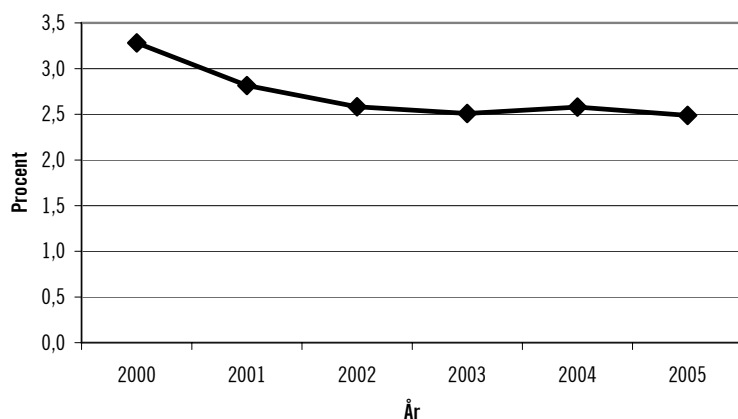
Andel barn i ekonomiskt utsatta familjer utan kontantmarginal har ökat något mellan perioden 2002/03 och 2003/04. Sett över perioden fluktuerar indikatorn, jämfört med början har det dock inte skett någon förändring. Skillnaden i utfall för flickor och pojkar är marginell också för denna indikator.

Syftet med indikatorn är att, till skillnad från föregående indikator, ytterligare skärpa beskrivningen av dem som har en låg deklarerad inkomst till att också omfatta dem som saknar egna ekonomiska resurser eller möjlighet att relativt enkelt få fram ekonomiska resurser.

Liksom för indikator 1:1 är barn till ensamstående föräldrar överrepresenterade bland dem som är både ekonomiskt både är ekonomiskt utsatta och som saknar kontantmarginal. För år 2003/04 är skillnaden ca 9 procentenheter för flickor och 7 procentenheter för pojkar.

*Indikator 1:3**Andel barn i familjer med långvarigt ekonomiskt bistånd*

Andel barn i familjer som under en sammanhängande tid av minst 10 månader under ett kalenderår mottagit ekonomiskt bistånd

Källa: Registerbearbetningar, Socialstyrelsen

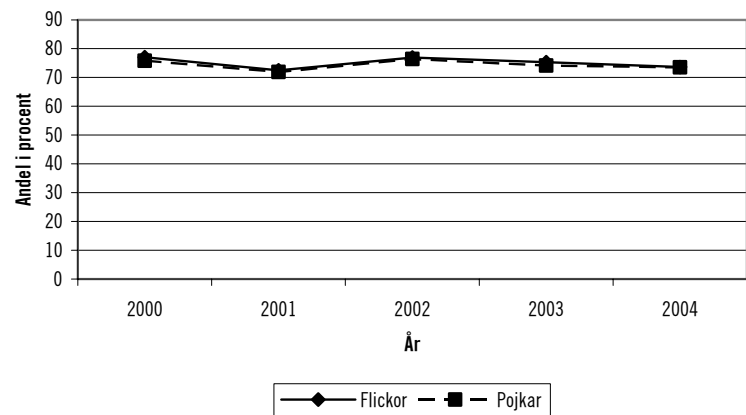
Andel barn i familjer med långvarigt ekonomiskt bistånd har minskat sedan början av 2000-talet, från 3,3 procent år 2000 till 2,5 procent 2005. I antal rör det sig om ca 48 000 barn som år 2005 mottagit ekonomiskt bistånd under en längre tid. Av de barn i familjer som erhöll ekonomiskt bistånd år 2005 var det 36 procent av dessa barn som levde i familjer med långvarigt ekonomiskt bistånd¹.

En liknande trend gäller för andelen vuxna som långvarigt mottagit ekonomiskt bistånd. Andelen är dock lägre bland den vuxna befolkningen, år 2005 var det ca 1 procent av alla vuxna i Sverige som erhöll långvarigt ekonomiskt bistånd.

¹ Skillnaderna mellan flickor och pojkar har inte varit möjlig att redovisa i föreliggande rapport.

*Indikator 1:4**Andel barn med utrymme för eget rum*

Andel flickor och pojkar, 0–18 år, som bor i en bostad med utrymme för eget rum.

Källa: SCB, ULF-undersökningen

Andelen barn med utrymme för eget rum i hemmet har förändrats litet under den observerade perioden. Nivån fluktuerar mellan 72 och 76 procent för flickor och 72 och 77 procent för pojkar.

Inte oväntat bor en större andel av de äldre barnen i bostäder med utrymme för eget rum. Bland barn 13-17 år var denna siffra år 2004 ca 84 procent för flickor och 78 procent för pojkar. Bland barn i ensamförälderfamiljer är det en lägre andel som bor i bostäder med utrymme för eget rum jämfört med sammanboende föräldrar, ca 50 respektive 78 procent år 2004.

Sammanfattande analys av målområde 1

För att underlätta tolkningen av enskilda indikatorers utveckling redovisas i tabellen nedan om en indikator visar på en *gynnsam*, *ogynnsam* eller *oförändrad* utveckling avseende barn levnadsvillkor.

Indikator	Utvecklingen 2000-2004 (2005)
1:1 Andel ekonomiskt utsatta barn	(<i>oförändrad</i>)
1:2 Andel ekonomiskt utsatta barn i familjer som saknar kontantmarginal	(<i>oförändrad</i>)
1:3 Långvarigt mottagande av ekonomiskt bistånd	(<i>gynnsam</i>)
1:4 Andel barn med utrymme för eget rum	(<i>oförändrad</i>)

Andel ekonomiskt utsatta barn uppvisar en marginell ökning av andelen barn med låg ekonomisk standard under den redovisade perioden. Ökningen är inte statistiskt signifikant, vare sig vid en jämförelse över hela den redovisade perioden eller för de två senaste åren.

Andel barn i ekonomiskt utsatta familjer som saknar kontantmarginal uppvisar en svag ogynnsam förändring i barn ekonomiska livsvillkor mellan 2002/03 och 2003/04 men en svagt gynnsam utveckling sett över hela perioden. Förändringen är dock liten och någon tydlig trend går inte att urskilja. Den ökning som observerades för indikator 1:2 år mellan 2001/02 till 2003/04 återspeglas inte heller i en motsvarande ökning i indi-

kator 1:1, varför utvecklingen av indikator 1:2 bör tolkas med försiktighet.

Andel barn i familjer med långvarigt ekonomiskt bistånd är den enda indikatorn som uppvisar en tydlig gynnsam förändring i barns levnadsstandard.

Andelen barn med utrymme för eget rum i hemmet uppvisar inte någon tydlig förändring år 2004, vare sig jämförelsen görs med år 2000 eller med 2003.

Sammantaget visar utvecklingen av indikatorerna under målområde 1 att det skett små förändringar mellan åren 2000 och 2004, undantaget en gynnsam utveckling av andelen barn i familjer som långvarigt mottagit ekonomiskt bistånd.

Förhållandet för några grupper är dock fortsatt ogynnsam, det gäller barn i ensamförälderfamiljer och barn med utrikesfödda föräldrar. För den förra gruppen har skillnaderna jämfört med övriga barn ökat vad gäller indikator 1:1, 1:2 och 1:4. För indikator 1:3 är det för närvarande inte möjligt att observera nämnda delgrupp.

En detaljerad beskrivning av indikatorerna

MÅLOMRÅDE 1 EN GOD LEVNADSSTANDARD

Indikator 1:1

1. Indikatorns namn

Andel barn i ekonomiskt utsatta familjer

2. Operationell definition

Andel barn i familjer med en disponibel inkomst per konsumtionsenhet under 60 procent av den disponibla medianinkomsten för befolkningen.

3. Bakgrund

Indikatorn är ett nationellt och internationellt använt mått för ekonomisk utsatthet. Inom EU används den som huvudindikator för *risk för fattigdom*.

4. Tolkning

Indikatorn beskriver relativ ekonomisk utsatthet, det vill säga andelen ekonomiskt utsatta beräknas i förhållande till en medianinkomst. Medianinkomsten påverkas av om individer/hushåll byter positioner i inkomstfördelningen. Därför kan den ekonomiska standarden öka för hela befolkningen utan att andelen ekonomiskt utsatta minskar. Indikatorn bör således tolkas i förhållande till inkomstutvecklingen. Tolkningen bör också göras i förhållande till såväl den övriga och totala befolkningen.

5. Datakällor och datatillgänglighet

SCB, HEK-undersökningen

5.1 Statistikansvar/statistikhållare

SCB/SCB

6. Tekniska kriterier

6.1 Indelningsgrund, kön

Ja

6.2 Bakgrundsvariabler

6.2a Ålder:

Ja

6.2b Familje- eller hushållssammansättning:

Ja

6.2c Utländsk/svensk bakgrund:

Ja

6.2d Geografiskt:

Delvis, H-region (Homogenitetsregion), dvs:

H1 Stockholm/Södertälje A-region.

H8 Göteborgs A-region.

H9 Malmö/Lund/Trelleborgs A-region.

H3 Kommuner med mer än 90 000 invånare inom 30 kilometers radie från kommuncentrum.

H4 Kommuner med mer än 27 000 och mindre än 90 000 invånare inom 30 kilometers radie från kommuncentrum samt med mer än 300 000 invånare inom 100 kilometers radie från samma punkt.

H5 Kommuner med mer än 27 000 och mindre än 90 000 invånare inom 30 kilometers radie från kommuncentrum samt med mindre än 300 000 invånare inom 100 kilometers radie från samma punkt.

H6 Kommuner med mindre än 27 000 invånare inom 30 kilometers radie från kommuncentrum.

Med kommuncentrum avses den folkrikaste församlingen i kommunen.

6.2e Funktionsnedsättning:

Nej

6.2f Socioekonomi:

Ja

6.2g Övriga:

Nej

6.3 Representativitet och robusthet

Måttet är representativt på nationell nivå genom viktning.

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning

Årsvis, med ca 1,5 års eftersläpning.

6.5 Jämförbarhet internationellt

Måttet används internationellt i komparativt syfte, dock med annan ekvivalensskala och i vissa fall annan inkomstdefinition.

6.6 Användbarhet och begriplighet

Måttet är användbart och begripligt.

7. Kärnreferenser

Inkomstfördelningsundersökningen 2004, SCB Statistiska meddelanden HE 21 SM 0601.

Indikator 1:2

1. Indikatorns namn

Andel barn i ekonomiskt utsatta familjer som saknar kontantmarginal

2. Operationell definition

Andel barn i familjer med en disponibel inkomst per konsumtionsenhet under 60 procent av medianinkomsten som också saknar kontantmarginal.

3. Bakgrund

Indikatorn har inte använts tidigare, dock har varianter av den föreslagna indikatorn presenterats.

4. Tolkning

Indikatorn anger hur stor andel av de barn som lever i ekonomisk utsatta familjer (se indikator 1:1) som också saknar kon-

tantmarginal. Med kontantmarginal avses att familjen har möjlighet att skaffa fram 14 000 kronor på en vecka. Syftet är att urskilja dem som har en låg deklarerad inkomst men andra ekonomiska resurser. Tidigare studier har visat att jordbrukare/företagare är överrepresenterade i denna grupp (se Jonsson och Östberg 2004).

5. Datakällor och datatillgänglighet

ULF-undersökningen

5.1 Statistikansvar/statistikhållare:

SCB/SCB

6. Tekniska kriterier

6.1 Indelningsgrund, kön

Ja

6.2 Bakgrundsvariabler

6.2a *Ålder:*

Ja

6.2b *Familje- eller hushållssammansättning:*

Ja

6.2c *Utländsk/svensk bakgrund:*

Ja

6.2d *Geografiskt:*

H-region, se indikator 1:1.

6.2e *Funktionsnedsättning:*

Nej

6.2f *Socioekonomi:*

Ja

6.2g *Övriga:*

Nej

6.3 Representativitet och robusthet

Ja

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning:

Årligt återkommande med en eftersläpning om 2 år.

6.5 Jämförbarhet internationellt

Ja, för ULF kommer att bli en del av EU-SILC.

6.6 Användbarhet och begriplighet

Måttet är användbart och begripligt.

7. Kärnreferenser

Jan O. Jonsson och Viveca Östberg (2004) *Resurser och levnadsförhållanden bland ekonomiskt utsatta 10–18-åringar: Analys av Barn-LNU och Barn-ULF i Ekonomiskt utsatta barn* Ds 2004:41. Socialdepartementet.

Indikator 1:3

1. Indikatorns namn

Andel barn i familjer med långvarigt ekonomiskt bistånd

2. Operationell definition

Andel barn i familjer som under en sammanhängande tid av minst 10 månader mottagit ekonomiskt bistånd.

3. Bakgrund

Barn som lever i familjer som mottar ekonomiskt bistånd under en längre tid har enligt flera studier sämre hälsa.

4. Tolkning

En ökande andel barn i familjer med långvarigt socialbidrag tolkas som negativt för barns levnadsförhållanden och livsvillkor. En ökad andel kan dels vara en konsekvens av en generösare biståndsbedömning, dels en konsekvens av en försämrad ekonomisk situation för familjer med barn. Noteras kan också att det utbetalda beloppet kan skilja sig kraftigt åt mellan familjer. För några utgör beloppet merparten av deras försörjning medan för andra är det ett komplement till en låg förvärvsinkomst.

5. Datakällor och datatillgänglighet

5.1 Statistikansvar/statistikhållare:

Socialstyrelsen/Socialstyrelsen och delvis SCB

6. Tekniska kriterier

6.1 Indelningsgrund, kön

Ja (från 16 års ålder)

6.2 Bakgrundsvariabler

6.2a Ålder:

Ja (från år 2003 även ålder på barn under 16 år)

6.2b Familje- eller hushållssammansättning:

Ja

6.2c Utländsk/svensk bakgrund:

Ja

6.2d Geografiskt:

Ja (om antalet observationer tillåter)

6.2e Funktionsnedsättning:

Nej

6.2f Socioekonomi:

Nej

6.2g Övriga:

Arbetslöshet i hushållet.

6.3 Representativitet och robusthet

Tillförlitligheten i de insamlade uppgifterna är god. Jämförs dessa värden med Socialstyrelsens kvartalsstatistik summerat till helår är skillnaden av utbetalt belopp endast 0,1 procent. Se också länk under punkt 6.5.

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning

Årligen i maj.

6.5 Jämförbarhet internationellt

Nej

6.6 Användbarhet och begriplighet

Ja

7. Kärnreferenser

Social rapport 2006, Kapitel 6, Socialstyrelsen Lundström T, Wiklund S. *Att växa upp i familjer med långvarigt försörjningsstöd*. FOU-rapport 2000:3. Stockholm: Stockholms stad; 2000.

Indikator 1:4

1. Indikatorns namn

Andel barn med utrymme för eget rum

2. Operationell definition

Andel flickor och pojkar, 0–18 år, som bor i en bostad med utrymme för eget rum.

3. Bakgrund

Måttet har, vad vi känner till, inte använts tidigare i indikatorarbete.

4. Tolkning

Barns välfärd är i hög grad relaterad till var och hur de bor. Bostaden kan anses viktigare för barn än för vuxna, eftersom barn oftast tillbringar en större del av sin tid där. Ungefär tre av fyra barn bor i en bostad som är tillräckligt stor för att alla barn ska få ett eget rum (kök och vardagsrum är borträknade och föräldrarna delar sovrum). Barns boendestandard och utrymme speglar ofta familjens ekonomiska förhållanden. För barn finns det fördelar med att ha ett eget rum, till exempel att få vara ifred. Detta gäller dock förmodligen främst lite äldre barn. För yngre barn kan man anta att det är mindre problematiskt att dela rum än för äldre. Man kan även anta att andelen barn, framför allt äldre, med eget rum underskattas med måttet för denna indikator. Studier har visat att när ett hushåll bor trångt, så prioriteras ett eget rum för ungdomarna genom att t.ex. föräldrarna tränger ihop sig i vardagsrummet eller låter småsyskon dela rum. Detta kan vi inte utläsa med hjälp av denna indikator. Andelen barn med eget rum kan fås för 10–18-åringar genom Barn-ULF.

5. Datakällor och datatillgänglighet

5.1 Statistikansvar/statistikhållare:

Statistiska centralbyråns Barn-ULF (Undersökningar av levnadsförhållanden)

6. Tekniska kriterier

6.1 Indelningsgrund, kön

Ja

6.2 Bakgrundsvariabler

6.2a Ålder:

0–18 (17) år. Ettårsklasser om man slår samman flera årgångar.

6.2b Familje- eller hushållssammansättning:

Barn som lever i en familj med sina ursprungliga föräldrar, växelvis lika mycket med båda, med ensamstående mamma, med ensamstående pappa, med mamma i ombildad familj, med pappa i ombildad familj. Med eller utan hemmaboende syskon.

6.2c Utländsk/svensk bakgrund:

Finns i dagsläget inte. Ett arbete pågår dock för att försöka utreda om och hur det skulle kunna göras.

6.2d Geografiskt:

H-region (Homogenitetsregion), se indikator 1:1

6.2e Funktionsnedsättning:

Nej

6.2f Socioekonomi:

Föräldrarnas, socioekonomisk grupp (ej facklärda arbetare, facklärda arbetare, lägre tjänstemän, tjänstemän på mellannivå, högre tjänstemän, företagare, jordbrukare, studerande, hemarbetande, förtidspensionerade/långvarigt arbetslösa, ålderspensionärer).

Även föräldrarnas utbildning och föräldrarnas inkomst.

6.2g Övriga:

Föräldrars anknytning till arbetsmarknaden

6.3 Representativitet och robusthet

Indikatorn speglar hushållets ekonomiska förhållanden samt även barns möjlighet att leva ett mer självständigt liv.

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning

Årlig undersökning. Resultaten kan redovisas året efter insamling.

6.5 Jämförbarhet internationellt

Inga direkta jämförelser finns.

6.6 Användbarhet och begriplighet

Indikatorn är lätt att förstå. Måttet kan dock tolkas på olika sätt.

7. Kärnreferenser

Barns villkor, SCB rapport 110 (2005)

Barn och deras familjer 2004, Demografiska rapporter 2006:3. SCB (2005).

Barns och ungdomars välfärd, Kommittén Välfärdsbokslut, SOU 2001:55

MÅLOMRÅDE 2 BÄSTA MÖJLIGA HÄLSA

Indikator 2:1

1. Indikatorns namn

Andel barn med övervikt eller fetma

2. Operationell definition

Andel flickor och pojkar, 16-17 år med ett BMI enligt Coles m.fl. gränser för övervikt respektive fetma (se referens).

3. Bakgrund

Bakgrunden är att övervikt och fetma är ett växande problem, och särskilt alarmerande är ökningen hos barn. Måttet har tidigare använts som indikator.

4. Tolkning

Ett BMI för vuxna över 25 anger övervikt och ett BMI över 30 anger fetma. Gränserna för övervikt respektive fetma hos barn skiljer sig från gränserna för vuxna. För barn är BMI lägre än för vuxna och BMI varierar med ålder och kön. Fram till två års ålder ökar BMI-medelvärdet. Mellan två och fem års ålder minskar det. Efter fem års ålder ökar medelvärdet igen. Gränserna för övervikt och fetma bland barn måste därför justeras för

ålder och kön. För indikatorn används den metod för justering som Cole m.fl. har utvecklat. Denna metod används rutinmässigt inom svensk skolhälsovård.

5. Datakällor och datatillgänglighet

5.1 Statistikansvar/statistikhållare: Statistiska centralbyråns Barn-ULF (Undersökningar av levnadsförhållanden)

Notera att EPC vid Socialstyrelsen har i uppdrag att utveckla ett nytt nationellt Vikt- och längdregister (Se beskrivning ovan av barnhälsodataprojektet). Detta underlag skulle väsentligen öka indikatorns kvalitet och representativitet.

6. Tekniska kriterier

6.1 Indelningsgrund, kön

Ja

6.2 Bakgrundsvariabler

6.2a Ålder:

10–18 (17) år. Åldersklasserna 10-12 år, 13-15 år, 16-18 år. Ett-årsklasser om man slår samman flera årgångar.

6.2b Familje- eller hushållssammansättning:

Barn som lever i en familj med sina ursprungliga föräldrar, växelvis lika mycket med båda, med ensamstående mamma, med ensamstående pappa, med mamma i ombildad familj, med pappa i ombildad familj. Med eller utan hemmaboende syskon.

6.2c Utländsk/svensk bakgrund:

Finns i dagsläget inte. Ett arbete pågår dock för att försöka utreda om och hur det skulle kunna göras.

6.2d Geografiskt:

H-region (Homogenitetsregion), se indikator 1:1:

6.2e Funktionsnedsättning:

Nej

6.2f Socioekonomi:

Föräldrarnas, socioekonomisk grupp (ej facklärda arbetare, facklärda arbetare, lägre tjänstemän, tjänstemän på mellannivå, högre tjänstemän, företagare, jordbrukare, studerande, hemarbetande, förtidspensionerade/långvarigt arbetslösa, ålderspen-

sionärer). Även föräldrarnas utbildning och föräldrarnas inkomst.

6.2g Övriga:

Föräldrars anknytning till arbetsmarknaden

6.3 Representativitet och robusthet

Representativt på nationell nivå för 16-17 åringar (se också punkt 5.1 ovan).

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning

Årlig undersökning. Resultaten kan redovisas året efter insamling.

6.5 Jämförbarhet internationellt

Inga direkt jämförelser finns.

6.6 Användbarhet och begriplighet

Indikatorn är lätt att förstå.

7. Kärnreferenser

Övervikt bland barn – nytt system för nationell uppföljning

Anton Lager, Björn Fossum och Sven Bremberg,

Statens folkhälsoinstitut rapport 2005:20

Cole TJ, Bellizzi MC, Flegal KM, Dietz WH. *Establishing a standard definition for child overweight and obesity worldwide: international survey*. BMJ 2000;32(7244): 1240-3.

Indikator 2:2

1. Indikatorns namn

Spädbarnsdödlighet

2. Operationell definition

Döda före ett års ålder/1 000 levande födda.

3. Bakgrund

Måttet att mäta spädbarnsdödligheten har använts länge i Sverige och i övriga världen. I Sverige ligger spädbarnsdödligheten stabilt lågt men varje fall som kan förhindras är av betydelse.

4. Tolkning

Indikatorn i sig svarar inte på varför dödsfallet skett men kan fungera som en viktig indikator om det visar sig att dödsfallen ökar. Det är då möjligt att koppla indikatorn till dödsorsaksregistret för tolkning.

5. Datakällor och datatillgänglighet

5.1 *Statistikansvar/statistikbällare:*

SCB:s register över totalbefolkningen.

6. Tekniska kriterier

6.1 Indelningsgrund, kön

Ja

6.2 Bakgrundsvariabler

6.2a *Ålder:*

Ja

6.2b *Familje- eller hushållssammansättning:*

Ja, efter samkörning med andra register hos SCB

6.2c *Utländsk/svensk bakgrund:*

Ja

6.2d *Geografiskt:*

Då få spädbarn dör är det den nationella överblicken som är av störst intresse även om möjlighet att bryta ner data till församlingsnivå finns.

6.2e *Funktionsnedsättning:*

Nej

6.2f *Socioekonomi:*

Ja efter samkörning med andra register hos SCB.

6.2g *Övriga:*

Nej

6.3 Representativitet och robusthet

Indikatorn är tydligt definierad och representativ på nationell nivå.

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning

Årlig med ett års eftersläpning. (För närvarande två års eftersläpning)

6.5 Jämförbarhet internationellt

Goda möjligheter att göra jämförelser med internationella förhållanden så länge man inte går in på orsaken till dödsfallet.

6.6 Användbarhet och begriplighet

Att barn dör pga. missbildningar är svårt att påverka. För de flesta missbildningar gäller att vi inte vet varför de uppstår. Det finns tecken på att de sociala klyftorna i dödlighet för spädbarn ökade under krisen på 1990-talet för att sedan minska igen under början av 2000-talet. Indikatorn är central för att jämföra länder men tveksam för att över tid mäta insatser inom barnpolitiken.

7. Kärnreferenser

Nej

Indikator 2:3

1. Indikatorns namn

Andel barn med låg födelsevikt

2. Operationell definition

Antal barn/1 000 med födelsevikt under 2 500 gram i fullgången graviditet, dvs. en gestationsålder på minst 37 veckor.

3. Bakgrund

Flera studier och forskning har visat på ökad risk för sjuklighet både som barn och vuxen relaterat till en låg födelsevikt.

4. Tolkning

För att indikatorn ska vara rättvisande bör födelsevikten sättas i relation till graviditetens längd för att skilja ut barn som är lågviktiga i förhållande till sin mognad från dem som är normalviktiga men för tidigt födda och på grund av detta inte har så hög vikt.

5. Datakällor och datatillgänglighet

5.1 Statistikansvar/statistikhållare:

Socialstyrelsens medicinska födelseregister.

6. Tekniska kriterier

6.1 Indelningsgrund, kön

Ja

6.2 Bakgrundsvariabler

6.2a Ålder:

Graviditetslängden

6.2b Familje- eller hushållssammansättning:

Ja

6.2c Utländsk/svensk bakgrund:

Ja

6.2d Geografiskt:

Kommun

6.2e Funktionsnedsättning:

Ja, efter samkörning med SCB

6.2f Socioekonomi:

Ja, efter samkörning med SCB

6.2g Övriga:

Nej

6.3 Representativitet och robusthet

Indikatorn är tydligt definierad och representativ på nationell nivå om hänsyn tas till graviditetens längd.

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning

Årsvis med ett års eftersläpning

6.5 Jämförbarhet internationellt

Används över hela världen som indikator för hälsa och välfärd.

6.6 Användbarhet och begriplighet

Sjukdom och ärftlighet är omständigheter som påverkar födelsevikten och det är faktorer som är svåra att påverka genom politiska beslut. Indikatorn är dock viktig då det är en riskfaktor med låg födelsevikt i förhållande till graviditetslängd.

7. Kärnreferenser

Medicinska födelseregistreringen 2003

Indikator 2:4

1. Indikatorns namn

Andel kariesfria barn

2. Operationell definition

Andel kariesfria barn i åldrarna 3, 6 och 12 år.

3. Bakgrund

Forskning har visat att karies är en indikator på barns kost- och hygienvanor. Karies ökar risken för infektioner, smärta och bettfel.

4. Tolkning

De epidemiologiska uppgifterna avser endast förekomst och utbredning av karies. Individer registreras som kariesfria även om de uppvisar ytliga kariesangrepp. Dessa individer är i egentlig mening inte utan kariesskador. Sådana skador ska dock enligt nuvarande uppfattning inte föranleda reparativ behandling utan endast förebyggande åtgärder.

5. Datakällor och datatillgänglighet

5.1 Statistikansvar/statistikhållare:

Socialstyrelsen

6. Tekniska kriterier

6.1 Indelningsgrund, kön

Ja

6.2 Bakgrundsvariabler

6.2a Ålder:

Ja, 3, 6 och 12 år.

6.2b Familje- eller hushållssammansättning:

Nej

6.2c *Utländsk/svensk bakgrund:*

Nej

6.2d *Geografiskt:*

Landsting

6.2e *Funktionsnedsättning:*

Nej

6.2f *Socioekonomi:*

Nej

6.2g *Övriga:*

Nej

6.3 Representativitet och robusthet

Indikatorn är tydligt definierad och representativ på nationell nivå.

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning

Årsvis, med ett års eftersläpning (för närvarande längre eftersläpning)

6.5 Jämförbarhet internationellt

Indikatorn är möjlig att jämföra med internationella förhållanden.

6.6 Användbarhet och begriplighet

Karies kan anses spegla effekten av de förebyggande insatser som erbjuds barnfamiljer inom folktandvården och i viss mån barnhälsovården.

7. Kärnreferenser

Tandhälsan hos barn och unga 1985-2005, Rapport från Socialstyrelsen (2006).

Indikator 2:5

1. Indikatorns namn

Andel barn med psykiska besvär

2. Operationell definition

Andel barn 10-18 år som rapporterar psykiska besvär definierat som att ha minst två eller tre av följande; Jag känner mig ofta

ledsen eller nere, Jag är ofta spänd och nervös, Jag är ofta sur och irriterad och att påståendet stämmer precis med hur du brukar vara. Frågorna utgår från självskattningsskalan ”jag tycker jag är” respektive påståenden barnen får instämna i.

3. Bakgrund

Måtten på psykiska besvär är vanligt förekommande i studier av barns upplevda psykiska ohälsa. Måtten har använts i vetenskapliga publikationer.

4. Tolkning

Indikatorn fångar barns självrapporterade upplevelser av psykiska besvär. Frågor ställs enligt: Påstående stämmer precis med hur du brukar vara, att de stämmer ungefär, att de stämmer dåligt eller att de inte stämmer alls. Definitionerna av hälsotillstånden är inte medicinska bedömningar varför utfallet bör tolkas med viss försiktighet.

5. Datakällor och datatillgänglighet

SCB, Barn-ULF

5.1 Statistikansvar/statistikhållare:

SCB/SCB

6. Tekniska kriterier

6.1 Indelningsgrund, kön

Ja

6.2 Bakgrundsvariabler

6.2a Ålder:

Ja

6.2b Familje- eller hushållssammansättning:

Ja

6.2c Utländsk/svensk bakgrund:

Ja

6.2d Geografiskt:

Delvis, H-region (Homogenitetsregion)

6.2e Funktionsnedsättning:

Nej

6.2f Socioekonomi:

Ja

6.2g Övriga:

Nej

6.3 Representativitet och robusthet

Måttet är representativt på nationell nivå genom viktning.

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning

Årligen.

6.5 Jämförbarhet internationellt

Måttet ej internationellt representativt. För internationella jämförelser används undersökningen Skolbarns hälsovanor, Statens folkhälsoinstitut. Frågorna i Barn-ULF är hämtade från denna undersökning men med något tydligare svarsalternativ.

6.6 Användbarhet och begriplighet

Måttet är användbart och begripligt.

7. Kärnreferenser

Jonsson, J. O., Östberg, V, med M. Evertsson & S. Brolin Låftman (2001). *Barns och ungdomars välfärd*. SOU 2001:55. Stockholm: Fritzes.

Barns villkor, SCB rapport 110 (2005)

Låftman, S. B., & Östberg, V. (2006). *Pros and cons of social relations. An analysis of adolescents' health complaints*. *Social Science & Medicine*, 63, 611-623.

Modin, B., & Östberg, V. (2006). *The psychosocial work environment and stress-related health complaints. An analysis of children's and adolescents' situation in school*. I Fritzell, J. & O. Lundberg (eds.). *Health inequalities and welfare resources*, Bristol: Policy Press.

Indikator 2:6

1. Indikatorns namn

Andel barn med psykosomatiska besvär

2. Operationell definition

Andel barn 10-18 år som rapporterar psykosomatiska besvär definierat som att ha minst två av tre besvär, Huvudvärk, Ont i magen, Svårt att somna, minst en gång i veckan.

3. Bakgrund

Måtten på psykosomatiska besvär är vanligt förekommande i studier av barns upplevda psykiska ohälsa. Måtten har använts i vetenskapliga publikationer.

4. Tolkning

Indikatorn fångar barns självrapporterade upplevelser av psykosomatiska besvär. Frågan som ställs lyder: Under det senaste halvåret, hur ofta har du haft följande besvär? Varje dag, flera gånger i veckan, en gång i veckan, någon gång i månaden, Mer sällan eller aldrig. Definitionerna av hälsotillstånden är inte medicinska bedömningar varför utfallet bör tolkas med viss försiktighet.

5. Datakällor och datatillgänglighet

SCB, Barn-ULF

5.1 Statistikansvar/statistikhållare:

SCB/SCB

6. Tekniska kriterier

6.1 Indelningsgrund, kön

Ja

6.2 Bakgrundsvariabler

6.2a Ålder:

Ja

6.2b *Familje- eller hushållssammansättning:*

Ja

6.2c *Utländsk/svensk bakgrund:*

Ja

6.2d *Geografiskt:*

Delvis, H-region (Homogenitetsregion)

6.2e *Funktionsnedsättning:*

Nej

6.2f *Socioekonomi:*

Ja

6.2g *Övriga:*

Nej

6.3 Representativitet och robusthet

Måttet är representativt på nationell nivå genom viktning.

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning

Årligen.

6.5 Jämförbarhet internationellt

Måttet ej internationellt representativt. För internationella jämförelser används undersökningen Skolbarns hälsovanor Statens folkhälsoinstitut. Frågorna i Barn-ULF är hämtade från denna undersökning men med något tydligare svarsalternativ.

6.6 Användbarhet och begriplighet

Måttet är användbart och begripligt.

7. Kärnreferenser

Jonsson, J. O., Östberg, V, med M. Evertsson & S. Brodin Låftman (2001). *Barns och ungdomars välfärd*. SOU 2001:55. Stockholm: Fritzes.

Barns villkor, SCB rapport 110 (2005)

Östberg, V. Alfvén, G. Hjern, A. (2006). *Living conditions and psychosomatic complaints in Swedish schoolchildren*. Acta Paediatrica 95(8):929-34.

Modin, B., & Östberg, V. (2006). *The psychosocial work environment and stress-related health complaints. An analysis of children's and adolescents' situation in school*. I Fritzell, J. & O. Lundberg (eds.). Health inequalities and welfare resources, Bristol: Policy Press.

Indikator 2:7

1. Indikatorns namn

Andel barn med intensivkonsumtion av alkohol minst en gång i månaden

2. Operationell definition

Andel elever i årskurs 9 som dricker alkohol motsvarande minst en halv flaska sprit eller en hel flaska vin eller fyra stora flaskor cider eller fyra burkar starköl eller sex burkar folköl vid samma tillfälle minst en gång i månaden.

3. Bakgrund

Under 1990-talets första hälft noterades en svag uppgång av andelen alkoholkonsumenter både bland pojkarna och flickorna i årskurs 9. Därefter har andelen, med undantag för enstaka år, minskat.

Alkoholkonsumtionen i årskurs 6 är mycket begränsad. Skillnaden mellan gymnasieeleverna och eleverna i årskurs 9 var störst bland pojkarna. Pojkarna i gymnasiet drack nära dubbelt så mycket som pojkarna i årskurs 9. År 2005 uppgav eleverna i gymnasiet en något högre konsumtion än 2004, men skillnaderna var relativt små.

4. Tolkning

Upplevelsen av berusning är subjektiv och säger ingenting om de konsumerade mängderna. Indikatorn ger en uppfattning om hur vanligt det är att man dricker relativt stora mängder alkohol vid samma tillfälle (intensivkonsumtion).

5. Datakällor och datatillgänglighet

5.1 Statistikansvar/statistikhållare:

CAN (Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning)/CAN.

CAN:s skolundersökningarna har genomförts sedan 1971 i årskurs 9 och årskurs 6 (årligen fram till 1982 i åk 6). Gymnasiet årskurs 2 ingick första gången 2003 och detta inom ramen för ESPAD-undersökningarna (*The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*) men 2004–2006 genomförs gymnasieundersökningar inom ramen för de ordinarie skolundersökningarna. CAN har erhållit medel från Socialdepartementet för att under en testperiod på tre år genomföra årliga undersökningar av gymnasieelevers drogvanor och den första av dessa genomfördes 2004. I 2005 års undersökning deltog 3 181 elever från årskurs 6, 5 372 från årskurs 9 och 4 542 från gymnasiet årskurs 2. Bortfallet uppgick till 9, 15 respektive 19 procent.

6. Tekniska kriterier

6.1 Indelningsgrund, kön

Ja

6.2 Bakgrundsvariabler

6.2a Ålder:

Barn i åk. 9

6.2b Familje- eller hushållssammansättning:

Nej

6.2c Utländsk/svensk bakgrund:

Nej

6.2d Geografiskt:

Urvalskriterierna för årskurs 9 ändrades inför 2001 års undersökning. Detta för att det ska vara möjligt att tillmötesgå önskemål om regionalt uppdelade data. Urvalet stratifieras i sex olika områden och utgörs av 300 skolor i årskurs 9. Fördelningen och utformningen av de sex regionerna kan ses i uppställningen nedan och ser identisk ut för gymnasiet år 2.

1 Stockholm

2 Västra Götaland

3 Skåne

4 Jönköping, Kronoberg, Kalmar, Gotland, Blekinge, Halland

5 Uppsala, Södermanland, Östergötland, Värmland, Örebro, Västmanland, Dalarna, Gävleborg

6 Västernorrland, Jämtland, Västerbotten, Norrbotten

För årskurs 6 består urvalsramen av hela landet och urvalet uppgår till 200 klasser. De regionvisa urvalen är emellertid för små för att möjliggöra årsvisa redovisningar på regional nivå. Istället används sk glidande treårsmedelvärden, vilket innebär att data alltid är medelvärdet för de tre senaste undersökningarna.

6.2e Funktionsnedsättning:

Nej

6.2f Socioekonomi:

Föräldrars utbildning (2004-).

6.2g Övriga:

Nej

6.3 Representativitet och robusthet

Undersökningen anses representativ och måtten robusta, om än med förändringar i definitioner och innehåll över tid. Vissa problem med urvalsförfarandet föreligger vilket beskrivs i Hvitfelt och Rask (2005), s. 26.

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning

Årligen för årskurs 9, se 5.1

6.5 Jämförbarhet internationellt

Ja, för åk. 2 i gymnasiet via ESPAD-undersökningarna.

6.6 Användbarhet och begriplighet

Ja, dock kan problematiseras kring vad som skall definieras som intensivkonsumtion av alkohol.

7. Kärnreferenser

Hvitfeldt, Thomas och Rask, Linnea (2005) *Skolelevers drogvanor 2005* CAN Rapport nr 90.

The ESPAD report 2003: *Alcohol and Other Drug Use Among Students in 35 European Countries*, CAN.

Indikator 2:8

1. Indikatorns namn

Andel barn som röker eller snusar

2. Operationell definition

Andel elever i årskurs 6, 9 och årskurs 2 i gymnasiet som dagligen röker eller snusar.

3. Bakgrund

Rökning var betydligt vanligare under början av 1970-talet än det är idag. I årskurs 9 minskade andelen rökare under 1970-talets andra hälft. 1983 ändrades rökfrågans formulering. Därefter ökade andelen rökare fram till omkring 1989, för att sedan minska. 1997 omformulerades rökfrågan åter, vilket medförde att fler uppgav att de röker. Andelen rökare var sedan relativt konstant fram till början av 2000-talet, för att därefter minska i de senaste årens undersökningar.

Fler flickor än pojkar är rökare, men ser man till den totala tobakskonsumtionen (rökning och/eller snusning) försvinner emellertid könsskillnaden.

Även bland eleverna i årskurs 6 har andelen rökare minskat jämfört med 1970-talet (ca 15% 1971 och ca 3% 2005). Liksom rökning är också snusning mycket ovanligt i årskurs 6.

Det var något fler rökare i gymnasiets årskurs 2 jämfört med årskurs 9. Skillnaderna mellan pojkarna och flickorna vad gäller andelen rökare var ungefär lika stor i gymnasiet som i årskurs 9. Även på gymnasiet försvann könsskillnaderna när man såg till den totala tobakskonsumtionen.

4. Tolkning

Andel elever som dagligen röker minst en cigarett eller snusar.

5. Datakällor och datatillgänglighet

5.1 Statistikansvar/statistikhållare:

CAN (Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning)/CAN.

CAN:s skolundersökningarna har genomförts sedan 1971 i årskurs 9 och årskurs 6 (årligen fram till 1982 i åk 6). Gymnasiets årskurs 2 ingick första gången 2003 och detta inom ramen för ESPAD-undersökningarna (*The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*) men 2004–2006 genomförs gymnasieundersökningar inom ramen för de ordinarie skolundersökningarna. CAN har erhållit medel från Socialdepartementet för att under en testperiod på tre år genomföra årliga undersökningar av gymnasieelevers drogvanor och den första av dessa genomfördes 2004.

6. Tekniska kriterier

6.1 Indelningsgrund, kön

Ja

6.2 Bakgrundsvariabler

6.2a Ålder:

Barn i åk. 9

6.2b Familje- eller hushållssammansättning:

Nej

6.2c Utländsk/svensk bakgrund:

Nej

6.2d Geografiskt:

Se indikator 2:6.

6.2e Funktionsnedsättning:

Nej

6.2f Socioekonomi:

Föräldrars utbildning (2004-).

6.2g Övriga:

Nej

6.3 Representativitet och robusthet

Se indikator 2:6.

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning

Årligen för årskurs 9, se 5.1

6.5 Jämförbarhet internationellt

Ja, för åk. 2 i gymnasiet via ESPAD-undersökningarna

6.6 Användbarhet och begriplighet

Ja

7. Kärnreferenser

Hvitfeldt, Thomas och Rask, Linnea (2005) *Skolelevers drogvanor 2005* CAN Rapport nr 90.

The ESPAD report 2003: *Alcohol and Other Drug Use Among Students in 35 European Countries*, CAN.

MÅLOMRÅDE 3 EN GOD UTBILDNING**Indikator 3:1****1. Indikatorns namn**

Andel elever med gymnasiebehörighet

2. Operationell definition

Antal elever i årskurs 9 som är behöriga att söka till gymnasieskolans nationella och specialutformade program jämfört med totalt antal elever i årskurs 9, vid läsårets slut. För att en elev ska vara behörig till gymnasieskolan krävs lägst betyget godkänd i ämnena svenska/svenska som andraspråk, engelska och matematik. Andelen beräknas av dem som fått eller skulle ha fått betyg enligt det mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet (elever som saknar betyg i alla ämnen och lämnat årskurs 9 ingår således).

3. Bakgrund

Det finns jämförbar statistik fr.o.m. vårterminen 1998, då de första eleverna fick slutbetyg enligt det mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet. Indikatorn är central då den påverkar

elevens möjligheter till fortsatta studier. Indikatorn finns med bland Indikatorerna för hållbar utveckling¹ och Indikatorerna för ungdomars levnadsvillkor².

4. Tolkning

Andelen behöriga elever ska vara så hög som möjligt. Ju fler elever som klarar av grundskolan desto bättre. De som är behöriga kan läsa vidare på nationella och specialutformade program på gymnasieskolan. Målet är att alla, dvs. 100 % ska vara behöriga.

5. Datakällor och datatillgänglighet

5.1 Statistikansvar/statistikhållare:

Skolverket är statistikansvarig myndighet för Sveriges officiella statistik inom grundskolan. Produktion av statistiken sköts av Statistiska centralbyrån. Skolverket publicerar statistiken både i rapporter och på Internet.

6. Tekniska kriterier

6.1 Indelningsgrund, kön

Ja

6.2 Bakgrundsvariabler

6.2a Ålder:

Ej relevant³

6.2b Familje- eller hushållssammansättning:

Nej⁴

6.2c Utländsk/svensk bakgrund:

Ja

6.2d Geografiskt:

Riksnivå, län, kommun, skolnivå

¹ Indikatorerna för hållbar utveckling följer upp regeringens skrivelse "Strategiska utmaningar - En vidareutveckling av svensk strategi för hållbar utveckling" (skr. 2005/06:126).

² Indikatorerna för ungdomars levnadsvillkor följer upp den nationella ungdomspolitikerna.

³ Data finns att tillgå, men omfattande bearbetningar krävs, vilket innebär extra kostnader.

⁴ Information om familje- eller hushållssammansättning kan beställas av Statistiska centralbyrån, men kräver samkörning av andra register.

6.2e Funktionsnedsättning:

Nej

6.2f Socioekonomi:

Föräldrars utbildningsnivå finns att tillgå men kräver bearbetningar, vilket innebär extra kostnader.

6.2g Övriga:

Nej

6.3 Representativitet och robusthet

Totalundersökning på individnivå.

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning

Årligen vid vårterminens slut, publiceras med 6 månaders eftersläpning i december samma år.

6.5 Jämförbarhet internationellt

Nej

6.6 Användbarhet och begriplighet

Praktiskt användbar och begriplig

7. Kärnreferenser

Variationer i behörighet till gymnasieskolan med förklarande variabler, såsom kön, föräldrars utbildningsnivå, utländsk/svensk bakgrund. Störst förklaringsgrad har föräldrars utbildningsnivå enligt tidigare undersökningar.

Rapporter: Sveriges officiella statistik, SALSA⁵, Barn, elever, personal och utbildningsresultat - Jämförelsetal för huvudmän, Elever med utländsk bakgrund, Skolverkets lägesbedömningar, Vad händer med likvärdigheten i svensk skola m.m. Rapporterna finns på Skolverkets hemsida, www.skolverket.se.

Indikator 3:2**1. Indikatorns namn**

Andel elever som uppnått grundskolans mål

⁵ Skolverkets Arbetsverktyg för Lokala Sambandsanalyser

2. Operationell definition

Andel elever i åk 9 som fått betyg i alla ämnen som ingått i elevens utbildning. Andelen beräknas av alla elever som fått eller skulle ha fått betyg enligt det mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet.

3. Bakgrund

Det finns jämförbar statistik fr.o.m. vårterminen 1998, då de första eleverna fick slutbetyg enligt det mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet. Indikatorn är central då den påverkar elevens möjligheter till fortsatta studier. Indikatorn är en av Folkhälsoindikatorerna⁶. Andel elever som, enligt slutbetygen, når målen för åk 9 i 16 ämnen finns med bland Indikatorerna för ungdomars levnadsvillkor⁷.

4. Tolkning

Andelen elever som har betyg i alla ämnen ska vara så hög som möjligt. Målet är att alla (100 %) ska ha fått betyg i alla ämnen.

5. Datakällor och datatillgänglighet

5.1 Statistikansvar/statistikhållare:

Skolverket är statistikansvarig myndighet för Sveriges officiella statistik inom grundskolan. Produktion av statistiken sköts av Statistiska centralbyrån. Skolverket publicerar statistiken både i rapporter och på Internet.

6. Tekniska kriterier

6.1 Indelningsgrund, kön

Ja

6.2 Bakgrundsvariabler

6.2a Ålder:

Ej relevant⁸

⁶ Folkhälsoindikatorerna följer upp folkhälsopolitikens elva målområden.

⁷ Indikatorerna för ungdomars levnadsvillkor följer upp den nationella ungdomspolitikens.

⁸ Data finns att tillgå, men omfattande bearbetningar krävs, vilket innebär extra kostnader.

6.2b *Familje- eller hushållssammansättning:*

Nej⁹

6.2c *Utländsk/svensk bakgrund:*

Ja

6.2d *Geografiskt:*

Riksnivå, län, kommun, skolnivå

6.2e *Funktionsnedsättning:*

Nej

6.2f *Socioekonomi:*

Föräldrars utbildningsnivå finns att tillgå men kräver bearbetningar, vilket innebär extra kostnader.

6.2g *Övriga:*

Nej

6.3 Representativitet och robusthet

Totalundersökning på individnivå.

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning

Årligen vid vårterminens slut, publiceras med 6 månaders eftersläpning i december samma år.

6.5 Jämförbarhet internationellt

Nej

6.6 Användbarhet och begriplighet

Praktiskt användbar och begriplig

7. Kärnreferenser

Variationer i behörighet till gymnasieskolan med förklarande variabler, såsom kön, föräldrars utbildningsnivå, utländsk/svensk bakgrund. Störst förklaringsgrad har föräldrars utbildningsnivå enligt tidigare undersökningar.

Rapporter: Sveriges officiella statistik, SALSA¹⁰, Barn, elever, personal och utbildningsresultat - Jämförelsetal för huvudmän, Skolverkets lägesbedömningar, Vad händer med likvärdigheten i svensk skola m.m. Rapporterna finns på Skolverkets hemsida, www.skolverket.se.

⁹ Information om familje- eller hushållssammansättning kan beställas av Statistiska centralbyrån, men kräver samkörning av andra register.

¹⁰ Skolverkets Arbetsverktyg för Lokala Sambandsanalyser

Indikator 3:3

1. Indikatorns namn

Andel elever med högskolebehörighet

2. Operationell definition

Antal elever med grundläggande behörighet till universitets- och högskolestudier jämfört med antal elever som fått slutbetyg¹¹ från gymnasieskolan. För att en elev ska ha grundläggande behörighet¹² till universitets- och högskolestudier krävs minst betyget "Godkänd" på kurser som omfattar 90% av de gymnasiepoäng som krävs för ett fullständigt program.

3. Bakgrund

Det är en indikator som påverkar elevens fortsatta studier. Jämförbar bakåt i tiden. Indikatoren ingår bland Indikatorerna för ungdomars levnadsvillkor¹³. Andelen elever som fått slutbetyg från gymnasieskola inom fyra år är en av Folkhälsoindikatorerna¹⁴.

4. Tolkning

Andelen elever med grundläggande behörighet till universitets- och högskolestudier bör vara så hög som möjligt. Ju fler elever som har behörighet desto positivare.

5. Datakällor och datatillgänglighet

5.1 Statistikansvar/statistikhållare:

Skolverket är statistikansvarig myndighet för Sveriges officiella statistik inom gymnasieskolan. Produktion av statistiken sköts av Statistiska centralbyrån. Skolverket publicerar statistiken både i rapporter och på Internet.

¹¹ Det vill säga erhållit betyg i alla ämnen efter 3 års studier.

¹² Dessutom finns särskilda behörighetskrav, beroende på utbildning.

¹³ Indikatorerna för ungdomars levnadsvillkor följer upp den nationella ungdomspolitik.

¹⁴ Folkhälsoindikatorerna följer upp folkhälsopolitikens elva målområden.

6. Tekniska kriterier

6.1 Indelningsgrund, kön

Ja

6.2 Bakgrundsvariabler

6.2a *Ålder:*

Nej¹⁵

6.2b *Familje- eller hushållssammansättning:*

Nej¹⁶

6.2c *Utländsk/svensk bakgrund:*

Ja

6.2d *Geografiskt:*

Riksnivå, län, kommun, skolnivå

6.2e *Funktionsnedsättning:*

Nej

6.2f *Socioekonomi:*

Föräldrars utbildningsnivå finns att tillgå men kräver bearbetningar, vilket innebär extra kostnader.

6.2g *Övriga:*

Nej

6.3 Representativitet och robusthet

Totalundersökning på individnivå.

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning

Årligen vid vårterminens slut, publiceras med 6 månaders eftersläpning i december samma år.

6.5 Jämförbarhet internationellt

Ja, berättigar till studier på ISCED¹⁷ nivå 5 (motsvarande universitets- och högskolenivå i Sverige).

6.6 Användbarhet och begriplighet

Praktiskt användbar och begriplig.

¹⁵ Data finns att tillgå, men omfattande bearbetningar krävs, vilket innebär extra kostnader.

¹⁶ Information om familje- eller hushållssammansättning kan beställas av Statistiska centralbyrån, men kräver samkörning av andra register.

¹⁷ International Standard for the Classification of Education

7. Kärnreferenser

Skolverkets rapporter: Sveriges officiella statistik, Hur gick det sen?, Efter skolan? Väl förberedd, Skolverkets lägesbedömningar, Barn, elever, personal och utbildningsresultat - Jämförelsetal för huvudmän m.m. Rapporterna finns på Skolverkets hemsida, www.skolverket.se.

Indikator 3:4

1. Indikatorns namn

Andel elever med goda matematikkunskaper.

2. Operationell definition

Antal elever i Sverige som presterar över nivå två i PISA:s matematikkunskapstest av totalt antal svarande elever i Sverige. Prestationerna är uppdelade i sex nivåer där eleverna på nivå ett ska lösa uppgifter där all relevant information tydligt framgår och där endast rutinmässiga beräkningar krävs. Övriga nivåer blir svårare och svårast är nivå sex.

3. Bakgrund

PISA är ett OECD projekt som startade år 1997, med den första datainsamlingen år 2000. Undersökningen mäter femtonåringars läsförmåga, kunnande i matematik och naturvetenskap i ett internationellt perspektiv. Alla kunskapsområden undersöks vid varje undersökningstillfälle, men ett område står i fokus. I PISA-2003 stod matematik i fokus.

4. Tolkning

PISA avser att mäta sådana kunskaper och färdigheter som anses ha betydelse i det vuxna livet. Målet är att utvärdera hur elever omsätter sina kunskaper i olika sammanhang. PISA mäter förmågan i de olika kunskapsområdena på en kontinuerlig skala där varje elev erhåller en poäng. Uppgifterna är av varierande svårighetsgrad och kan därmed relateras till olika poäng på samma skala. PISA-skalan för varje kunskapsområde har konstruerats så

att genomsnittspoängen för alla OECD-länder är 500 och där cirka två tredjedelar av alla elever presterar mellan 400 och 600 poäng.

5. Datakällor och datatillgänglighet

5.1 Statistikansvar/statistikhållare:

I Sverige har Skolverket det yttersta ansvaret för PISA och representerar Sverige i *Pisa Governing Board* (PGB). I PGB läggs riktlinjerna upp för PISA-projektet. Själva genomförandet av studien har genomförts av Mittuniversitetet i samarbete med Lärarhögskolan i Stockholm på Skolverkets uppdrag. Dessutom finns en rådgivande nationell referensgrupp som består av skolledare, forskare och ämnesexperter.

6. Tekniska kriterier

6.1 Indelningsgrund, kön

Ja

6.2 Bakgrundsvariabler

6.2a Ålder:

15-åringar

6.2b Familje- eller hushållssammansättning:

Ja, inkluderar föräldrarnas utbildningsbakgrund och föräldrars sysselsättning

6.2c Utländsk/svensk bakgrund:

Ja

6.2d Geografiskt:

Riksnivå

6.2e Funktionsnedsättning:

Nej

6.2f Socioekonomi:

Ja

6.2g Övriga:

Språk som talas i hemmet, teknisk utrustning och litteratur som finns i hemmet

6.3 Representativitet och robusthet

Urvalsundersökning på individnivå

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning

Vart tredje år, med start 2000, 2003, 2006 osv. Publiceras ca 1½ år efter att testerna har genomförts.

6.5 Jämförbarhet internationellt

Ja

6.6 Användbarhet och begriplighet

Användbar och begriplig

7. Kärnreferenser

Publikationer såsom OECD (2004). First results from PISA 2003 (Executive summary) finns på OECDs hemsida <http://www.pisa.oecd.org/>. På Skolverkets hemsida återfinns t.ex. rapporten PISA 2003 - svenska femtonåringars kunskaper och attityder i ett internationellt perspektiv - sammanfattning av rapport 254 <http://www.skolverket.se/sb/d/254>.

Indikator 3:5

1. Indikatorns namn

Andel elever med god läsförståelse

2. Operationell definition

Antal elever i Sverige som presterar över nivå två i PISA:s läsförståelsetest av totalt antal svarande elever i Sverige. Eleverna fördelas på fem nivåer efter deras färdigheter där nivå 1 representerar basala kunskaper och nivå 5 avancerade kunskaper.

3. Bakgrund

PISA är ett OECD projekt som startade år 1997, med den första datainsamlingen år 2000. Undersökningen mäter femtonåringars läsförmåga, kunnande i matematik och naturvetenskap i ett internationellt perspektiv. Alla kunskapsområden undersöks vid varje undersökningstillfälle, men ett område står i fokus. I PISA-2000 stod läsförståelse i fokus.

4. Tolkning

PISA avser att mäta sådana kunskaper och färdigheter som anses ha betydelse i det vuxna livet. Målet är att utvärdera hur elever omsätter sina kunskaper i olika sammanhang.

PISA mäter förmågan i de olika kunskapsområdena på en kontinuerlig skala där varje elev erhåller en poäng. Uppgifterna är av varierande svårighetsgrad och kan därmed relateras till olika poäng på samma skala. PISA-skalan för varje kunskapsområde har konstruerats så att genomsnittspoängen för alla OECD-länder är 500 och där cirka två tredjedelar av alla elever presterar mellan 400 och 600 poäng.

5. Datakällor och datatillgänglighet

5.1 Statistikansvar/statistikhållare:

I Sverige har Skolverket det yttersta ansvaret för PISA och representerar Sverige i Pisa Governing Board (PGB). I PGB läggs riktlinjerna upp för PISA-projektet. Själva genomförandet av studien har genomförts av Mittuniversitetet i samarbete med Lärarhögskolan i Stockholm på uppdrag av Skolverket. Dessutom finns en rådgivande nationell referensgrupp som består av skolledare, forskare och ämnesexperter.

6. Tekniska kriterier

6.1 Indelningsgrund, kön

Ja

6.2 Bakgrundsvariabler

6.2a Ålder:

15-åringar

6.2b Familje- eller hushållssammansättning:

Ja, inkluderar föräldrarnas utbildningsbakgrund och föräldrars sysselsättning

6.2c Utländsk/svensk bakgrund:

Ja

6.2d Geografiskt:

Riksnivå

6.2e Funktionsnedsättning:

Nej

6.2f Socioekonomi:

Ja

6.2g Övriga:

Språk som talas i hemmet, teknisk utrustning och litteratur som finns i hemmet

6.3 Representativitet och robusthet

Urvalsundersökning på individnivå

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning

Vart tredje år, med start 2000, 2003, 2006 osv. Publiceras ca 1 ½ år efter att testerna har genomförts.

6.5 Jämförbarhet internationellt

Ja

6.6 Användbarhet och begriplighet

Användbar och begriplig

7. Kärnreferenser

Publikationer såsom OECD (2003). Learners for Life - Students Approaches to Learning - Results from PISA 2000 finns på OECDs hemsida <http://www.pisa.oecd.org/>. På Skolverkets hemsida återfinns t.ex. rapporten Att lära för livet - Elevers inställningar till lärande - resultat från den internationella studien PISA 2000 <http://www.skolverket.se/sb/d/254>.

Indikator 3:6**1. Indikatorns namn**

Personaltäthet

2. Operationell definition

- a) Antal barn per årsarbetare i förskola, förskoleklass, familjedaghem, fritidshem (personaltäthet).
- b) Antal anställda omräknat till heltidstjänster per 100 elever i grundskola, specialskola, särskola respektive gymnasieskola (lärartäthet).

3. Bakgrund

Lärartäthet i gymnasieskolan ingår i Indikatorerna för ungdomars levnadsvillkor¹⁸.

4. Tolkning

Indikatorn ger information om personaltätheten över tid. Det finns inga belägg för att det skulle finnas någon personaltäthet som är den optimala i alla sammanhang. Därför bör indikatorn tolkas med försiktighet. Observera att "antal barn" omfattar det faktiska antalet barn oavsett vistelsetid medan personalen är omräknad till årsarbetare (heltid). Barn i fritidshem har kortare närvaro än heltid, vilket betyder att antalet barn i fritidshem per årsarbetare kan vara överskattat.

5. Datakällor och datatillgänglighet

5.1 Statistikansvar/statistikhållare:

Skolverket är statistikansvarig myndighet för Sveriges officiella statistik inom förskoleverksamhet, skolbarnomsorg, grundskolan, specialskolan, särskolan och gymnasieskolan. Produktion av statistiken sköts av Statistiska centralbyrån. Skolverket publicerar statistiken både i rapporter och på Internet.

6. Tekniska kriterier

6.1 Indelningsgrund, kön

Ej relevant

6.2 Bakgrundsvariabler

6.2a Ålder:

Ej relevant

6.2b Familje- eller hushållssammansättning:

Ej relevant

6.2c Utländsk/svensk bakgrund:

Ej relevant

6.2d Geografiskt:

Riksnivå, län, kommun, skolnivå

¹⁸ Indikatorerna för ungdomars levnadsvillkor följer upp den nationella ungdomspolitiken.

6.2e Funktionsnedsättning:

Nej

6.2f Socioekonomi:

Ej relevant

6.2g Övriga:

Nej

6.3 Representativitet och robusthet

Totalundersökning på individnivå.

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning

Årlig, mätdatum 15 oktober, eftersläpning 6 månader med publicering i april året därpå.

6.5 Jämförbarhet internationellt

Snarlik internationellt jämförbar indikator finns

6.6 Användbarhet och begriplighet

Användbar och begriplig

7. Kärnreferenser

Skolverkets rapporter: Sveriges officiella statistik, Barn, elever, personal och utbildningsresultat - Jämförelsetal för huvudmän, Beskrivande data om förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, skola och vuxenutbildning, lärare inom förskola, skola och vuxenutbildning – prognos över behov av och tillgång på lärare m.m. Rapporterna finns på Skolverkets hemsida, www.skolverket.se.

Indikator 3:7**1. Indikatorns namn**

Andel lärare med lärarexamen

2. Operationell definition

- a) Andel lärare omräknat till heltidstjänster i grundskolan respektive gymnasieskolan, med pedagogisk högskoleexamen.
- b) Andel pedagogisk personal omräknat till heltidstjänster i förskoleverksamhet och skolbarnomsorg med pedagogisk högskoleexamen.

c) Andel lärare omräknat till heltidstjänster i sarskolan respektive specialskolan med pedagogisk högskoleexamen och specialpedagogisk högskoleexamen.

Pedagogisk högskoleexamen omfattar antingen lärarexamen, förskollärarexamen eller fritidspedagogexamen där ett examensbevis finns utfärdat (därtill har likställda personer som tidigare förklarats behöriga till statligt reglerade lärartjänster och personer som haft förordnande som behörig lärare).

3. Bakgrund

Anställdas utbildning i förskolan ingår bland Folkhälsoindikatorerna¹⁹.

4. Tolkning

Andel lärare och pedagogisk personal med pedagogisk högskoleexamen ska vara så hög som möjligt. Målet är att all pedagogisk personal ska ha pedagogisk högskoleexamen i grundskolan och gymnasieskolan år 2010.

5. Datakällor och datatillgänglighet

5.1 Statistikansvar/statistikhållare:

Skolverket är statistikansvarig myndighet för Sveriges officiella statistik inom förskoleverksamhet, skolbarnomsorg, grundskolan och gymnasieskolan. Produktion av statistiken sköts av Statistiska centralbyrån. Skolverket publicerar statistiken både i rapporter och på Internet.

6. Tekniska kriterier

6.1 Indelningsgrund, kön

Ja

6.2 Bakgrundsvariabler

6.2a Ålder:

Nej²⁰

¹⁹ Folkhälsoindikatorerna följer upp folkhälsopolitikens elva målområden.

²⁰ Data finns att tillgå, men omfattande bearbetningar krävs, vilket innebär extra kostnader.

6.2b *Familje- eller hushållssammansättning:*

Ej relevant²¹

6.2c *Utländsk/svensk bakgrund:*

Ja

6.2d *Geografiskt:*

Riksnivå, län, kommun, skolnivå

6.2e *Funktionsnedsättning:*

Ej relevant

6.2f *Socioekonomi:*

Ej relevant

6.2g *Övriga:*

Nej

6.3 Representativitet och robusthet

Totalundersökning på individnivå.

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning

Årlig, mät datum 15 oktober, eftersläpning 6 månader med publicering i april året därpå.

6.5 Jämförbarhet internationellt

Nej

6.6 Användbarhet och begriplighet

Användbar och begriplig

7. Kärnreferenser

Skolverkets rapporter: Sveriges officiella statistik, Barn, elever, personal och utbildningsresultat - Jämförelsetal för huvudmän, Beskrivande data om förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, skola och vuxenutbildning, Lärare inom förskola, skola och vuxenutbildning – prognos över behov av och tillgång på lärare m.m. Rapporterna finns på Skolverkets hemsida, www.skolverket.se.

²¹ Information om familje- eller hushållssammansättning kan beställas av Statistiska centralbyrån, men kräver samkörning av andra register.

Indikator 3:8

1. Indikatorns namn

Andel elever som blivit mobbade av andra elever

2. Operationell definition

Svarar på frågorna:

21. Hur tycker du att du själv har det i den skola där du går?

b) Känner du dig mobbad eller trakasserad av andra elever?

22. Frågor om kränkande behandling. Händer det i skolan att...

a) ... andra elever anklagar dig för saker som du inte gjort eller sådant du inte kan rå för?

b) ...ingen vill vara med dig?

d) ...andra elever kränker dig genom t.ex. SMS, MSN, MMS, mail och chat?

e) ... någon eller några elever slår dig eller gör dig illa på något annat sätt?

Antalet elever 10-18 år som svarat ja på frågan 21 b jämfört med totalt svarande på den frågan samt antalet elever som svarat varje dag/minst en gång i veckan eller minst en gång i månaden på en eller flera av frågorna 22 a, b, d, e jämfört med totalt svarande.

3. Bakgrund

SCB:s Barn-ULF mäter liknande frågor. Attitydundersökningen bedöms dock vara mer djupgående vad gäller skolfrågorna.

Ingår bland Folkhälsoindikatorerna²² och Indikatorerna för ungdomars levnadsvillkor²³.

4. Tolkning

Det ska inte finnas någon som blivit mobbad, kränkt eller slagen av andra elever.

²² Folkhälsoindikatorerna följer upp folkhälsopolitikens elva målområden.

²³ Indikatorerna för ungdomars levnadsvillkor följer upp den nationella ungdomspolitik.

Fråga 21b är jämförbar över tid. Däremot är frågorna under fråga 22 ej jämförbara, eftersom frågan är ny fr.o.m. 2006 års undersökning.

5. Datakällor och datatillgänglighet

5.1 Statistikansvar/statistikhållare:

Skolverket genomför undersökningen "Attityder till skolan". Datainsamlingen har gjorts av Statistiska centralbyrån på uppdrag av Skolverket. Skolverket publicerar statistiken både i rapporter och på Internet.

6. Tekniska kriterier

6.1 Indelningsgrund, kön

Ja

6.2 Bakgrundsvariabler

6.2a Ålder:

Åk 4-6, åk 7-9 samt gymnasieskolan.

6.2b Familje- eller hushållssammansättning:

Nej

6.2c Utländsk/svensk bakgrund:

Ja, omfattar de elever som bott i Sverige i minst 3 år.

6.2d Geografiskt:

Riksnivå

6.2e Funktionsnedsättning:

Nej

6.2f Socioekonomi:

Föräldrars utbildningsnivå finns att tillgå men kräver bearbetningar, vilket innebär extra kostnader.

6.2g Övriga:

Nej

6.3 Representativitet och robusthet

Urvalsundersökning på individnivå för elever i åk 7-9 och gymnasieskola men skolnivå för elever i åk 4-6, representativ på riksnivå med god svarsfrekvens.

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning

Vart tredje år, mätperiod mars-maj, eftersläpning 1 år, publiceras våren året därpå.

6.5 Jämförbarhet internationellt

Nej

6.6 Användbarhet och begriplighet

Användbar och begriplig

7. Kärnreferenser

2003 och 2006 års undersökningar har haft ett utökat urval för att kunna analysera elever med utländsk bakgrund bättre. År 2003 genomfördes en förstudie för att se ifall elever i åk 4-6 kunde svara på frågorna och därefter ingår elever i åk 4-6 i urvalet med specialanpassade frågor för yngre barn.

Indikator 3:9

1. Indikatorns namn

Andel elever som känner sig mobbade av lärare

2. Operationell definition

Svarar på frågan

21. Hur tycker du att du själv har det i den skola där du går?

c) Känner du dig mobbad eller trakasserad av någon av dina lärare?

Antalet elever 10-18 år som svarat ja på frågan 21 c jämfört med totalt svarande på den frågan.

3. Bakgrund

SCB:s Barn-ULF mäter liknande frågor. Attitydundersökningen bedöms dock vara mer djupgående vad gäller skolfrågorna.

Ingår bland Folkhälsoindikatorerna²⁴ och Indikatorerna för ungdomars levnadsvillkor²⁵.

²⁴ Folkhälsoindikatorerna följer upp folkhälsopolitikens elva målområden.

²⁵ Indikatorerna för ungdomars levnadsvillkor följer upp den nationella ungdomspolitiken.

4. Tolkning

Det ska inte finnas någon som blivit mobbad eller trakasserad av någon av sina lärare.

5. Datakällor och datatillgänglighet

5.1 Statistikansvar/statistikhållare:

Skolverket genomför undersökningen ”Attityder till skolan”. Datainsamlingen har gjorts av Statistiska centralbyrån på uppdrag av Skolverket. Skolverket publicerar statistiken både i rapporter och på Internet.

6. Tekniska kriterier

6.1 Indelningsgrund, kön

Ja

6.2 Bakgrundsvariabler

6.2a Ålder:

Åk 4-6, åk 7-9 samt gymnasieskolan.

6.2b Familje- eller hushållssammansättning:

Nej

6.2c Utländsk/svensk bakgrund:

Ja, omfattar de elever som bott i Sverige i minst 3 år.

6.2d Geografiskt:

Riksnivå

6.2e Funktionsnedsättning:

Nej

6.2f Socioekonomi:

Föräldrars utbildningsnivå finns att tillgå men kräver bearbetningar, vilket innebär extra kostnader.

6.2g Övriga:

Nej

6.3 Representativitet och robusthet

Urvalsundersökning på individnivå för elever i åk 7-9 och gymnasieskola men skolnivå för elever i åk 4-6, representativ på riksnivå med god svarsfrekvens.

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning

Vart tredje år, mätperiod mars-maj, eftersläpning 1 år, publiceras våren året därpå.

6.5 Jämförbarhet internationellt

Nej

6.6 Användbarhet och begriplighet

Användbar och begriplig

7. Kärnreferenser

2003 och 2006 års undersökningar har haft ett utökat urval för att kunna analysera elever med utländsk bakgrund bättre. År 2003 genomfördes en förstudie för att se ifall elever i åk 4-6 kunde svara på frågorna och därefter ingår elever i åk 4-6 i urvalet med specialanpassade frågor för yngre barn.

Indikator 3:10

1. Indikatorns namn

Andel elever som känner arbetsro i skolan

2. Operationell definition

Svarar på frågorna:

Hur tycker du att det är på lektionerna?

Tycker du att du har arbetsro?

Känner du dig störd i ditt arbete av andra elever?

Blir du störd av hög ljudnivå under lektionerna?

Antal elever 10-18 år som svarat nästan alla lektioner eller de flesta lektionerna på en eller flera av dessa frågor jämfört med totalt svarande.

Elever i åk 4-6 har något förenklade frågor.

3. Bakgrund

Arbetsro på lektionerna är viktigt för den psykiska arbetsmiljön. På varje skola ska det finnas regler som syftar till att skapa arbetsro i skolan.

4. Tolkning

En trygg och stimulerande läromiljö är en förutsättning för att eleverna ska få de kunskaper och värderingar som skolan ska förmedla.

5. Datakällor och datatillgänglighet

5.1 Statistikansvar/statistikhållare:

Skolverket genomför undersökningen ”Attityder till skolan”. Datainsamlingen har gjorts av Statistiska centralbyrån på uppdrag av Skolverket. Skolverket publicerar statistiken både i rapporter och på Internet.

6. Tekniska kriterier

6.1 Indelningsgrund, kön

Ja

6.2 Bakgrundsvariabler

6.2a Ålder:

Åk 4-6, åk 7-9 samt gymnasieskolan.

6.2b Familje- eller hushållssammansättning:

Nej

6.2c Utländsk/svensk bakgrund:

Ja, omfattar dem som bott i Sverige i minst 3 år.

6.2d Geografiskt:

Riksnivå

6.2e Funktionsnedsättning:

Nej

6.2f Socioekonomi:

Föräldrars utbildningsnivå finns att tillgå men kräver bearbetningar, vilket innebär extra kostnader.

6.2g Övriga:

Nej

6.3 Representativitet och robusthet

Urvalsundersökning på individnivå för elever i åk 7-9 och gymnasieskola men skolnivå för elever i åk 4-6, representativ på riksnivå med god svarsfrekvens.

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning

Vart tredje år, mätperiod mars-maj, eftersläpning 1 år, publiceras våren året därpå.

6.5 Jämförbarhet internationellt

Nej

6.6 Användbarhet och begriplighet

Användbar och begriplig

7. Kärnreferenser

2003 och 2006 års undersökningar har haft ett utökat urval för att kunna analysera elever med utländsk bakgrund bättre. År 2003 genomfördes en förstudie för att se ifall elever i åk 4-6 kunde svara på frågorna och därefter ingår elever i åk 4-6 i urvalet med specialanpassade frågor för yngre barn.

MÅLOMRÅDE 4 EN TRYGG UPPVÄXT

Indikator 4:1

1. Indikatorns namn

Andel barn som känner sig trygga i vardagen

2. Operationell definition

Andel 10-18 åringar som känner sig trygga på väg till skolan, i klassrummet eller på rasterna i skolan

3. Bakgrund

Måtten har inte tidigare använts som indikatorer. De har redovisats i SCB:s publikation *Barns villkor*, SCB rapport 110 (2005).

4. Tolkning

Respondenten rapporterar om hon/han är trygg eller ej trygg: 1. på väg till skolan 2. i klassrummet eller 3. på rasterna i skolan. Tolkningen trygg innebär att respondenten är trygg enligt samtliga tre frågor. En särredovisning kan göras av respektive fråga.

5. Datakällor och datatillgänglighet

SCB, Barn-ULF

5.1 Statistikansvar/statistikhållare:

SCB/SCB

6. Tekniska kriterier

6.1 Indelningsgrund, kön

Ja

6.2 Bakgrundsvariabler

6.2a Ålder:

Ja

6.2b Familie- eller hushållssammansättning:

Ja

6.2c Utländsk/svensk bakgrund:

Ja

6.2d Geografiskt:

Delvis, H-region (Homogenitetsregion)

6.2e Funktionsnedsättning:

Nej

6.2f Socioekonomi:

Ja

6.2g Övriga:

Nej

6.3 Representativitet och robusthet

Måttet är representativt på nationell nivå genom viktning.

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning

Frågor om hälsa samlas in vart femte år.

6.5 Jämförbarhet internationellt

Måttet ej internationellt jämförbart.

6.6 Användbarhet och begriplighet

Måttet är användbart och begripligt.

7. Kärnreferenser

Barns villkor, SCB rapport 110 (2005)

Indikator 4:2

1. Indikatorns namn

Andel elever som blivit erbjuden narkotika

2. Operationell definition

Andel elever i årskurs 9 och gymnasiets årskurs 2 som någon gång blivit erbjuden narkotika

3. Bakgrund

Under 1990-talet och fram till år 2001 fördubblades andelen pojkar som prövat narkotika och andelen flickor närmast tredubblades. Det var då 10 procent av pojkarna och 9 procent av flickorna som svarade att de använt narkotika. I de två följande undersökningarna minskade dock andelen som prövat narkotika åter och år 2005 var det 7 procent av såväl pojkarna som flickorna som uppgav detta. Under hela mätperioden har det varit ytterst få elever i årskurs 6 som någon gång prövat narkotika (1% 2005).

4. Tolkning

Andelen elever som någon gång prövat narkotika säger lite om omfattningen eller frekvensen av bruket. Indikatorn ger dock viss information om hur vanligt förekommande narkotika är från en tid till en annan och därmed något om barns riskexponering. Indikatorn bör dock tolkas med försiktighet och kompletteras med information om t.ex. möjligheten att pröva på narkotika, typ av narkotiskt preparat samt debutålder.

5. Datakällor och datatillgänglighet

5.1 Statistikansvar/statistikhållare:

CAN (Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning)/CAN.

Enkätundersökningar:

CAN:S skolundersökningarna har genomförts sedan 1971 i årskurs 9 och årskurs 6 (årligen fram till 1982 i åk 6). Gymna-

siets årskurs 2 ingick första gången 2003 och detta inom ramen för ESPAD-undersökningarna (*The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*) men 2004–2006 genomförs gymnasieundersökningar inom ramen för de ordinarie skolundersökningarna. CAN har erhållit medel från Socialdepartementet för att under en testperiod på tre år genomföra årliga undersökningar av gymnasieelevers drogvanor och den första av dessa genomfördes 2004.

6. Tekniska kriterier

6.1 Indelningsgrund, kön

Ja

6.2 Bakgrundsvariabler

6.2a Ålder:

Barn i åk. 9

6.2b Familje- eller hushållssammansättning:

Nej

6.2c Utländsk/svensk bakgrund:

Nej

6.2d Geografiskt:

Se indikator 2:6.

6.2e Funktionsnedsättning:

Nej

6.2f Socioekonomi:

Föräldrars utbildning (2004-).

6.2g Övriga:

Nej

6.3 Representativitet och robusthet

Se indikator 2:6.

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning

Årligen för årskurs 9, se 5.1

6.5 Jämförbarhet internationellt

Ja för åk. 2 i gymnasiet via ESPAD-undersökningarna

6.6 Användbarhet och begriplighet

Ja

7. Kärnreferenser

Hvitfeldt, Thomas och Rask, Linnea (2005) *Skolelevers drogvanor 2005* CAN Rapport nr 90.

The ESPAD report 2003: *Alcohol and Other Drug Use Among Students in 35 European Countries*, CAN.

Indikator 4:3

1. Indikatorns namn

Andel skador som lett till sjukhusvård

2. Operationell definition

Antal skador/1 000 barn registrerade inom slutenvården under ett år uppdelat på:

a. trafikolycksfall

b. övergrepp av annan person, uppdelat på sexuella övergrepp

övriga övergrepp

c. övriga skador inklusive fallolyckor, övriga olycksfall och avsiktligt självdestruktiv handling

Samtliga kategorier uppdelad i åldersintervall 0-6 år, 7-12 år och 13-17 år.

3. Bakgrund

Bland olycksfall som leder till sjukhusvård är fallolyckor och transportolycksfall vanligast. Antalet skador är genom olika typer av insatser möjliga att påverka.

4. Tolkning

Indikatorn för sjukhusvård bör mäta antal levande utskrivna från sjukhus under ett kalenderår och undvika antal vårdtillfällen som ofta kan fånga samma skada flera gånger.

5. Datakällor och datatillgänglighet

5.1 Statistikansvar/statistikhållare:

Socialstyrelsens patientregister samt dödsorsaksregister.

6. Tekniska kriterier

6.1 Indelningsgrund, kön

Ja

6.2 Bakgrundsvariabler

6.2a Ålder:

Ja

6.2b Familje- eller hushållssammansättning:

Ja, efter samkörning med SCB.

6.2c Utländsk/svensk bakgrund:

Ja

6.2d Geografiskt:

Antalen barn och ungdomar som vårdas på sjukhus är förhållandevis litet. Det innebär att det sällan är meningsfullt att bryta ned data i mindre geografiska områden än län/landsting även om det är möjligt på kommunnivå.

6.2e Funktionsnedsättning:

Nej

6.2f Socioekonomi:

Ja, efter samkörning med SCB.

6.2g Övriga:

Nej

6.3 Representativitet och robusthet

Indikatorn är tydligt definierad men det kan finnas bortfall i enskilda handlingar avseende den så kallade yttre orsakskoden.

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning

Årsvis med ett års eftersläpning

6.5 Jämförbarhet internationellt

Internationella jämförelser av sjukhusvård är ofta svårtolkade. Skillnader i hur olika diagnoser används och hur vården är organiserad förklarar ofta en betydande del av variationen.

6.6 Användbarhet och begriplighet

Flertalet skador hos barn och ungdomar vårdas enbart eller huvudsakligen i öppen vård och föranleder därför endast undantagsvis sjukhusinläggning. Sjukhusvård som indikator för barn och ungdomars hälsa är därför enbart meningsfull vid svåra skador och vissa former av psykiatrisk vård där patienten är oförmögen att ta vara på sig själv.

Yttre skador som vårdats på sjukhus speglar dock en allvarlig åkomma som kan förebyggas genom samhällsliga åtgärder, inte minst i kommunerna. Men även närhet till sjukvård inverkar på indikatorn.

Motsvarande statistik från öppenvården samlas sedan ett par år in men har i dagsläget för stora kvalitetsbrister för att vara en god indikator. På sikt bör dock även öppenvården användas som indikator för skador.

7. Kärnreferenser

Nej

Indikator 4:4

1. Indikatorns namn

Andel skador som lett till dödlig utgång

2. Operationell definition

Antal skador/1 000 barn som lett till dödsfall uppdelat på:

- a. trafikolyckor
- b. självmord
- c. övriga skador inklusive drunkning och övriga olycksfall

Samtliga kategorier uppdelad i åldersintervall 0-6 år, 7-12 år och 13-17 år.

3. Bakgrund

Olycksfall är den vanligaste orsaken till att barn omkommer men olyckstyp varierar beroende på barnets ålder, t.ex. är drunkning den vanligaste dödsorsaken för barn 1-4 år gamla. För tonåringar

är självmord en ganska ofta förekommande dödsorsak. Antalet dödsfall är genom olika typer av insatser möjliga att påverka.

4. Tolkning

Indikatorn fångar de dödsfall där orsaken fastställts till någon av ovanstående. Det kan ibland vara svårt att fastställa om dödsfallet var ett avsiktligt självmord eller ej.

5. Datakällor och datatillgänglighet

5.1 Statistikansvar/statistikhållare:

Socialstyrelsens patientregister samt dödsorsaksregister.

6. Tekniska kriterier

6.1 Indelningsgrund, kön

Ja

6.2 Bakgrundsvariabler

6.2a Ålder:

Ja

6.2b Familje- eller hushållssammansättning:

Ja, efter samkörning med SCB

6.2c Utländsk/svensk bakgrund:

Ja.

6.2d Geografiskt:

Antalen barn och ungdomar som dör är förhållandevis litet. Det innebär att det sällan är meningsfullt att bryta ned data i mindre geografiska områden än län/landsting även om det är möjligt på kommunnivå.

6.2e Funktionsnedsättning:

Nej

6.2f Socioekonomi:

Ja, efter samkörning med SCB.

6.2g Övriga:

Nej

6.3 Representativitet och robusthet

Indikatorn är tydligt definierad men det kan finnas bortfall i enskilda handlingar avseende den så kallade yttre orsakskoden.

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning

Årsvis med ett års eftersläpning.

6.5 Jämförbarhet internationellt

Internationella jämförelser är möjliga att göra.

6.6 Användbarhet och begriplighet

Att barn och ungdomar dör är förhållandevis ovanligt. Dödsfall på grund av skador speglar endast de allvarligaste skadorna. Yttre skador som leder till dödsfall kan dock förebyggas genom samhällliga åtgärder, inte minst i kommunerna. Men även närhet till sjukvård kan inverka på indikatorn.

7. Kärnreferenser

Nej

Indikator 4:5

1. Indikatorns namn

Andel tonårsgraviditeter

2. Operationell definition

Antal aborter och födslar per 100 flickor 13-17 år.

- a. Antal aborter per 1 000 flickor och år i åldersgruppen 13-17 år.
- b. Tonårsförlossningar. Antal flickor per 1 000 och år i åldern 13-17 som har förlöst.

3. Bakgrund

Tonårsföräldraskap medför ökade risker för att såväl mamman som barnet ska få en sämre utveckling med låg utbildning, låg socioekonomisk standard etc.

4. Tolkning

Indikatorn a. innehåller avidentifierade uppgifter som ej kan länkas till andra register. Det går därför inte att svara på frågan varför en abort genomförts, t.ex. om fostret var skadat av mediciner eller andra skäl till abort.

5. Datakällor och datatillgänglighet

5.1 Statistikansvar/statistikhållare:

SCB befolkningsregister och Socialstyrelsens abortregister.

6. Tekniska kriterier

6.1 Indelningsgrund, kön

- a. Endast flickor registreras
- b. Endast flickor registreras

6.2 Bakgrundsvariabler

6.2a Ålder:

- a. Ja
- b. Ja

6.2b Familje- eller hushållssammansättning:

- a. Nej
- b. Nej

6.2c Utländsk/svensk bakgrund:

- a. Nej
- b. Ja

6.2d Geografiskt:

- a. Län och kommun
- b. Län och kommun

6.2e Funktionsnedsättning:

- a. Nej
- b. Nej

6.2f Socioekonomi:

- a. Nej
- b. Utbildningsnivån hos tonårsmammans mamma (mormor).

6.2g Övriga:

Nej

6.3 Representativitet och robusthet

Möjligheten att förhindra/avbryta graviditet med så kallade "dagen efter piller" fångas inte upp av indikatorn **a.** som för övrigt är tydligt definierad och representativ på nationell nivå.

Indikatorn **b.** är tydligt definierad och representativ på nationell nivå.

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning

Årlig med ett års eftersläpning.

6.5 Jämförbarhet internationellt

Såväl a. och b. går att jämföra med internationella förhållanden.

6.6 Användbarhet och begriplighet

Indikator a. är svårtolkad. Indikatorn kan vara ett tecken på effektiviteten i förebyggande insatser, framförallt de som bedrivs i skolor och på ungdomsmottagningar. Den ojämlika geografiska fördelningen tyder på att lokala åtgärder har betydelse. Det går dock inte att dra några slutsatser om varför aborter genomförs eller relatera uppgifterna till andra register då all data är avidentifierad.

Indikator b. har hög användbarhet och begriplighet

7. Kärnreferenser

Otterblad Olausson P (2000) *Teenage childbearing* (akademisk avhandling). Stockholm: Karolinska Institutet, Institutionen för medicinsk epidemiologi och biostatistik.

Vinnerljung B, Franzén E & Danielsson M (under tryckning). *Teenage parenthood among child welfare clients – a Swedish national cohort study*. Journal of Adolescence.

MÅLOMRÅDE 5 DELAKTIGHET I SAMHÄLLET

Indikator 5:1

1. Indikatorns namn

Andel barn som tycker att de har inflytande i skolan

2. Operationell definition

Svarar på frågorna:

23. Hur mycket ”vill” och ”kan” Du som elev vara med och bestämma om? Angående:

a) Vad Du får lära Dig i olika ämnen?

b) Vilka läroböcker och andra läromedel ni ska ha i skolan?

- c) Hur ni ska arbeta t.ex. om ni ska arbeta i grupp, göra egna undersökningar eller lyssna på läraren?
- d) Vilka elever du ska arbeta tillsammans med (t.ex. vid grupp-arbeten).
- f) Läxor och prov?
- g) Hur skolmiljön t.ex. lokalerna och skolgården ska vara?

Antal elever 10-18 år som svarat väldigt mycket eller ganska mycket på en eller flera av dessa frågor jämfört med totalt svarande. Andelen som ”vill” redovisas separat från andelen som ”kan”.

Elever i åk 4-6 har något förenklade frågor.

3. Bakgrund

Barns och ungas inflytande i skolan är en av Folkhälsoindikatorerna²⁶. Andel elever som anser att lärarna bryr sig om och tar tillvara deras erfarenheter och synpunkter är en av Indikatorerna för ungdomars levnadsvillkor²⁷.

4. Tolkning

Elever ska ha inflytande i skolan.

Ur SKOLFS 1994:1 ”Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.” ”Elevernas kunskapsmässiga och sociala utveckling förutsätter att de tar ett allt större ansvar för det egna arbetet och för skolmiljön, samt att de får ett reellt inflytande på utbildningens utformning.”

5. Datakällor och datatillgänglighet

5.1 Statistikansvar/statistikhållare:

Skolverket genomför undersökningen ”Attityder till skolan”. Datainsamlingen har gjorts av Statistiska centralbyrån på uppdrag av Skolverket. Skolverket publicerar statistiken både i rapporter och på Internet.

²⁶ Folkhälsoindikatorerna följer upp folkhälsopolitikens elva målområden.

²⁷ Indikatorerna för ungdomars levnadsvillkor följer upp den nationella ungdomspolitikens.

6. Tekniska kriterier

6.1 Indelningsgrund, kön

Ja

6.2 Bakgrundsvariabler

6.2a Ålder:

Åk 4-6, åk 7-9 samt gymnasieskolan.

6.2b Familje- eller hushållssammansättning:

Nej

6.2c Utländsk/svensk bakgrund:

Ja, omfattar de som bott i Sverige i minst 3 år.

6.2d Geografiskt:

Riksnivå

6.2e Funktionsnedsättning:

Nej

6.2f Socioekonomi:

Föräldrars utbildningsnivå finns att tillgå men kräver bearbetningar, vilket innebär extra kostnader.

6.2g Övriga:

Nej

6.3 Representativitet och robusthet

Urvalsundersökning på individnivå för elever i åk 7-9 och gymnasieskola men skolnivå för elever i åk 4-6, representativ på riksnivå med god svarsfrekvens.

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning

Vart tredje år, mätperiod mars-maj, eftersläpning 1 år, publiceras våren året därpå.

6.5 Jämförbarhet internationellt

Nej

6.6 Användbarhet och begriplighet

Användbar och begriplig

7. Kärnreferenser

2003 och 2006 års undersökningar har haft ett utökat urval för att kunna analysera elever med utländsk bakgrund bättre. År 2003 genomfördes en förstudie för att se ifall elever i åk 4-6

kunde svara på frågorna och därefter ingår elever i åk 4-6 i urvalet med specialanpassade frågor för yngre barn.

Indikator 5:2

1. Indikatorns namn

Andel barn som följer nyheter varje dag

2. Operationell definition

Den andel barn 10–18 år som anger att följer med nyheterna på TV, radio eller i tidningen varje dag.

De ingående variabelernas formulering:

Under en vanlig vecka, alltså måndag till söndag, hur många dagar brukar du på fritiden - Följa med i nyheterna på TV, radio eller i tidningen?

Svarsalternativ:

Varje dag

Flera dagar i veckan

En dag i veckan

Mer sällan

Aldrig

3. Bakgrund

Variablerna ingår i det så kallade barn-LNU-formuläret (=barn-ULF-formuläret). Det användes första gången år 2000 i levnadsnivåundersökningen som genomförs av Institutet för Social Forskning vid Stockholms universitet. Frågeformuläret och undersökningspopulationen 10–18 år har därefter införlivats i de återkommande ULF-undersökningarna.

4. Tolkning

Indikatorn ska mäta tillgången till och utnyttjandet av kultur och information som aspekter av delaktighet i samhället. Variabeln följa med i nyheterna på tv, radio eller i tidningen på sin fritid kan även innebära läsande av tidning på Internet. Andra in-

formationskanaler finns dock inte med, som till exempel nyhetsbrev via e-post.

5. Datakällor och datatillgänglighet

5.1 Statistikansvar/statistikhållare:

Statistiska centralbyråns Barn-ULF.

6. Tekniska kriterier

6.1 Indelningsgrund, kön

Ja

6.2 Bakgrundsvariabler

6.2a Ålder:

10–18 år. Åldersklasserna 10-12 år, 13-15 år, 16-18 år. Ettårs-klasser om man slår samman flera årgångar.

6.2b Familje- eller hushållssammansättning:

Barn som lever i en familj med sina ursprungliga föräldrar, växelvis lika mycket med båda, med ensamstående mamma, med ensamstående pappa, med mamma i ombildad familj, med pappa i ombildad familj. Med eller utan hemmaboende syskon.

6.2c Utländsk/svensk bakgrund:

Finns i dagsläget inte. Ett arbete pågår dock för att försöka utreda om och hur det skulle kunna göras.

6.2d Geografiskt:

H-region (Homogenitetsregion), se indikator 1:1.

6.2e Funktionsnedsättning:

Nej

6.2f Socioekonomi:

Föräldrarnas, socioekonomisk grupp (ej facklärda arbetare, facklärda arbetare, lägre tjänstemän, tjänstemän på mellannivå, högre tjänstemän, företagare, jordbrukare, studerande, hemarbetande, förtidspensionerade/långvarigt arbetslösa, ålderspensionärer). Även föräldrarnas utbildning och föräldrarnas inkomst.

6.2g Övriga:

Föräldrars anknytning till arbetsmarknaden

6.3 Representativitet och robusthet

Variablerna är tydligt formulerade för respondenten och bör inte leda till missuppfattningar. De anses som tillförlitliga och valida.

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning

Årlig undersökning. Resultaten kan redovisas året efter insamling.

6.5 Jämförbarhet internationellt

Inga direkt jämförelser finns.

6.6 Användbarhet och begriplighet

Indikatorn är lätt att förstå.

7. Kärnreferenser

De variabler som ingår i indikatorn 5:2 finns publicerade i:

Upp till 18, SCB (2004), sid. 92- 93

Barns villkor, SCB rapport 110 (2005), sid. 59-61

Indikator 5:3

1. Indikatorns namn

Andel barn som läser böcker varje dag

2. Operationell definition

Den andel barn 10–18 år som anger att de läser böcker varje dag.

De ingående variabelernas formulering:

Under en vanlig vecka, alltså måndag till söndag, hur många dagar brukar du göra något av följande på fritiden:

Läsa böcker

Svarsalternativ:

Varje dag

Flera dagar i veckan

En dag i veckan

Mer sällan

Aldrig

3. Bakgrund

Se indikator 5:2.

4. Tolkning

Indikatorn ska mäta tillgången till och utnyttjandet av kultur och information som aspekter av delaktighet i samhället. Indikatorn speglar barnens och de ungas kulturkonsumtion avseende böcker samt deras nyhetsbevakning via medier. Variabeln läsa böcker varje dag anger hur ofta man läser en bok, oavsett innehåll, på sin fritid.

5. Datakällor och datatillgänglighet

5.1 Statistikansvar/statistikhållare:

Statistiska centralbyråns Barn-ULF.

6. Tekniska kriterier

6.1 Indelningsgrund, kön

Ja

6.2 Bakgrundsvariabler

6.2a Ålder:

10–18 år. Åldersklasserna 10-12 år, 13-15 år, 16-18 år. Ettårs-klasser om man slår samman flera årgångar.

6.2b Familje- eller hushållssammansättning:

Barn som lever i en familj med sina ursprungliga föräldrar, växelvis lika mycket med båda, med ensamstående mamma, med ensamstående pappa, med mamma i ombildad familj, med pappa i ombildad familj. Med eller utan hemmaboende syskon.

6.2c Utländsk/svensk bakgrund:

Finns i dagsläget inte. Ett arbete pågår dock för att försöka utreda om och hur det skulle kunna göras.

6.2d Geografiskt:

H-region (Homogenitetsregion), se indikator 1:1.

6.2e Funktionsnedsättning:

Nej

6.2f Socioekonomi:

Föräldrarnas, socioekonomisk grupp (ej facklärda arbetare, facklärda arbetare, lägre tjänstemän, tjänstemän på mellannivå, högre tjänstemän, företagare, jordbrukare, studerande, hemarbetande, förtidspensionerade/långvarigt arbetslösa, ålderspen-

sionärer). Även föräldrarnas utbildning och föräldrarnas inkomst.

6.2g Övriga:

Föräldrars anknytning till arbetsmarknaden

6.3 Representativitet och robusthet

Variablerna är tydligt formulerade för respondenten och bör inte leda till missuppfattningar. De anses som tillförlitliga och valida.

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning

Årlig undersökning. Resultaten kan redovisas året efter insamling.

6.5 Jämförbarhet internationellt

Inga direkt jämförelser finns.

6.6 Användbarhet och begriplighet

Indikatorn är lätt att förstå.

7. Kärnreferenser

De variabler som ingår i indikatorn 5:3 finns publicerade i:

Upp till 18, Statistiska centralbyrån (2004), sid. 92- 93.

Barns villkor, SCB rapport 110 (2005), sid. 59 – 61.

Indikator 5:4

1. Indikatorns namn

Andel barn som går i musik- eller kulturskola

2. Operationell definition

Andel barn som nås av musik- och kulturskolornas verksamhet

3. Bakgrund

Varje år frågar Sveriges Musik- och Kulturskoleråd ledarna för de svenska musik- och kulturskolorna om antalet barn som deltagit i deras verksamhet. Huvudmännen är kommuner, studieförbund, ideella föreningar samt ekonomiska föreningar i respektive kommun.

4. Tolkning

Indikatorn mäter barns delaktighet i kulturverksamhet.

5. Datakällor och datatillgänglighet

5.1 Statistikansvar/statistikhållare:

Sveriges Musik- och Kulturskoleråd samlar in uppgifter från Sveriges kommuner vilka publiceras årligen.

6. Tekniska kriterier

Statistiken är aggregerad på kommunnivå varför vare sig indelningsgrund (kön) eller bakgrundsvariabler för närvarande finns tillgängliga. De kommuner som 2006 saknade musik/kulturskolor var; Arjeplog, Bollebygd, Karlsborg, Nora, Sorsele, Surahammar, Torsås och Överkalix. Dessa saknas således i redovisningen.

6.1 Indelningsgrund, kön

Nej

6.2 Bakgrundsvariabler

Nej

6.2a Ålder:

Nej

6.2b Familje- eller hushållssammansättning:

Nej

6.2c Utländsk/svensk bakgrund:

Nej

6.2d Geografiskt:

Kommun

6.2e Funktionsnedsättning:

Nej

6.2f Socioekonomi:

Nej

6.2g Övriga:

Nej

6.3 Representativitet och robusthet

Ja

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning

Årligen sedan 1997.

6.5 Jämförbarhet internationellt

Delvis

6.6 Användbarhet och begriplighet

Indikatorn är användbar på nationell nivå. Den är begriplig och konkret.

7. Kärnreferenser

Årlig nationell lägesrapport (2006) Sveriges Musik- och Kulturskoleråd. (www.smok.se)

Indikator 5:5

1. Indikatorns namn

Andel barn som besökt kulturaktiviteter

2. Operationell definition

Andel barn 10-18 år som på sin fritid någon gång under senaste halvåret besökt någon av nedan kulturaktiviteter.

Variablernas formulering:

Har du besökt något av följande på fritiden under det senaste halvåret?

- har besökt teater
- har besökt bio
- har besökt museum eller konstutställning
- har besökt bibliotek
- har besökt konsert

3. Bakgrund

Se indikator 5:2.

4. Tolkning

Indikatorn mäter barns delaktighet i kulturverksamhet.

5. Datakällor och datatillgänglighet

5.1 Statistikansvar/statistikhållare:

Statistiska centralbyrån

6. Tekniska kriterier

Samma möjligheter till nedbrytningar som övriga variabler från Barn-ULF undersökningarna.

6.1 Indelningsgrund, kön

Ja

6.2 Bakgrundsvariabler

6.2a Ålder:

10–18 år. Åldersklasserna 10-12 år, 13-15 år, 16-18 år. Ettårs-klasser om man slår samman flera årgångar.

6.2b Familje- eller hushållssammansättning:

Barn som lever i en familj med sina ursprungliga föräldrar, växelvis lika mycket med båda, med ensamstående mamma, med ensamstående pappa, med mamma i ombildad familj, med pappa i ombildad familj. Med eller utan hemmaboende syskon.

6.2c Utländsk/svensk bakgrund:

Finns i dagsläget inte. Ett arbete pågår dock för att försöka utreda om och hur det skulle kunna göras.

6.2d Geografiskt:

H-region (Homogenitetsregion), se indikator 1:1.

6.2e Funktionsnedsättning:

Nej

6.2f Socioekonomi:

Föräldrarnas, socioekonomisk grupp (ej facklärda arbetare, facklärda arbetare, lägre tjänstemän, tjänstemän på mellannivå, högre tjänstemän, företagare, jordbrukare, studerande, hemarbetande, förtidspensionerade/långvarigt arbetslösa, ålderspensionärer). Även föräldrarnas utbildning och föräldrarnas inkomst.

6.2g Övriga:

Föräldrars anknytning till arbetsmarknaden

6.3 Representativitet och robusthet

Variablerna mäts i urvalsundersökning. Genom viktning görs urvalet representativt. Urvalet vid varje mättillfälle är hittills inte särskilt stort och medger därför inte många nedbrytningar samtidigt. Variablerna är tydligt formulerade för respondenten och bör inte leda till missuppfattningar. Indikatorn anses som tillförlitlig och valid. Möjligtvis att exemplifieringen begränsar.

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning

Vartannat år. Resultaten redovisas från undersökningsperiod som sträcker sig över två år.

6.5 Jämförbarhet internationellt

Kan vara svår att jämföra internationellt.

6.6 Användbarhet och begriplighet

Indikatorn är användbar på nationell nivå eftersom den mäts i en urvalsundersökning. Den är begriplig och konkret.

7. Kärnreferenser

Variablerna finns publicerade i:

Barns villkor, SCB rapport 110 (2005), sid. 52 och 63

Ekonomiskt utsatta barn, Ds 2004:41, sid. 235-237

Indikator 5:6

1. Indikatorns namn

Andel barn som deltar i idrottsaktiviteter

2. Operationell definition

Andel barn som har svarat något av alternativen varje dag, flera dagar i veckan eller en dag i veckan.

Variablernas formulering:

Under en vanlig vecka, alltså måndag till söndag, hur många dagar brukar du träna idrott i någon klubb eller förening

Svarsalternativ:

Varje dag

Flera dagar i veckan

En dag i veckan

Mer sällan
Aldrig

3. Bakgrund

Se indikator 5:2.

4. Tolkning

Indikatorn ska mäta aspekter av delaktighet i samhället men kan också tolkas som positiva faktorer för barns hälsa.

5. Datakällor och datatillgänglighet

5.1 Statistikansvar/statistikhållare:

Statistiska centralbyrån

6. Tekniska kriterier

Samma möjligheter till nedbrytningar som övriga variabler från Barn-ULF undersökningarna.

6.1 Indelningsgrund, kön

Ja

6.2 Bakgrundsvariabler

6.2a Ålder:

10–18 år. Åldersklasserna 10-12 år, 13-15 år, 16-18 år. Ettårs-klasser om man slår samman flera årgångar.

6.2b Familje- eller hushållssammansättning:

Barn som lever i en familj med sina ursprungliga föräldrar, växelvis lika mycket med båda, med ensamstående mamma, med ensamstående pappa, med mamma i ombildad familj, med pappa i ombildad familj. Med eller utan hemmaboende syskon.

6.2c Utländsk/svensk bakgrund:

Finns i dagsläget inte. Ett arbete pågår dock för att försöka utreda om och hur det skulle kunna göras.

6.2d Geografiskt:

H-region (Homogenitetsregion), se indikator 1:1.

6.2e Funktionsnedsättning:

Nej

6.2f Socioekonomi:

Föräldrarnas, socioekonomisk grupp (ej facklärd arbetare, facklärd arbetare, lägre tjänstemän, tjänstemän på mellannivå, högre tjänstemän, företagare, jordbrukare, studerande, hemarbetande, förtidspensionerade/långvarigt arbetslösa, ålderspensionärer). Även föräldrarnas utbildning och föräldrarnas inkomst.

6.2g Övriga:

Föräldrars anknytning till arbetsmarknaden

6.3 Representativitet och robusthet

Variablerna mäts i urvalsundersökning. Genom viktning görs urvalet representativt. Urvalet vid varje mätomgång är hittills inte särskilt stort och medger därför inte många nedbrytningar samtidigt.

Variablerna är tydligt formulerade för respondenten och bör inte leda till missuppfattningar. Indikatorn kan nog anses som tillförlitlig och valid. Möjligtvis att exemplifieringen begränsar.

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning

Vartannat år. Resultaten redovisas från undersökningsperiod som sträcker sig över två år.

6.5 Jämförbarhet internationellt

kan vara svårt

6.6 Användbarhet och begriplighet

Indikatorn är användbar på nationell nivå eftersom den mäts i en urvalsundersökning. Den är begriplig och konkret.

7. Kärnreferenser

Variablerna finns publicerade i:

Barns villkor, SCB rapport 110 (2005), sid. 52 och 63

Ekonomiskt utsatta barn, Ds 2004:41, sid. 235-237

Indikator 5:7

1. Indikatorns namn

Andel barn som deltar i fritidsaktiviteter

2. Operationell definition

Andel barn som har svarat något av alternativen varje dag, flera dagar i veckan eller en dag i veckan på minst en av de två variablerna.

Variablernas formulering:

Under en vanlig vecka, alltså måndag till söndag, hur många dagar brukar du göra något av följande på fritiden:

Vara på någon aktivitet med en vuxen ledare som inte har med idrott att göra, t.ex. scouter, teater, schack

Svarsalternativ:

Varje dag

Flera dagar i veckan

En dag i veckan

Mer sällan

Aldrig

3. Bakgrund

Se indikator 5:2.

4. Tolkning

Indikatorn mäter aspekter av delaktighet i samhället.

5. Datakällor och datatillgänglighet

5.1 Statistikansvar/statistikhållare:

Statistiska centralbyrån

6. Tekniska kriterier

Samma möjligheter till nedbrytningar som övriga variabler från Barn-ULF undersökningarna.

6.1 Indelningsgrund, kön

Ja

6.2 Bakgrundsvariabler

6.2a Ålder:

10–18 år. Åldersklasserna 10-12 år, 13-15 år, 16-18 år. Ettårs-klasser om man slår samman flera årgångar.

6.2b Familje- eller hushållssammansättning:

Barn som lever i en familj med sina ursprungliga föräldrar, växelvis lika mycket med båda, med ensamstående mamma, med ensamstående pappa, med mamma i ombildad familj, med pappa i ombildad familj. Med eller utan hemmaboende syskon.

6.2c Utländsk/svensk bakgrund:

Finns i dagsläget inte. Ett arbete pågår dock för att försöka utreda om och hur det skulle kunna göras.

6.2d Geografiskt:

H-region (Homogenitetsregion), se indikator 1:1.

6.2e Funktionsnedsättning:

Nej

6.2f Socioekonomi:

Föräldrarnas, socioekonomisk grupp (ej facklärd arbetare, facklärd arbetare, lägre tjänstemän, tjänstemän på mellannivå, högre tjänstemän, företagare, jordbrukare, studerande, hemarbetande, förtidspensionerade/långvarigt arbetslösa, ålderspensionärer). Även föräldrarnas utbildning och föräldrarnas inkomst.

6.2g Övriga:

Föräldrars anknytning till arbetsmarknaden

6.3 Representativitet och robusthet

Variablerna mäts i urvalsundersökning. Genom viktning görs urvalet representativt. Urvalet vid varje mätomgång är hittills inte särskilt stort och medger därför inte många nedbrytningar samtidigt.

Variablerna är tydligt formulerade för respondenten och bör inte leda till missuppfattningar. Indikatorn kan nog anses som tillförlitlig och valid. Möjligtvis att exemplifieringen begränsar.

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning

Vartannat år. Resultaten redovisas från undersökningsperiod som sträcker sig över två år.

6.5 Jämförbarhet internationellt

Kan vara svårt.

6.6 Användbarhet och begriplighet

Indikatorn är användbar på nationell nivå eftersom den mäts i en urvalsundersökning. Den är begriplig och konkret.

7. Kärnreferenser

Variablerna finns publicerade i:

Barns villkor, SCB rapport 110 (2005), sid. 52 och 63

Ekonomiskt utsatta barn, Ds 2004:41, sid. 235-237

MÅLOMRÅDE 6 SAMHÄLLETS STÖD OCH SKYDD

Indikator 6:1

1. Indikatorns namn

Andel barn i institutionsvård längre än sex månader

2. Operationell definition

Antal barn/10 000 som den 1 november har varit placerade jämlikt socialtjänstlagen (SoL) eller lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) i hem för vård eller boende (HVB), inklusive de särskilda ungdomshemmen, längre tid än sex månader. Uppdelat i åldrarna 0-12 år och 13-17 år.

3. Bakgrund

Sedan mitten av 1900-talet har samhällets intention varit att barn och unga ska växa upp i en familj och att vistelsetiden på institution ska hållas så kort som möjligt. Att under längre tid vara placerad på en institution bedöms vara skadligt för barns och ungas utveckling.

4. Tolkning

Indikatorn är av störst betydelse för barn i åldern 0-12 år som har mest behov av att kunna relatera till och knyta an till ett par vuxna i hemmiljö. För en del tonåringar med allvarliga beteendeproblem finns inga realistiskt genomförbara alternativ till längre tids institutionsvård. Viktigt att notera att indikatorn inte säger

något om kvaliteten i insatsen, dvs. rätt barn är placerad på rätt ställe vid rätt tidpunkt.

5. Datakällor och datatillgänglighet

5.1 Statistikansvar/statistikhållare:

Socialstyrelsen barn och unga register som baseras på kommunernas rapportering till Socialstyrelsen.

6. Tekniska kriterier

6.1 Indelningsgrund, kön

Ja

6.2 Bakgrundsvariabler

6.2a Ålder:

Ja

6.2b Familje- eller hushållssammansättning:

Nej

6.2c Utländsk/svensk bakgrund:

Ja

6.2d Geografiskt:

Länsnivå

6.2e Funktionsnedsättning:

Nej

6.2f Socioekonomi:

Nej

6.2g Övriga:

Placering jml SoL eller LVU

6.3 Representativitet och robusthet

Indikatorn är tillräckligt tydlig och definierad på nationell nivå. Viss underrapportering av placeringar och underrapportering av avslutade placeringar kan förekomma men troligen inte av avgörande betydelse.

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning

Årlig med ett års eftersläpning.

6.5 Jämförbarhet internationellt

Indikatorn tillhör ej standardproduktionen i övriga länder men bör vara relativt lättillgänglig i länder med nationell statistik.

6.6 Användbarhet och begriplighet

Det finns en hög samstämmighet om att företrädesvis yngre barn inte bör vistas en längre tid i institutionsvård. Indikatorn kan ge en tydlig bild av utvecklingen över tid.

7. Kärnreferenser

Hukkanen R, Sourander A, Bergroth B & Piha J (1999) Follow-up of children and adolescents in residential care in childrens homes. *Nordic Journal of Psychiatry*, 55, 185-189.

Andreassen T (2003) *Institutionsbehandling av ungdomar. Vad säger forskningen?*. Stockholm: Gothia/CUS/SiS

Barth R (2002) *Institutions vs foster homes. The empirical base for a century of action*. Chapel Hill, NC: University of North Carolina, Jordan Institute for Families.

Indikator 6:2

1. Indikatorns namn

Andel barn som återplaceras efter hemgång från alla former av social dygnsvård

2. Operationell definition

Antal barnoch unga/10 000 som varit placerade i HVB eller familjehem jml SoL eller LVU och efter att vården upphört i 1-12 månader åter blir placerade i HVB eller familjehem jml SoL eller LVU.

3. Bakgrund

Forskning och praktik är eniga om att en viktig faktor för att barn och unga ska utvecklas gynnsamt är stabilitet och förutsägbarhet.

4. Tolkning

Indikatorn lämpar sig inte för kommunnivå eller lägre på grund av selektionsfaktorer. Viktigt att notera att indikatorn inte säger något om kvaliteten i insatsen, dvs. rätt barn är placerad på rätt ställe vid rätt tidpunkt.

5. Datakällor och datatillgänglighet

5.1 Statistikansvar/statistikhållare:

Socialstyrelsen barn och unga register som baseras på kommunernas rapportering till Socialstyrelsen.

6. Tekniska kriterier

6.1 Indelningsgrund, kön

Ja

6.2 Bakgrundsvariabler

6.2a Ålder:

Ja

6.2b Familje- eller hushållssammansättning:

Nej

6.2c Utländsk/svensk bakgrund:

Ja

6.2d Geografiskt:

Länsnivå

6.2e Funktionsnedsättning:

Nej

6.2f Socioekonomi:

Nej

6.2g Övriga:

Placering jml SoL eller LVU.

6.3 Representativitet och robusthet

Indikatorn är tydligt definierad och representativ på nationell nivå. Viss underrapportering från kommunerna är troligen det största mätfelet, omfattning okänd.

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning

Årlig med ett års eftersläpning

6.5 Jämförbarhet internationellt

Goda möjligheter för att göra jämförelser med internationella förhållanden.

6.6 Användbarhet och begriplighet

Indikatorn är tydligt definierad och representativ på nationell nivå.

7. Kärnreferenser

Vinnerljung B, Öman M & Gunnarson T (2004). Återplacering av barn i dygnsvård (I): - hur vanligt är det? *Socialvetenskaplig Tidskrift*, 11, 54-75.

Vinnerljung B, Hjern A & Öman M (2004). Återplaceringar av barn i dygnsvård (II): - vad ökar eller minskar risken? *Socialvetenskaplig Tidskrift*, 11, 150-167.

Indikator 6:3

1. Indikatornamn

Andel barn som deltagit i brott

2. Operationell definition

Indikatorn avser mäta procentandelen ungdomar i årskurs nio som har deltagit i brottsliga handlingar och andra problembe- teenden under ett kalenderår. Delaktigheten i brottsliga handlingar mäts med en sluten fråga "Hur många gånger har du gjort följande saker under de senaste 12 månaderna" avseende 24 olika kriminella handlingar²⁸. Svaren anges på en 5-gradig skala med svarsalternativen; aldrig, 1-2 gånger, 3-5 gånger, 6-10 gånger och 11 gånger eller mer. Indikatorn mäter andelen ungdomar som uppger att de "minst en gång" under den givna tidsperioden deltagit i en kriminell handling, såväl totalt sett (samtliga kriminella handlingar), som avseende olika kategorier av brott, t.ex. stöld- brott av olika slag.

²⁸ Se även Brå (2005:4), bilaga 2.

3. Bakgrund

Indikatorn bygger på enkätundersökningar om brott och andra problembeteenden bland ungdomar i grundskolans årskurs nio. Den första undersökningen genomfördes av Kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet år 1995 och undersökningarna har därefter genomförts vartannat år. De tre senaste undersökningarna, åren 1999, 2001 och 2003, har genomförts i Brottsförebyggande rådets (Brå) regi. Indikatorn har tidigare använts för att följa upp utvecklingen av ungas levnadsvillkor avseende målet för politikområdet rättsväsendet²⁹.

4. Tolkning

Indikatorn belyser på olika sätt delaktighet i brott bland ungdomar i niondeklass och kan användas till att besvara följande frågeställningar:

- I vilken omfattning deltar ungdomar i den aktuella åldersgruppen i olika brottsliga handlingar?
- Hur ser brottstrukturen ut bland ungdomarna med hänsyn till olika kategorier av brott som stöld, våld och skadegörelse o.s.v. i den aktuella åldersgruppen?
- Hur ser brottslighetens omfattning och struktur ut i jämförelse mellan pojkar respektive flickor i den aktuella åldersgruppen?
- Hur har brottslighetens omfattning och struktur utvecklats över tid generellt sett och i jämförelse mellan pojkar och flickor?

Indikatorn bygger på enkätundersökningar om brott och andra problembeteenden bland ungdomar i grundskolans årskurs nio. Dataunderlaget för indikatorn anses väl spegla den delaktigheten i brott bland niondeklassare. Tillförlitligheten anses god, på grund av det stora, representativa underlaget och den över tid konsekventa utformningen av frågeundersökningen (se nedan). En fördel med föreliggande metod för att studera brottsligheten bland ungdomar är att undersökningen även tar sikte på sådan brottslighet som inte upptäcks av eller anmäls till polisen. Till nackdelarna hör problem med stora svarsbortfall som riskerar att

²⁹ Ungdomsstyrelsen (2005:6)

snedvridda resultaten. Vad gäller svarsbortfallet uppgår detta från 12 till 14 procent, vilket är i nivå med liknande skolundersökningar (för åren 1995 och 1997 var bortfallet synnerligen lågt och uppgick till 5 respektive 7 procent). Bortfallet i undersökningarna består huvudsakligen av frånvarande elever i de deltagande klasserna. Sannolikt tenderar elever som är frånvarande på grund av skolk vara mer brottsbelastade än andra frånvarande elever. Enligt uppföljningar av bortfall som gjorts i liknande undersökningar utgör dock skolkande elever en minoritet av de frånvarande³⁰. En jämförelse mellan de elever som deltagit vid det ordinarie undersökningstillfället år 1995 och frånvarande elever som besvarat enkäten vid ett senare tillfälle visade att den senare gruppen inte hade någon signifikant högre genomsnittlig brottsbelastning. Bortfallets betydelse ska således inte överdrivas, men kan inte helt försummas vid tolkning av resultaten³¹.

Vid sidan av problem med bortfall kan frågeundersökningarna ha problem med över- och underrapportering, vars omfattning är svårt att uppskatta. Resultaten påverkas av mätfel orsakade av minnesproblem, feltolkningar av innebörden i frågorna samt tendenser att ge svar på frågorna ett sätt som uppfattas som socialt önskvärt. Ett särskilt problem är att vissa frågor i enkätundersökningen kan uppfattas känsliga, vilket kan påverka svaren. Det interna svarsbortfallet är dock generellt sett för brottsvariablerna mycket lågt och uppgår oftast till mindre än en procent. Sammantaget innebär det nämnda att undersökningen inte kan förväntas ge någon exakt bild av i vilken omfattning ungdomar deltar i brott. Om det kan antas att nämnda mätfel är någorlunda konstanta över tid låter sig dock utvecklingen emellertid studeras.

5. Datakällor och datatillgänglighet

Indikatorn bygger på självdeklarationsundersökningar om brott och andra problembeteenden bland ungdomar i grundskolans årskurs nio. Självdeklarationsundersökningarna är riksrepresen-

³⁰ Andersson, Hibell och Sandberg (2000) s.33, samt Andersson, Grönberg och Hibell (1998), s. 30.

³¹ Se vidare Brå (2005:4), s.11f.

tativa och avser samtliga elever i årskurs nio i Sverige ett visst kalenderår (målpopulation). Undersökningen baseras på slumpmässiga systematiska urval av niondeklasser i Sverige, med en urvalsstorlek på för närvarande 6 700 elever³².

Av de utvalda skolklasserna har 95 procent eller en större andel deltagit i undersökningarna de olika åren. Själva datainsamlingen sköts av lärarna och sker under lektionstid i december månad. Eleverna informeras om att deltagande i enkäterna är frivilligt och sker anonymt. Elever som är frånvarande vid det ordinarie undersökningstillfället får möjlighet att besvara enkäten vid sin återkomst. Enkätfrågorna består mestadels av kryssfrågor med fasta svarsalternativ. Frågorna om begångna brott är med ett par undantag identiskt utformade i de olika undersökningarna.

Brå är ansvarig myndighet för undersökningens genomförande och avrapportering av resultaten. Det underliggande datamaterialet finns lagrat på myndigheten. Möjligheten finns att tillgå uppföljningsdata i form av i Excel bearbetbara tabeller och diagram.

6. Tekniska kriterier

6.1 Indelningsgrund, kön

Ja

6.2 Bakgrundsvariabler

I undersökningen insamlas bland annat uppgifter om region, utländsk bakgrund och socioekonomisk bakgrund. För indelningar efter dessa och andra variabler krävs specialbearbetningar av materialet. På grund av den begränsade urvalsstorleken är indelning av indikatorn efter fler än två variabler osäker.

Variabel *region* bygger på uppgift om grundskolornas geografiska belägenhet. På grund av den begränsade urvalsstorleken är det inte lämpligt att dela in materialet i mindre geografiska enheter, som till exempel kommun eller landstingskommun.

³² I den första undersökningen år 1995 gjordes ett systematiskt urval av skolklasser (årskurs nio) i Sverige baserat på uppgifter om län och klasstorlek. Urvalet gjordes av Statistiska Centralbyrån (SCB). På grund av att SCB därefter inte längre samlade in några uppgifter om klasstorlek utgörs urvalsenheten i de senare undersökningarna istället av grundskolor i Sverige.

Variabeln *utländsk bakgrund* bygger på uppgift om föräldrarnas födelseland. Respondenterna har indelats i grupperna ”invandrarbakgrund” respektive ”ej invandrarbakgrund”. Med invandrarbakgrund avses i undersökningen ungdomar som uppgivit att minst en av föräldrarna uppges är född i utomlands. Ingen indelning av födelseregion (världsdel) görs.

Variabeln *socioekonomisk bakgrund* bygger på en fråga med öppet svarsalternativ om föräldrarnas yrke. Föräldrarnas yrke kodas utifrån Statistiska centralbyråns SEI-kod och som grund för klassificeringen av respondentens socioekonomiska bakgrund väljs därefter den högsta erhållna sifferkoden. Undantag gäller om föräldrarna är skilda, i vilket fall det yrke som innehas av den förälder som eleven oftast bor hos ligger till grund för klassificeringen (oavsett om just den föräldern betingar högst SEI-kod). I de fall uppgift om yrke saknas och eleven inte angivit något annat svarsalternativ (till exempel att föräldern är arbetslös, studerar, långvarigt sjuk/förtidspensionerad eller annat) kodas elevens socioekonomiska bakgrund enligt den lägsta sifferkoden som motsvarar yrkeskategorin ”ej facklärd arbetare”

Därutöver omfattar datamaterialet flera andra bakgrundsvariabler som kan vara relevanta vid fördjupade studier på området, som exempelvis inställning till brottsligt beteende (egen och kamraters), boendeform (lägenhet eller villa), familjesituation (splittrad familj), relation till föräldrar, föräldratillsyn, skoltrivsel, medelbetyg och kamratumgänge.

6.3 Representativitet och robusthet

Det aktuella dataunderlaget är troligtvis den mest tillförlitliga nationella källan som i dag står till buds för att belysa omfattningen och utvecklingen av ungdomars delaktighet i brott. Dataunderlaget är riksrepresentativt och bygger på ett relativt stort slumpmässigt urval. Det har därtill den fördelen att det genom den tillämpade datainsamlingsmetoden (självdeklarationsundersökningar) även mäter delaktighet i sådan brottslighet som av olika anledningar aldrig kommer till rättsväsendets kännedom (s.k. dold brottslighet). Dataunderlaget anses av detta skäl kunna utgöra mer tillförlitligt indikator på den faktiska brottslighetens

omfattning, struktur och utveckling bland ungdomar i jämförelse med indikatorer som till exempel bygger på den officiella kriminalstatistiken³³. Det faktum att undersökningen i princip genomförts med samma definitioner och design sedan startåret, skapar också goda förutsättningar för jämförbarhet över tiden.

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning

De underliggande undersökningarna har sedan år 1995 genomförts med en periodicitet om två år. Under förutsättning att undersökningarna genomförs med samma regelbundenhet som tidigare kan en uppföljning av indikatorn således ske vartannat år. På grund av en viss framställningstid sker uppföljningen av indikatorn med ett års eftersläpning. Det vill säga resultat från den senaste undersökningen som genomfördes under hösten år 2005 kan presenteras tidigast till hösten 2006.

6.5 Jämförbarhet internationellt

Den underliggande undersökningen har i syfte att förenkla för jämförelser med liknande studier i andra länder utformats med internationella självdeklarationsundersökningar som förlaga (se Junger-Tas, Terlouw och Klein, 1994). Möjligheterna till internationella jämförelser av indikatorn kan därför anses vara relativt goda.

6.6 Användbarhet och begriplighet

Indikatorn främsta användningsområde är en uppföljning av brottslighetens omfattning och struktur bland högstadieungdomar på nationell nivå. Det bör här påpekas att indikatorn endast beskriver *förekomsten* av deltagande i brotliga handlingar bland niondeklassare. Däremot säger indikatorn ingenting om brottsfrekvensen bland ungdomarna. En begränsning hos indikatorn är vidare att dataunderlaget enbart avser ungdomar i 15-16 år. Indikatorn säger således inte nödvändigtvis något om hur delaktighet i andra - främst yngre - åldersgrupper utvecklar sig. Ett rimligt antagande är emellertid att trender i andra, närliggande åldrar avspeglar sig i den aktuella indikatorn. En annan be-

³³ Begreppet omfattning avser här andelen många elever som uppger att de *minst en gång* deltagit i en brottslig handling under året. Indikatorn säger ingenting om brottsaktiviteten bland ungdomarna, det vill säga hur många gånger totalt de har deltagit i olika brottsliga aktiviteter.

gränsning är att dataunderlaget för närvarande inte ger möjlighet till regionala indelningar av ungdomars brottslighet. Även indelningar i andra bakgrundsvariabler som till exempel utländsk bakgrund låter sig inte göras på grund av det begränsade urvalet.

7- Kärnreferenser

Resultaten från nämnda undersökningarna har sammanställs i en serie rapporter *Stöld, våld och droger bland ungdomar i årskurs nio* (BRÅ 2000:17, 2003:5, 2005:4) som kan laddas ner i pdf-format på BRÅ:s webbsida. www.bra.se

Indikator 6:4

1. Indikatornamn

Andel barn som utsatts för brott

2. Operationell definition

Indikatorn avser mäta procentandelen ungdomar i årskurs nio som har utsatts för brott under ett kalenderår. Utsattheten mäts med fyra slutna frågor:

- ”Hur Du någon gång under de senaste 12 månaderna råkat ut för att (a) någon stulit Din cykel, (b) någon stulit din plånbok, (c) någon stulit något annat värdefullt från dig?”
- ”Har Du någon med avsikt slagit Dig, sparkat Dig eller utsatt Dig för annat våld vid något tillfälle under de senaste 12 månaderna, så att du skadades så mycket att Du var tvungen att besöka sjuksystem, läkare eller tandläkare?”
- ”Har Du någon med avsikt slagit Dig, sparkat Dig eller utsatt Dig för annat våld vid något tillfälle under de senaste 12 månaderna, så att Du fick ont, men inte behövde söka sjukvård?”
- ”Har Du under de senaste 12 månaderna blivit hotad så att Du känt Dig allvarligt rädd?”

Svaren anges på en 3-gradig skala med svarsalternativen; nej, ja, 1 gång, ja, 2 gånger eller fler. Indikatorn mäter andelen ungdomar som uppger att de ”minst en gång” under den givna tidsperioden deltagit i en kriminell handling, såväl totalt sett (samt-

liga kriminella handlingar), som avseende olika kategorier av brott, t.ex. stöldbrott av olika slag.

3. Bakgrund

Indikatorn bygger på enkätundersökningar om brott och andra problembeteenden bland ungdomar i grundskolans årskurs nio. Den första undersökningen genomfördes av Kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet år 1995 och undersökningarna har därefter genomförts vartannat år. De tre senaste undersökningarna, åren 1999, 2001 och 2003, har genomförts i Brå:s regi.

Indikatorn har tidigare använts för att följa upp utvecklingen av ungas levnadsvillkor avseende målet för politikerområdet rättsväsendet³⁴.

4. Tolkning

Indikatorn utgår från Brå:s självdeklarationsundersökning av delaktighet i och utsatthet för brott bland niondeklassare. I undersökningen får ungdomar i årskurs nio svara på en enkät med frågor om bland annat utsatthet för stöld, lindrigare våld, hot eller grövre våld. På detta sätt kan exempelvis andelen utsatta för våld studeras över tid. I undersökningen förekommer också frågor om utsatthet för mobbing. Undersökningen tar även sikte på var våldet inträffat och vad som stulits från ungdomarna. Indikatorn ger alltså möjlighet att se hur stor andel som exempelvis utsatts för grövre våld på kommunikationsmedel.

Dataunderlaget för indikatorn anses väl spegla den delaktigheten i brott bland niondeklassare. Tillförlitligheten anses god, på grund av det stora, representativa underlaget och den över tid konsekventa utformningen av frågeundersökningen (se nedan). En fördel med föreliggande metod för att studera brottsligheten bland ungdomar är att undersökningen även tar sikte på sådan brottslighet som inte upptäcks av eller anmäls till polisen. Till nackdelarna hör problem med stora svarsbortfall som riskerar att snedvrider resultaten. Vad gäller svarsbortfallet uppgår detta från

³⁴ Ungdomsstyrelsen (2005:6)

12 till 14 procent, vilket är i nivå med liknande skolundersökningar (för åren 1995 och 1997 var bortfallet synnerligen lågt och uppgick till 5 respektive 7 procent). Betydelsen av bortfallet, som i huvudsak består av frånvarande elever i de deltagande klasserna, ska inte överdrivas, men kan inte helt försummas vid tolkning av resultaten³⁵.

Vid sidan av problem med bortfall kan frågeundersökningarna ha problem med över- och underrapportering, vars omfattning är svårt att uppskatta. Resultaten påverkas av mätfel orsakade av minnesproblem, feltolkningar av innebörden i frågorna samt tendenser att ge svar på frågorna ett sätt som uppfattas som socialt önskvärt. Ett särskilt problem är att vissa frågor i enkätundersökningen kan uppfattas känsliga, vilket kan påverka svaren. Sammantaget innebär det nämnda att undersökningen inte kan förväntas ge någon exakt bild av i vilken omfattning ungdomar deltar i brott. Om det kan antas att nämnda mätfel är någorlunda konstanta över tid låter sig dock utvecklingen emellertid studeras.

5. Datakällor och datatillgänglighet

Indikatorn bygger på självdeklarationsundersökningar om brott och andra problembeteenden bland ungdomar i grundskolans årskurs nio. Självdeklarationsundersökningarna är riksrepresentativa och avser samtliga elever i årskurs nio i Sverige ett visst kalenderår (målpopulation). Undersökningen baseras på slumpmässiga systematiska urval av niondeklasser i Sverige, med en urvalsstorlek på för närvarande 6 700 elever³⁶.

Av de utvalda skolklasserna har 95 procent eller en större andel deltagit i undersökningarna de olika åren. Själva datainsamlingen sköts av lärarna och sker under lektionstid i december månad. Eleverna informeras om att deltagande i enkäterna är frivilligt och sker anonymt. Elever som är frånvarande vid det ordi-

³⁵ Se vidare Brå (2005:4), s.11f.

³⁶ I den första undersökningen år 1995 gjordes ett systematiskt urval av skolklasser (årskurs nio) i Sverige baserat på uppgifter om län och klasstorlek. Urvalet gjordes av Statistiska Centralbyrån (SCB). På grund av att SCB därefter inte längre samlade in några uppgifter om klasstorlek utgörs urvalsenheten i de senare undersökningarna istället av grundskolor i Sverige.

narie undersökningstillfället får möjlighet att besvara enkäten vid sin återkomst. Enkätfrågorna utgörs mestadels av kryssfrågor med fasta svarsalternativ.

Brå är ansvarig myndighet för undersökningens genomförande och avrapportering av resultaten. Det underliggande datamaterialet finns lagrat på myndigheten. Möjligheten finns att tillgå uppföljningsdata i form av i Excel bearbetbara tabeller och diagram.

6. Tekniska kriterier

6.1 Indelningsgrund, kön

Ja

6.2 Bakgrundsvariabler

I undersökningen insamlas bland annat uppgifter om region, utländsk bakgrund och socioekonomisk bakgrund. För indelningar efter dessa och andra variabler krävs specialbearbetningar av materialet. På grund av den begränsade urvalsstorleken är indelning av indikatorn efter fler än två variabler osäker.

Variabel *region* bygger på uppgift om grundskolornas geografiska belägenhet. På grund av den begränsade urvalsstorleken är det inte lämpligt att dela in materialet i mindre geografiska enheter, som till exempel kommun eller landstingskommun.

Variabeln *utländsk bakgrund* bygger på uppgift om föräldrarnas födelseland. Respondenterna har indelats i grupperna ”invandrarbakgrund” respektive ”ej invandrarbakgrund”. Med invandrarbakgrund avses i undersökningen ungdomar som uppgivit att minst en av föräldrarna uppges är född i utomlands. Ingen indelning av födelseregion (världsdel) görs.

Variabeln *socioekonomisk bakgrund* bygger på en fråga med öppet svarsalternativ om föräldrarnas yrke. Föräldrarnas yrke kodas utifrån Statistiska centralbyråns SEI-kod och som grund för klassificeringen av respondentens socioekonomiska bakgrund väljs därefter den högsta erhållna sifferkoden. Undantag gäller om föräldrarna är skilda, i vilket fall det yrke som innehas av den förälder som eleven oftast bor hos ligger till grund för klassificeringen (oavsett om just den föräldern betingar högst

SEI-kod). I de fall uppgift om yrke saknas och eleven inte angivit något annat svarsalternativ (till exempel att föräldern är arbetslös, studerar, långvarigt sjuk/förtidspensionerad eller annat) kodas elevens socioekonomiska bakgrund enligt den lägsta sifferkoden som motsvarar yrkeskategorin ”ej facklärd arbetare”

Därutöver omfattar datamaterialet flera andra bakgrundsvariabler som kan vara relevanta vid fördjupade studier på området, som exempelvis inställning till brottsligt beteende (egen och kamraters), boendeform (lägenhet eller villa), familjesituation (splittrad familj), relation till föräldrar, föräldratillsyn, skoltrivsel, medelbetyg och kamratumgänge.

Förutom ovanstående bakgrundsvariabler är den angivna utsattheten också uppdelbar på *typ av händelse* – såsom exempelvis ”lindrigare våld”, ”hot”, eller ”grövre våld”. Uppdelningar av dessa händelser kan i sin tur göras avseende *plats* (i skolan, i bostaden etc.). Ifråga om stöld tillåter datakällan uppdelningar på *typ av stöld*, uppdelat på cykelstöld, plånboksstöld och annan stöld.

6.3 Representativitet och robusthet

Det aktuella dataunderlaget är troligtvis en av de mer tillförlitliga nationella källorna som i dag står till buds för att belysa omfattningen och utvecklingen av ungdomars utsatthet för brott. Dataunderlaget är riksrepresentativt och bygger på ett relativt stort slumpmässigt urval. Det har därtill den fördelen att det genom den tillämpade datainsamlingsmetoden (självdeklarationsundersökningar) även mäter utsatthet för sådan brottslighet som av olika anledningar aldrig kommer till rättsväsendets kännedom (s.k. dold brottslighet). Dataunderlaget anses av detta skäl kunna utgöra mer tillförlitligt indikator på den faktiska utsatthetens omfattning, struktur och utveckling i jämförelse med indikatorer som till exempel bygger på den officiella kriminalstatistiken. Det faktum att undersökningen i princip genomförts med samma definitioner och design sedan startåret, skapar också goda förutsättningar för jämförbarhet över tiden.

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning

De underliggande undersökningarna har sedan år 1995 genomförts med en periodicitet om två år. Under förutsättning att undersökningarna genomförs med samma regelbundenhet som tidigare kan en uppföljning av indikatorn således ske vartannat år. På grund av en viss framställningstid sker uppföljningen av indikatorn med ett års eftersläpning. Det vill säga resultat från den senaste undersökningen som genomfördes under hösten år 2005 kan presenteras tidigast till hösten 2006.

6.5 Jämförbarhet internationellt

Den underliggande undersökningen har i syfte att förenkla för jämförelser med liknande studier i andra länder utformats med internationella självdeklarationsundersökningar som förlaga (se Junger-Tas, Terlouw och Klein, 1994). Möjligheterna till internationella jämförelser av indikatorn kan därför anses vara relativt goda.

6.6 Användbarhet och begriplighet

Indikatorn främsta användningsområde är uppföljning av förekomsten av utsatthet för brott bland högstadieungdomar på nationell nivå. En begränsning är dock att indikatorn inte säger någonting om *hur ofta* (frekvensen) ungdomarna utsätts för brott. En annan begränsning hos indikatorn är dock att dataunderlaget enbart avser ungdomar i 15-16 år. Indikatorn behöver nödvändigtvis inte beskriva hur utsattheten i andra - främst yngre - åldersgrupper ser ut eller utvecklar sig. Ett rimligt antagande är emellertid att trender i andra, närliggande åldrar avspeglar sig i den aktuella indikatorn.

7. Kärnreferenser

Resultaten från nämnda undersökningarna har sammanställs i en serie rapporter *Stöld, våld och droger bland ungdomar i årskurs nio* (Brå 2000:17, 2003:5, 2005:4) som kan laddas ner i pdf-format på BRÅ:s webbsida. www.bra.se

Indikator 6:5

1. Indikatornamn

Antal barn lagförda för brott

2. Operationell definition

Indikatorn avser mäta antalet ungdomar i åldern 15-17 år som har lagförts för brott under ett kalenderår (målpopulation). Indikatorn bygger på uppgifter från delområdet lagförda personer i Sveriges officiella kriminalstatistik. I statistiken över personer lagförda för brott redovisas de personer som under ett kalenderår befunnits skyldiga till brott genom ett så kallat lagföringsbeslut. Med ett beslut om lagföring avses i statistiken fällande domar i tingsrätt eller lagföringsbeslut utanför domstol, det vill säga av åklagaren utfärdat strafföreläggande eller meddelad åtalsunderlåtelse. Ordningsbotsförelägganden, som också är en typ av lagföring, inkluderas alltså inte i statistiken. Redovisningsenhet i statistiken är en lagförd person. En enskild person kan emellertid lagföras vid flera tillfällen under ett år och i statistiken redovisas det *antal tillfällen* som en person har lagförts under mätperioden, så kallad bruttoredovisning.

3. Bakgrund

–

4. Tolkning

Indikatorn bygger på uppgifter i den officiella kriminalstatistiken om antalet personer som lagförts för brott. Syftet med statistiken är att beskriva strukturen, omfattningen och utvecklingen av den brottslighet som kan konstateras genom lagföringsbeslut. Statistiken ger även en bild av påföljdernas inriktning och omfattning och indikatorns kanske främsta användningsområde är att belysa förändringar i påföljdsutvecklingen.

Däremot är statistiken ett mindre lämplig mått i analyser av brottsutvecklingen. Många brott begås utan att upptäckas och av dem som upptäcks är det bara en del som anmäls och registreras.

Vidare är det endast i en liten del av de anmälda brotten där en gärningsman kan lagföras. Mörkertal kan dessutom variera med en mängd olika faktorer, till exempel brottets svårhetsgrad, relation mellan offer och gärningsman, de brottsutredande myndigheternas resurser, lagstiftning och praxis eller förändrade statistiskrutiner. Sammantaget innebär detta att statistiken över lagförda personer endast täcker in en mycket liten del av den faktiska brottsligheten.

Trots dessa brister kan statistiken över lagförda personer i vissa avseenden utgöra ett komplement till Brå:s undersökningar av självdeklarerad brottslighet bland niondeklassare. Exempelvis kan indikatorn användas som ett kompletterande mått på den grövre brottsligheten bland ungdomar i åldern 15-17 år. Det kan antas att delaktigheten i just allvarlig brottsligheten blir mer underrapporterad i självdeklarationsundersökningar i jämförelse än mer lindrig brottslighet. Vidare är sannolikt de mest brottsbelastade ungdomarna är underrepresenterade i självdeklarationsundersökningarna. Bortfallet består i princip av frånvarande elever och det kan antas att de elever som är frånvarande på grund av skolk generellt sett är mer brottbelastade än andra elever. Det bör dock påpekas att skolkare utgör en mindre del av de frånvarande eleverna och att bortfallet därför kan anses ha en ringa betydelse för resultaten på en övergripande nivå. I lagföringsstatistiken är dock förhållandet det motsatta. Det kan antas att den grövre brottsligheten i större uträkning kommer till rättsväsendet kännedom. Det är också troligt att mer frekventa lagöverträdare löper större sannolikhet att lagföras än de som begår enstaka brott.

I statistiken redovisas de lagförda personerna fördelat efter ålder, kön och tidigare brottsbelastning. Vid tolkningen av statistiken bör man betänka att de lagförda personerna bruttobräknas, vilket kan ha viss påverkan på köns- och åldersredovisningen i statistiken. Till exempel kan en övervikt av brottsaktiva bland pojkar i jämförelse med flickor innebära att pojkarnas andel i en viss åldersgrupp överskattas.

5. Datakällor och datatillgänglighet

Brå ansvarar enligt lagen (2001:99) och förordningen (2001:100) av den officiella statistiken för produktionen av den officiella kriminalstatistiken, där statistiken över för brott lagförda personer utgör ett delområde.

Statistiken över lagförda personer är en totalundersökning och bygger på uppgifter om lagföringsbeslut som registreras vid Sveriges åklagarkammare och domstolar. Uppgifter om domar levereras elektroniskt till Brå från Rikspolisstyrelsen (RPS), som samlar in dessa uppgifter via domstolarnas ärendehanteringssystem (Vera). Uppgifter om meddelade åtalsunderlåtelse och utfärdade strafförelägganden levereras i sin tur på elektronisk väg till Brå från Åklagarmyndigheten (ÅM) från två ärendesystem: åklagarväsendets brottmålsdiarium (Brådis/Cåbra) och åklagarernas ärendesystem för strafförelägganden (EnVis/Cåbra).

Grunduppgifterna i statistiken lagras i Brå:s register över lagförda personer från vilket det är möjligt att begära specialanpassad statistik eller uttag av mikrodata.

6. Tekniska kriterier

6.1 Indelningsgrund, kön

Indikatorns kan övergripande indelas efter kön. Det bör dock påpekas att statistiken är en så kallad indirekt individstatistik eftersom huvudenheten i statistiken lagföringsbeslut på personnivå. En och samma person kan således förekomma i statistiken flera gånger om han eller hon har lagförts vid flera tillfällen under ett kalenderår.

6.2 Bakgrundsvariabler

Indikatorn indelas i redovisningsgrupperna lagföringstyp, huvudpåföljd och huvudbrott. Med viss specialbearbetning kan indikatorn även indelas i bakgrundsvariablerna ålder, tidigare belastning och region (län samt handläggande åklagarkammare och tingsrätt). Den underliggande statistiken bygger på ett personregister som är möjligt att samköra med andra register, till exempel vid Statistiska centralbyrån, för inhämtning fler bakgrundsvariabler.

Typ av lagföring:

De lagförda personerna indelas efter tre typer av lagföringar; domar, strafförelägganden eller åtalsunderlåtelse. Med domar avses samtliga fällande domar i tingsrätten, oavsett om domen vunnit laga kraft eller överklagats till högre instans. Med åtalsunderlåtelse avses samtliga meddelade åtalsunderlåtelse, medan strafförelägganden (böter eller villkorlig dom, utfärdas av åklagare) endast avser godkända förelägganden.

Brott och påföljd:

Brottsredovisningen i statistiken omfattar samtliga rikstäckande författningar, såväl brott mot brottsbalken som mot specialstraffrättsliga författningar. En person kan i en och samma lagföring dömas för flera brott. I statistiken redovisas dock brotten enligt den så kallade huvudbrottsprincipen. Denna innebär att de lagförda personerna redovisas efter det brott i en lagföring som har den strängaste straffskalan. Samma princip gäller för redovisningen av påföljder. Det vill säga att den mest ingripande påföljden redovisas i statistiken om domstolen dömt en person till flera olika påföljder.

Kön och ålder:

Variablerna ålder och kön bygger på personuppgifter om de lagförda personerna. Redovisningen av ålder utgår från de lagförda personernas ålder vid tidpunkten för lagföringsbeslutet.

Tidigare brottsbelastning:

Tidigare belastning definieras i statistiken som samtliga beslut om lagföringar (dom, strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse) under en period om tio år före beslutsdatumet för den lagföring som räknas i statistiken.

Län:

Statistiken över personer lagförda för brott redovisas för hela landet och efter län. Indelningen efter län bygger på den geografiska placeringen av den tingsrätt eller åklagarmyndighet som har tagit beslutet om lagföring. Huvudregeln är att ett mål tas upp vid den tingsrätt eller åklagarmyndighet som finns i den domsaga/polismyndighetsområde där brottet är begånget.

6.3 Representativitet och robusthet

I statistiken över personer lagförda för brott redovisas endast de brott som kommit till rättsväsendets kännedom. Statistiken avser således inte att mäta den faktiska brottsligheten, utan endast den brottslighet som kan konstateras genom domar, strafförelägganden, åtalsunderlåtelse. Rampopulationen utgörs av samtliga lagföringar under ett kalenderår, vilket stämmer väl överens med målpopulationen. Mörkertalet antas vara litet och utgörs främst av sådana ärenden som på grund av eftersläpningar i de levererande systemen ännu inte har inkommit till Brå när statistiken tas fram.

Trots att statistiken utgör en totalundersökning representerar den inte några exakt fastställda värden. Statistikens tillförlitlighet och jämförbarhet över tid påverkas av olika faktorer. Uppgifterna om lagförda personer handhas av flera olika personer och system och tillförlitligheten i materialet är beroende av att uppgifterna som levereras är riktiga. Fel som uppstår i samband med hanteringen utgörs främst av felskrivningar eller av att ofullständiga uppgifter lämnats in. Materialet kontrolleras såväl maskinellt som manuellt på Brå för att minska de fel som uppstått vid registrering, inläsning och bearbetning. En slutlig kontroll av materialet görs även av de statistiktabeller som framställts.

Statistiken har under årens lopp påverkats av olika förändringar i bland annat lagstiftningen och påföljdssystemet, samt i statistikrutiner till följd av omorganisationer inom rättsväsendet eller andra förändringar i rättsväsendets resurser eller praxis. Dessa påverkningar har till viss del påverkat statistikens jämförbarhet över tid.

6.4 Periodicitet och ev. eftersläpning

Statistiken över lagförda personer avser kalenderår och referens-tidpunkten avser tiden för lagföringsbeslutet. Statistiken framställs årligen och offentliggörs senast den 1 juni påföljande år. Uppföljningen av denna indikator kan således ske med ett knappt halvårs eftersläpning.

6.5 Jämförbarhet internationellt

Stora svårigheter är förenade med jämförelser av lagföringsstatistiken i ett internationellt perspektiv. Statistiken påverkas av faktorer som rutiner för registrering, insamlings- och bearbetningsrutiner, lagstiftningens utformning, anmälningsbenägenhet liksom av polisens insatser, resurser och prioriteringar och arbetet vid åklagare och domstolar. En gemensam standard för internationella jämförelser saknas för närvarande.

Statistiken över lagförda personer avrapporteras till FN (United Nations Survey on Crime Trends and Operations of Criminal Justice Systems) och Eurostat.

6.6 Användbarhet och begriplighet

Den största förtjänsten med indikatorn är att den ger en mått på antalet ungdomar som kommer till de rättsvårdande myndigheternas kännedom. Därutöver ger lagföringsstatistiken också en god möjlighet att följa påföljdsutvecklingen för ungdomar i olika åldrar och kön på nationell nivå. För att på ett bättre sätt beskriva utvecklingen över tid av antalet barn inom rättsväsendet bör indikatorn dock utvecklas. Ett bättre mått för detta ändamål vore en indikator som beräknade antalet lagförda barn netto i relation till invånarantalet, det vill säga antalet lagförda barn/100 000 invånare. En nettoberäkning av de lagförda barnen skulle också ge ett mer tillförlitligt mått för att beskriva ålders- och könsfördelningen hos unga lagöverträdare.

7. Kärnreferenser

Statistiken över ungdomar lagförda för brott publiceras i den årliga publikationen *Kriminalstatistik* som kan laddas ner i pdf-format på BRÅ:s webbsida: www.bra.se

Departementsserien 2007

Kronologisk förteckning

1. Preskription vid allvarliga brott. Ju.
2. Frågan om fortsatt giltighet av 1952 års tvångsmedelslag och lagen om hemlig kameraövervakning. Ju.
3. Annonstid i radio och TV. Ku.
4. Arbetsutbud och sysselsättning bland personer med utländsk bakgrund. En kunskapsöversikt. Fi.
5. Påföljder för psykiskt störda lagöverträdare. Ju.
6. Internationell insolvens – en diskussionspromemoria. Ju.
7. Vissa frågor i stiftelselagen, m.m. Ju.
8. Skydd mot fel och obestånd inom bostadsbyggandet. M.
9. Ett uppföljningssystem för barnpolitiken. Slutrapport från arbetsgruppen med uppgift att utveckla indikatorer för barnpolitiken. S.

Departementsserien 2007

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

- Preskription vid allvarliga brott. [1]
Frågan om fortsatt giltighet av 1952 års
tvångsmedelslag och lagen om hemlig
kameraövervakning. [2]
Påföljder för psykiskt störda lagöverträdare. [5]
Internationell insolvens
– en diskussionspromemoria. [6]
Vissa frågor i stiftelselagen, m.m. [7]

Socialdepartementet

- Ett uppföljningssystem för barnpolitiken.
Slutrapport från arbetsgruppen med uppgift
att utveckla indikatorer för barnpolitiken. [9]

Finansdepartementet

- Arbetsutbud och sysselsättning bland personer
med utländsk bakgrund.
En kunskapsöversikt. [4]

Kulturdepartementet

- Annonstid i radio och TV. [3]

Miljödepartementet

- Skydd mot fel och obestånd inom bostads-
byggandet. [8]